

NÕUKOGUDE KULTUUR

MÄRTS 1941

S I S U

UK(b)P XVIII konverents — ülevaade ● J. R. BECHER: Siin õpitakse — luuletus ● Öppida EK(b)P IV kongressi ja UK(b)P XVIII konverentsi otsuseid — üleskutse ● K. L.: Agro-zootehnilised küsimused päevakorda — artikkel ● J. R. BECHER: Lenin Münchenis — luuletus ● J. R. BECHER: Põhjavajunud allveelaev — luuletus ● MATILDE NECKERMANN: Reaktsioonimaa naisele — luuletus ● M. NECKERMANN: Pariisi kommuuni 70. aastapäevaks — luuletus ● J. PETERSON: Kehakultuur NSV Liidus — artikkel ● M. MITIN: Dialektiline materialism — marksistlik-leninliku partei maailmavaade — artikkel (järg) ● K. JUHANSON: Kas Kristus elas? — artikkel (lõpp) ● J. GENSS: Vene trükikunsti algus ja Ivan Fedorov — artikkel ● H. PARREST: A. H. Tammsaare surma aastapäevaks — artikkel ● F. ROOSE: ENSV kunstiline isetegevus teel Moskva kunstidekaadile — artikkel ● V. E.: „Tulevik kuulub vaimselt ja kehaliselt karastatud rahvale!“ — kirjutus ● V.: kaks suurt filmi — arvustus ● Sovhoos, kolhoos, masina-traktorijaam — konsultatsioon poliitharidustöölisele ● T.: Revolutsiooni suurlinn Leningrad — kirjutus ● A. TULIK: Uks lasteraamat — arvustus ● K. MIHHAILOV: Nõukogude Liit — võimas elektrimaa — artikkel ● V. V.: N. A. Dobro-ljubov — kirjutus ● H. T.: Vähetuntud luuletaja ● Dmitri Furmanov ● Taras Ševtšenko ● Nõukogude kunst 1941 ● Nõukogude filme Läti ja Leedu NSV-st ● Punane kalender — APRILL 1941.

ÜK(b)P XVIII KONVERENTS

Lõppenud on UK(b)P XVIII konverents. Konverentsi saadikud on taas sõitnud oma kodukohtadesse värskete muljete ja uuenenud teadmistega lähema tuleviku töösihtide rajamisel ja UK(b)P XVIII konverentsi otsuste elluviimisel. ENSV saadiku, EK(b)P Keskkomitee ja Tallinna linnakomitee sekretäri sms Karl Säre aruandes UK(b)P XVIII konverentsi kohta (Tallinna parteiorganisatsiooni aktiivi koosolekul 11. märtsil k. a.) on öeldud, et „küsimused, mis seisid XVIII Üleliidulise Partei konverentsi päevakorras, omavad eranditult suurt tähtsust bolševistliku partei ja nõukogude rahva võitluses kommunismi võidu eest.“

Konverentsi otsuseid, mis puudutasid parteiorganisatsioonide ülesandeid, tööstust, transporti ning organisatsioonilisi küsimusi, läbis üldiselt sms Stalini poolt püstitatud võitlusprogramm „järele jõuda ja mööda jõuda isegi majanduslikult kõige enam arenenud kapitalistlikest maadest“ ja teiseks, samuti sms Stalini poolt püstitatud nõue, et NSVL tööstus peab arenema nii kaugele, et ta on võimeline andma kõike omast käest, et meie ei pruugiks sõltuda kapitalistlike riikide majanduselust ega muutuda selle majanduse lisandiks.

Tööstus ja majandus on arenenud Partei juhtimisel NSV Liidus sotsialismi võidu ja selle ülesehitamise huvides. „Partei on saavutanud seda, et NSV Liidus on kõik ventiilid suletud kapitalismi tekkimiseks“, öeldakse aruandes.

Partei on ellu viinud sms Stalini õpetuse sotsialistlikust industrialiseerimisest, mis on meie NSVL arengu peatingimuseks.

Need olid üldised seisukohad, mis läbi kõlasid konverentsil esinejate sõnavõttudest ja konverentsi otsuste tegemisel. Konverentsi töö pearõhk oli asetatud seekord tööstuse ja transpordi küsimustele.

Sms Malenkov oma aruandes kõneles puudusist tööstuse ja transpordi töös, puudusist parteiorganisatsioonide ja rahvakomissariaatide töös tööstuse ja transpordi alal, nende puuduste põhjustest ning kõrvaldamise abinõudest. Sotsialistliku endakriitika teravusest hoolimata ei tahetud sellega sugugi öelda seda, et senised saavutused mainitud aladel oluksid puudulikud, tagasimineva tendentsiga või ebarahuldavad. Sellise arvustamisega taheti juhtida tähelepanu ainult teatud puudustele, et oleks võimalik neid kõrvaldades saavutada senisest veel suuremat edu. Statistilised arvud näitavad siin kindlaid edusamme. Näiteks oli 1938. a. Nõukogude Liidu tööstuse üldtoodangu maht 106.834 miljonit rubla ja 1939. a. aastal ulatus see 123.915 miljoni rublani; 1940. aastal oli see aga juba 137.500 miljonit rubla. Samasuguseid edunäiteid võiks tuua kapitali investeeringu kohta tööstusse ja transporti.

„...ei tohi upsakaks minna ja rahulduda selle eduga. Kõige suurem hädahoht on loorberitele puhkama jäämine ja rahuldumine juba saavutatuga“ — lausutakse XVIII konverentsi resolutsioonis.

„Konverentsil arutatud küsimused on meie noorele Nõukogude Vabariigile eriti tähtsad. Esmakordselt omab meie rahvamajandus aastaplaani, mis tõeliselt väljendab ENSV tööliste, talupoegade ja töötava intelligentsi huve. Teiseks, — puudused parteiorganisatsioonide, nõukogude ja majandusorganite töös tööstuse ja transpordi alal, milledest rääkis oma aruandes sms Malenkov, on meie tingimuses veel ulatuslikumad, neid puudusi tekitanud põhjused on meil palju sügavamal, võrreldes vanade Liidu vabariikidega.

Need asjaolud kohustavad kõiki parteilisi ja parteituid bolševikke maksimaalse tähelepanuga uurima parteikonverentsi otsuseid, selgitama neid otsuseid kõige laiematele töötavatele hulkadele ja organiseerima töötavat rahvast nende otsuste täielikuks elluviimiseks,“ lausutakse sms K. Säre aruandes.

Kui asume Eesti NSV tööstuselu vaatlemisele sotsialistliku korra kestvuse jooksul, siis selgub, et üksikud tööstusharud ületasid tunduvalt toodanguplaani. Tootmisplaan ületati telliskivi tootmise alal, puuvillase riide alal, lõnga alal, villase riide alal, paberitoodangu alal, nahast jalanõude alal jne. Edusammude kõrval esineb aga rida üsna silmapaistvaid puudusi tööstuse ja transpordi töös.

Rida tööstusharusid ei täitnud 1940. a. IV kvartaali tootmisplaan ühe mitmetel aladel.

Seal, kus on organiseeritud bolševistlik võistlus plaani täitmise ja ületamise eest, meie näeme tootmistempo pidevat tõusu. Seepärast tuleb siit järeldada, et peame arendama veel kavakindlamalt vabrikutes ja käitistes bolševistlikke töömeetodeid ja organiseerima võistluse plaani täitmise ja ületamise eest.

Aruandes öeldakse, et XVIII Partei konverentsi otsused nõuavad tootmisplaanide täitmist absoluutselt iga käitise poolt ja seda mitte ainult toodangu hulgal, s. o. kvantiteedilt, vaid ka kvaliteedilt ja väljalastud toodangu assortimendilt.

Tööstus ja transport võiksid töötada märksa tagajärjekamalt senisest, kui oleks osatud täieliselt kasutada sotsialistliku töö paremust. Juhtiv aparaat töötab liiga aeglaselt. Pole loodud vajalist majanduslikku kooskõla käitiste vahel, samuti käitise ja transpordi vahel. Mõned rahvakomissarid pole käitistele teatavaks teinud plaani olulisi osi. Tuleb ette ka parteiorganite pealiskaudseid otsuseid käitiste töö küsimuses.

„Asjaliku ja elava abi asemel piirduvad majandusorganite ja rahvakomissariaatide töötajad mõnikord pealiskaudsete telefonikõnedega ning paberilipakate kirjutamisega,“ lausutakse aruandes.

Uheks vigade põhjuseks on ka noorte juhtivate kaadrite nõrk abistamine. Tuleb ette, et valitakse noori andekaid inimesi juhtivatele kohtadele, kuid jäetakse nad siis üksi, selle asemel et neid pidevalt abistada ja kujundada sotsialistlike käitiste väriks juhtideks. Juhid ei kasuta käitistes pahatühti ära oma võimupiire, et saaks ellu rakendatud ainujuhtimise printsiipi. Direktorid, olles käitiste täieõiguslikud juhid, peavad ka täiel määral vastutama käitise töö eest.

„Parteiorganisatsioonide majanduslik-poliitiliseks ülesandeks tööstuse ja transpordi alal on parteiorganisatsiooni tähelepanu maksimaalne suunamine tööstuse ja transpordi vajaduste ja huvide eest hoolitsemisele,“ öeldakse aruandes.

Käitistes on tähtis täpne arvepidamine ja materjalsete väärtuste korrashoid, säilitamine ning otstarbekohane majandamine. Konverentsi otsus keelata lautamist sisseadete ja materjalidega nende müümise või teiste käitistega vahetamise teel, tuleb ka meil teostada täiel määral.

Sms Säre lausub oma aruandes ka puhtuse ja korranõuete kohta tähelepanuväärivaid mõtteid:

„On vajalik alati hoida puhtust ja elementaarset korda käitistes ning raudteedel. Peab tunnistama, et mõned seltsimehed on selles suhtes nõrgendanud tööd ja muutunud veidi hooletuks. Nad arvavad, et Nõukogude võimu kehtimahakkamisel võib käitistes, raudteejaamades, trammides ja tänavatel kord olla halvem, võib olla mustem, kui see oli isegi kapitalismi ajal. Need seltsimehed ei saa aru sellest, et sotsialism esitab suuremaid nõudmisi kultuursusele, puhtusele ja korrale kui kapitalism, ja et me peame vana ühiskonna kultuurist mitte ainult ära kasutama kõiki positiivse, vaid ka andma mää-

ratult enam, kui selles suhtes on suuteline andma kapitalism. Tuleb meeles pidada Lenini sõnu, mis ta ütles kõnes noorsooühingute ülesannetest ULKNU III kongressil 1920. a.:

„...peab oskama vahet teha, — ütleb Lenin, — mis vanas koolis oli meile halba, peab oskama välja valida sellest seda, mis vajalik kommunismile.“ Seda unustavad need seltsimehed.“

Mis puutub toodangu kvaliteeti, siis on sms Säre aruandes selle kohta väljendatud üsna kindel UK(b)P XVIII konverentsi otsustest saadud seisukoht:

„Kõos igapäevase võitlusega toodangu parema kvaliteedi eest on vaja juba alguses lõpp teha mõnede käitiste juhatajate katsetele tööstuse toodete kvaliteeti alandada, võrreldes kapitalismi ajal valmistatud toodete kvaliteediga. Et sellised katsed aset leiavad, tõendab fakt, et müügile on lastud tekstiilkaupu, mida varem loeti praagiks. Käitistele, kes nõrgalt võitlevad toodangu kvaliteedi eest, tuleb meelde tuletada, et sotsialism nõuab määratult kõrgemat toodete kvaliteeti kui kapitalism.“

Lähtudes siin väljendatud seisukohtadest ei saa mainimata jätta, et paljude tööstus- harude tooted on viimasel ajal näidanud meil ENSV-s kvaliteedilist langust. Selle asemel et seda tõsta, on lastud paljude kaupade kvaliteet langeda alla kapitalistliku aja kaupade omaduste, kõnelemata nende töstmisest üle selle taseme.

Ei ole vähese tähtsusega tootmisprotsessi juures toodete omahinna tase, kus tuleb taotelda plaani täitmisel toodete omahinna alandamist. Käitistes ei ole ka küllaldasel määral teostatud töötajate materiaalsel hüvitusprintsipi tööliste töötasu suhtes, kuna paljude kohtades pole viis seadud progressiivse tükitöötasu süsteem. See on kehtiv ka majanduslike juhatajate ja insener-tehnilise personaali töötasude suhtes, kelle palk ei ole viidud sõltuvusse käitise tööedukusega. Niisugune töötasude süsteem, mis näeb ette preemiaid plaanide täitmise ja ületamise eest, tekitab isikliku materiaalse huvi töö parandamiseks ja on täiesti kooskõlas sotsialistliku töö põhiprintsiipidega — määrata töötasu olenevalt igaühe töö hulgast ja kvaliteedist, olenevalt igaühe töötulemustest riigi, seega ka rahva suhtes.

Käitistes puudub veel eeskujulik distsipliin. Kõigile meie tööliste tuleb selgitada, et sotsialistlik suhtumine tööesse ei sobi lohakuse, hilinemise ja töölt puudumisega. Töö organiseerimisel peavad suurt osa etendama meistrid. Käitistes ei ole veel meistrite autoriteet ega nende vastutavõime plaani täitmise eest küllaldane. Kui leidub isikuid, kes ei tahagi õppida ja nimetatud nõudeile rõhku panna, siis tuleb need asendada uute ja sobivamate inimestega.

Kaadrite küsimusi transporditöö edu kindlustamiseks on tähtsaim. Neid küsimusi arutati põhjalikult Partei konverentsil. Oma otsustes rõhutab ta vajadust õppida hästi tundma töötajaid. Tuleb lõpetada paberlik kantsleiline töötegijate tutvumiseviis ja samuti tuleb loobuda bioloogilisest lähtekohast kaadrite valikul. Töölisi tuleb kontrollida tegelikuses ja hinnata neid töö järgi, mitte aga toimida ankeediandmete põhjal.

Aruandes öeldakse, et uute inimeste vastutavatele kohtadele määramisel, eriti noorsoo hulgast, tuleb meil kokku puutuda üksikute seltsimeeste kahjuliku seisukohaga, kes kinnitavad, et Eesti NSV-s ei ole oma kaadreid, sest valitav enamik noorsoost oli kodanlikes või nende juurde kuuluvates organisatsioonides; sama kehtib ka suure osa täiskasvanute kohta, kes võtsid osa kodanluse poolt loodud massilistest organisatsioonidest. Asjaolu, et kodanlusel, tingitud sügaval põranda all viibinud kompartei töö nõrkusest, õnnestus kaasa tõmmata kümneid tuhandeid noori ja täiskasvanud töötajaid kodanlikesse organisatsioonidesse, on õige. Kuid sellest ei järgne, et kõik varem kodanlikesse organisatsioonidesse kuulunud inimesed on meie vaenlased. Meie peame erinevalt suhtuma inimestesse, kes juhuslikult või sunnitult astusid kodanlikesse organisatsioonidesse, olles seal lihtliikmeteks, ja teine suhtumine neisse, kes olid seal peamehed, asusid juhtivatel kohtadel, ning olid kodanlikesse organisatsioonidesse astunud oma poliitiliste vaadete pärast.

Peame oskama kooskõlastada vanade ja noorte kaadrite tööd ning viia enam ja enam uusi inimesi juhtivale tööle. Tuleb asetada juhtivatele kohtadele andekaid ja algatusvõimelisi seltsimehi, mitte ainult parteilisi, vaid ka parteituid bolševikke. Valdamisele tuleksid aga kõik lobisejad ja elavaks tööks sobimatud inimesed, paigutades neid alamatele kohtadele, vaatamata sellele, kas nad on parteilised või parteituid.

Parteiliste, majanduslike ja ametiühinguliste organite ülesanne seisneb stahhaanovliku liikumise igakülgse arendamises. See liikumine peab arenema pidevaks ja kestvaks nähteks, mitte aga ajutiseks organiseeritud kampaaniaks. Samuti tuleks enam panna rõhku üksikute lõõktööliste stahhaanovlike töömeetodite populariseerimisele, et ka teised neist teadlikuks saaksid.

Sms *Voznessenski* näitas konverentsi aruandes 1940. a. majanduslike kokkuvõtete ja NSVL 1941. a. rahvamajanduse plaani arendamise põhjal, et Nõukogude Liit sammub uue sotsialistliku tõusu ja edasise eduaasta märgi all. Suured on sotsialismimaa edusammud 1940. aastal sotsialistlike tagavarade pideva kasvu ja töötava rahva materiaalse taseme tõusu, tema tarbimise tõusu alal. Näiteks moodustas 1940. a. teraviljakultuuride toodang NSV Liidus ligi 7,3 miljardit puuda, rahvamajandusse mahutatud kapitalide kogusumma moodustas 1940. a. peaaegu 38 miljardit rubla. Rahva tulude absoluutne juurdekasv kolmanda viisaastaku kolme aasta jooksul moodustas muutmatutes hindades 29,5 miljardit rubla, s. t. suurenemist 96-lt miljardilt rublalt 1937. a. kuni 125,5 miljardi rublani 1940. aastal.

1941. a. plaan lähtub järgmistest põhiülesandest: kindlustada meie rahvamajanduse iseseisvus ja sõltumatus kapitalistlikust ümbrusest; 1941. a. plaan lähtub sotsialistliku tootmise kõigekülgse arendamise ülesannetest; lõpuks 1941. aasta plaan lähtub ülesannetest mitte lubada disproportsioone rahvamajanduses, lünkade tekkimise võimalused aga katta uute riikide reservide suurendamise ja loomisega.

„1941. a. rahvamajandusliku plaani kohaselt peame meie taasehitama kodanliku majandamisega hävitatud suurkätised, täielikult ära kasutama kõigi olemasolevate käitiste tootmisvõime, tunduvalt arendama ja suurendama meie maal toodetava produktiooni hulka“, on öeldud aruandes. Samuti tuleb põllumajandusele pöörata mitte vähesemal määral tähelepanu. 1941. a. plaani järgi moodustab tali- ja suviviljakultuuride pindala mitte vähem kui 1.034.000 ha, seejuures teraviljakultuure mitte vähem kui 608.000 ha; tehnilisi kultuure 30,3 tuhat ha, juur- ja aedvilju 285 tuhat ha. MTJ arvu tõstetakse 25-ni.

Kolmas päevakorraküsimus XVIII parteikonverentsil — organisatsiooniline küsimus — seisis selles, et rida seltsimehi ei täitnud neid kohustusi, mida pannakse partei keskkomitee liikme ja kandidaadi peale, ja need eemaldati.

Kokkuvõttes lausub sms *K. Säre* oma aruandes, et „keeruline rahvusvaheline olukord nõuab igaühelt, iseäranis juhtivalt töötajalt energilisemat bolševistlikku tööd ja asjalikkust. Peab karmilt võitlema distsipliinilagedusega, upsakusega ja endasse armumise vastu. Peab tõstma nõudmisi iseenda ja teiste vastu, julgelt purustama vananenud traditsioone ja norme, mitte lubama lahkuminekuid sõna ja teo vahel, raskusi kartmata, hooplemata. Visalt ja püsivalt töötada oma teadmisi tõstes — seda õpetavad meile konverentsi otsused. Bolševistlikult täita Partei konverentsi otsuseid — Suure Stalini juhtimisel võidelda sotsialismi edasise edu eest meie maal — sellised on meie ees seisvad ülesanded.

Elagu meie suur õpetaja ja juht sms Stalin!“

Konverentsi töö toimus moraalse üksmeele tähe all. Peale konverentsi töö lõppu toimus pleenumi koosolek, kus valiti poliitbüroo uued liikmed ja kinnitati konverentsi otsused.

SIIN ÕPITAKSE

Siin õpitakse. Üsna tasa põtkleb
veel saalis ennatumaid jalgu, ja
siis vaikib kõik. Tööline, maamees mõtleb.
Arv reastub suurel tahvlil arvuga.

Kui läheks Lenin ise mööda neist,
nii vaatab üles mõni õppureist
ja süvenema jälle hoogu võtleb —
tööline, maamees mõtleb.

Ning lõpuni nad mõtlemast ei väsi.
Saab igast mõttest käsi,
neid sirgub saalist välja kõikjale,
Lenini õpetusi viima tõtleb —

Tööline, maamees mõtleb.

On valge, lumivalge iga öö.
Veel saalis üsna tasa jalgu põtkleb.
Siin õpitakse. Siin käib töö...

Tööline, maamees mõtleb.

Õppida EK(b)P IV kongressi ja ÜK(b)P XVIII kongressi otsuseid!

EK(b)P IV kongress ja ÜK(b)P XVIII konverents olid silmapaistvaiks sündmusiks meie sotsialismimaa elus, omades erilist tähtsust Nõukogude Liidu uute vabariikide suhtes.

Nii EK(b)P kongressi kui ÜK(b)P konverentsi otsused on välja kasvanud tegeliku elu kogemustest ja vajadustest; neile on tarvis anda sihikindel ja reaalne rakendus tegelikus elus, kõige laiemate rahvahulkade teadlikul osavõtul. Sel puhul muutuvad need otsused vajaliseks ja mõjuvaks lüliks plaanikindlal sotsialistliku ühiskonna ülesehitamisel.

Seda vastutusrikast ülesannet tuleb täita sihiteadlikult, organiseeritult, plaanikindlalt ja hästi ettevalmistatult.

Erilist tähelepanu vajab ka adrite ettevalmistamine ja selgitustöö organiseeritud läbiviimine. Maakondade ja kohalike aktiivide ettevalmistamine toimub instrueerimiskoosolekuil, kus: 1) antakse selgitav ülevaade partei otsustest ja nende vajalikkusest ning 2) selgitatakse teid ja võimalusi nende tutvustamiseks kohtadel.

Ka igasugustes õpiringides, kus käsitatakse mitmesuguseid erialaseid küsimusi, on tarvis neid siduda vastavate partei otsuste tundmaõppimisega või korraldada selleks eri töökoosolekuid. Juhtivate kaadrite ja kohalike partei-organite ülesandeks on valvata selle järele, et küsimusi valgustataks õigesti ja jõutaks õigetele seisukohtadele, mis aitavad sotsialistlikku ülesehitustööd mõjuvalt edasi viia.

Et ringide-töö haarab ikkagi ainult kitsast, kuigi aktiivset osa töötavast rahvast, on tarvis kasutada selgitustööks ka vastavaid ettekandeid rahvakoosolekutel ja eriloengute korraldamist. Rahvamajade tööplaani tuleb võtta märtsi/aprilli jooksul 1—2 rahvakoosoleku korraldamine EK(b)P IV kongressi ja ÜK(b)P XVIII konverentsi otsuste tutvustamiseks ja selgitamiseks.

AGRO-ZOOTEHNILISED KÜSIMUSED PÄEVAKORDA!

Põllumajandus omab meie elus otsustavat tähtsust: suurem osa elanikkonnast Eesti NS Vabariigis elab maal ja elatub põllutööst; põllumajandus loob aga ühtlasi määra aluse kogu rahvastiku elule, aidates kaasa ka teiste tootmisalade arengule ja edule. Erilist tähtsust omavad põllumajanduslikud küsimused nüüd, mil on asunud kogu ühiskondliku elu, samuti ka põllumajanduse, sihiteadlikule ja ratsionaalsele ümberorganiseerimisele.

Süü kerkib aga terve rida kaugeleulatuvaid ülesandeid, millede teostamine nõuab kogu töötava rahva aktiivset rakendamist. — Nõukogude Eesti, tema eelduste ja välja-vaadete kohaselt, peab kujunema eesrindlikuks piima-karjamajapidamise vabariigiks. Sotsialistliku maareformi ja eeloleva kevadküli teostamisega on ühenduses terve rida suure tähtsusega ülesandeid, millede elluviimine ei olene ainult põllumajandusliku elu juhtivate asutuste korraldustest, vaid mis vajavad ka ulatusliku selgitustöö teostamist, et süvendada teadlikku arusaamist sotsialistliku maakorralduse paremusest, selle vasta-

vust töötava talupoja huvidele ning hajutada põhjendamatu eelarvamusi, võtta võimalis kahjustava tegevuse arendamiseks sotsialistlikule korrale vaenulistelt elementidelt.

„Töötavale talunikule on tarvis selgitada, et sotsialistlik, plaanikindel tootlus võimaldab tal jõuda majanduslikule õitsengule, et ainult sotsialistliku plaanimajanduse alusel toimub taluniku vabanemine senisest tervisttapvast tööst, kuna nõukogude valitus rakendab töösse võimsaid traktorijaamu, hobuste-masinriistade laenutuspunkte jne.“ (Põllutöö Rahvakomissari G. Abelsi seletus kevadkülvil ettevalmistamise nõupidamisel 8. märtsil 1941.)

Neist ülesandeist ei saa eemale jääda ükski poliithariduslik asutus ega organisatsioon, eriti mitte maal, sest poliitharidustöö ülesandeks on teenida elu selle aktuaalsemais vajadus ning kõigiti kaasa aidata selleks vajalike vaimsete eelduste loomise, selgitustöö ja kavakindlama õppelise tegevuse organiseerimise teel.

Ühenduses läheneva põllutöö hooajaga, mil maaküsimustes kerkib päevakorda rohkesti ülesandeid, tõuseb põllumajanduslik selgitustöö ja propaganda tarve teiste poliithariduslike ülesannete keskel esikohale. Selleks on tarvis organiseerida kõikjal rahvamajades ja nende tegevusavaldusis plaanikindlat ning sihiteadlikku tegevust, milles vastutavad ülesanded langevad juhtivatele poliitharidustöölistele ja põllumajanduse eriteadlastele.

Hariduse- ja Põllutöö Rahvakomissariaatide vahel on põllumajandusliku agro-zootehnilise propaganda korraldamise küsimuses kokku lepitud ja avaldatud ühiselt juhend kõigile poliitharidustöö asutustele ja aktiividele maal ning põllumajanduse eriteadlastele. („Hariduse Rahvakomissariaadi Teataja“ nr. 13 — 5. märtsil 1941.) Selle juhendi kohaselt tuleb arendada ulatuslikku ja mitmekesist tegevust, et viia selgitustööd maa- ja agro-zootehnilistes küsimustes iga töötava talupojani, kõiki aktiviseerides ses suure töös, et kindlustada põllutöö tootlikkuse kasvu kui tähtsat eeldust iga kodaniku hüveolu kindlustamiseks.

Igas vallas, igas rahvamajas on tarvis koostada plaan agro-zootehnilistes küsimustes selgitustöö ja propaganda korraldamiseks, võttes aluseks valitsuse ja partei kongressi vastavad otsused ja kohaliku valla käesoleva aasta põllumajandusplaani konkreetsed ülesanded. Plaani koostamisel ja teostamisel poliithariduslikel asutusil tuleb töötada tihedas kontaktis kohalike põllumajanduslike eriteadlastega.

Olulise tähtsuse selle plaani teostamisel omab ka adrite organiseerimine ja ettevalmistamine. Möödunud valimiskampaania puhul ilmnes, et rahvamajade liinil raken-

dus valimiseelse selgitustöö tegemiseks nii juhtivates ülesannetes kui agitaatoritena umbes 7000 rahvamajade aktiivide liiget. Nendel on tarvis rakendada põllumajandusliku selgitustöö ja propaganda ülesannetes vähemalt samas ulatuses, sest see küsimus omab samuti suure poliitilise ja majandusliku tähtsuse. Et aga kõik aktiivide liikmed oleksid võimelised oma ülesandeid õigesti ja korralikult täitma, on tarvis pühendada erilist tähelepanu nende ettevalmistamisele. Iga juhtiv poliitharidustöölaine ja aktiivi liige peab eelkõige hoolitsema selle eest, et ta oleks ise teadlik selgitatavais küsimusis ja teostatavate ettevõtete tarvilikkuses, oskaks näha tekkivaid vigu ja puudusi ning õigel ajal samme astuda nende vältimiseks või kõrvaldamiseks.

Võttes aluseks kohalikke põllutöö arendamise plaane korraldatakse instrueerimiskoosolekuid või ringtööd kohtadel aktiivide ettevalmistamiseks. Poliitharidustöö juhtivate tööliste ja põllum. eriteadlaste ülesandeks on juhtida ja kontrollida, et kavas ettenähtud ülesannete täitmine toimuks õigeaegselt ja korralikult.

Põllumajandusliku propaganda arendamiseks rahvamajade liinil on tarvis pühendada suurt tähelepanu rahvamajade tegevuse üldisele, elujõulisele väljaarendamisele nende kõigis avaldusvormides. Valdade täitevkomiteedel tuleb kõigiti hoolitseda rahvamajades normaalsete tegevustingimuste loomise eest, milleks tuleb lõpule viia rahvamajade võrgu otstarbekohane väljaarendamine, nii et rahvamajade kasutamine oleks võimalik kõigile kodanikele. Kohalike rahvamajade kõrval on tarvilik rahvamajadest kaugemal asuvais eraldi külades organiseerida külaklubid või punased nurgad, kus võiks toimuda vajalik ringide töö, lugemislaudade, raamatukogu laenupunktite tegevus jne. Seni on suudetud vähe organiseerida põllumajanduslikke eriringe rahvamajade juures, missugune ülesanne, seoses põllumajandusliku propagandaga peab kõikjal konkreetselt esile tõusma. Ja seda mitte hooajaliste, vaid püsivaimmeliste õpiringidena, kus peale teoreetilise töö korraldatakse mitmesuguseid praktikume ja aktiviseeritakse suur hulk maaharijaid teadlikuks kutsetöök.

Erilist tähelepanu vajab noorsootöö maal. Noorterühmitel on tarvis rakendada nii põllumajandusliku selgitustöö üldisele läbiviimisele, kui ka võtta töökvaa eriuülesandeid. Nagu kogemused näitavad, on siin rohkemasti huvitavaid ja jõukohaseid ülesandeid noortele, nii põlluharimise, loomakasvatuse kui aiatöö alal. Siin võib korraldada ergutavaid võistlusi (näiteks katsepõldude korraldamise, väikelooma- ja linnukasvatuse, aiatööde jne. alal). Noored peavad olema tõelisteks pioneerideks, kes ise tutvudes lähemalt sotsialistliku maakorralduse küsimustega viivad selle mõtte ka laiadesse rahvahulkadesse.

Ka naisringid saavad palju kaasa aidata põllumajanduslikus selgitustöös. Loomakasvatuse, piimanduse, lambakasvatuse, kodumajanduse, aianduse jne. alal leidub rohkesti vajalisi ja tänuväärseid ülesandeid naistele.

Põllumajanduslikus selgitustöös ja propagandas tuleb teadlikult kaasa aidata samuti kõigil teistel: mitmesugustel õpiringidel, raamatukogudel ja lugemislaudadel (tehes kättesaadavaks põllumajanduslikku kirjandust, aidates lugejaid nende lugemismaterjalide valikul, korraldades ühist lugemist jne.), kunstilise isetegevuse ringidel (kaasabiga mitmesuguste rahvalike selgituskoosolekute illustreerimise teel kunstiliste ettekannetega jne.).

Tähtis osa on põllumajanduslikus selgitustöös nõukogude korra ajal loodud põllumajanduslikel asutusil ja ettevõtteil, nagu kolhoosidel, sovhoosidel, masinatraktorijaamad, hobuste- ja masinriistade laenupunktidel, kooperatiividel jne. Neis asutuses on tarvis luua kindlad organid oma kollektiivide poliitharidustöö arendamiseks. Igas kolhoosis ja sovhoosis peaks olema oma rahvamaja või klubi, igas traktorijaamas samuti oma klubide ja ringide töö.

Neis asutuses tuleb silmas pidada kaht olulist vajadust: 1) kollektiivi enda teadlikku rakendamist põllumajandusliku asutuse ülesannete plaanikindlale teostamisele, ja 2) uute nõukogude põllumajanduslike asutuste aktiivide ettevalmistamist nõnda, et need oleksid suutelised tegema selgitustööd ka ümbruskonna elanikkonnas, peamiselt tööalastel kokkupuudetel.

Põllumajandusliku selgitustöö ja propaganda avaldusvormidena tuleb kõikjal silmas pidada ja kasutada nii individuaalseid kui massitöö vorme. Individuaalsete avaldustena tuleb eeskätt arvestada aktiivi-liikmete isiklikku selgitustööd kokkupuudetel inimestega, vestlustel tekkinud probleemide lahendamisel, isikliku lugemismaterjali soovitamisel raamatukogudest jne. Kollektiivseist ja massitöö vormidest on vaja kasutada ja poliithariduslike asutuste poolt organiseerida ringide

tööd, korraldada rahvalikke selgituskoosolekuid, loenguid, näitusi jne. Ses osas on tarvis eriti omistada suurt tähelepanu kõnelejate korraldajatele ettevalmistamisele. Iga kõneleja peab tundma küsimust, millest ta kõneleb, peab samuti tundma neid ja nende muresid, kellele ta kõneleb; ta peab suutma veenda kuulajaid propageeritava mõtte paremuses, näidates seda arusaadavalt, selgelt ja konkreetselt, mõistes neid tegelikke olusid ja eeldusi, kus need mõtted peavad leidma rakendamist.

Selgituskõnede ja loengute korraldamisel tuleb kasutada kõiki võimalisi kohalikke jõude, eriti põllum. asjatundjaid, kuid oma kaasabi tuleb anda ka maakondlikel lektorite-büroodel, korraldades heade asjatundjate kohalesõitu. Lektorite Keskbüroo Tallinas on välja töötanud valimiku põllumajanduslike loengute teemasid, mida saavad kasutada maakondlikud lektorite-bürood ja kohalikud rahvamajad.

Õpiringide tööks on aktuaalsete põllumajanduse küsimuste alalt töötatud välja raamkava. Selle kohaselt on tarvilik organiseerida eri ringitöö 1) maaharimise ja külviküsimuste alalt — 7 töökoosolekut ja 2) loomakasvatuse küsimuste alal — 10 töökoosolekut. (Vt. „HRK Teataja“ nr. 13 — 5 III 41.) Erioludes on võimalik nimetatud küsimuste käsitlemist koondada ka ühe ringi töösse, tehes sel puhul valiku vajalike teemadest. Ei jõuaks õpiringides õigeaegselt kõiki aktuaalseid küsimusi läbi võtta, on vaja korraldada töökoosolekuid vähemalt kord nädalas. Et soodustada edukat ringide tööd, tuleb kohalikel raamatukogudel neile kaasa aidata tarviliku kirjanduse kättesaadavakstegevamise teel. Et aga vastavat juba olemasolevat kirjandust üldiselt on vähevõitu, kus aktuaalsed põllumajanduslikud küsimused leiaksid täielikku käsitlemist, tuleb ringide juhatajail endil kanda hoolt mitmesuguste uute andmete kogumise ja ärakasutamise eest. Säärast materjali leidub rohkesti eriti põllumajanduslikes ajakirjades ja ajalehtedes: vastavad artiklid, kõned, põllumajanduslikud teosed jne. Kõik need, kui neid hoolsasti koguda ja korraldada, osutuvad väärtuslikuks ja värskeks materjaliks, mis on väga kasulik õpiringitööks. Ajakiri „Põllumajandus ja Karjakasvatus“ ja ajaleht „Talurahva Hää“ avaldavad seoses põllum. selgitustööga süstemaatilisel vastavaid artikleid eriteadlastelt, mõeldes seejuures eriti just ka õpiringide vajadustele.

Ka raadioringhääling annab kavakindlalt saateid põllumajanduslikelt aladelt: loenguid, tööjuhendeid, näitlikke õpiringikoosolekuid jne. Neidki tuleb kohtadel täielikult ja organiseeritult ära kasutada, korraldades neil juhtudel raadio-ühiskuumisi ja kuuldu ühiselt läbitöötamist ja -arutamist.

Kohtadel tegelikus elus tekkinud mitmesuguste küsimuste selgitamiseks luuakse kõigis valdades põllumajanduslikud nõuandepunktid, mis on avatud kindlatel aegadel. Neis nõuandepunktides on võimalik pöörduda tekkinud küsimustega selleks kohale palutud eriteadlaste poole ja saada asjatundlikke seletusi. Nõuandepunktide vastutavad korraldajad peavad hoolitsema nende punktide korraliku töö eest, tuleb võimaldada vastavate küsimustekastide ülesseadmise teel ka kirjalike küsimuste esitamist. Nõuandepunktide maksimaalseks kasutamiseks võiks siduda nende avatud olekut aeg ka mingi põllumajandusliku selgituskoosoleku korraldamisega, jättes aga küllaldaselt aega küsimuste esitamiseks ja vastamiseks.

Nagu kõigis poliitharidustöö ja ühiskondliku elu avaldustes rahvamajades, klubides jne. on kõige selle kajastajaks ja üheks mõjuvaks propagandavahendiks seinaleht, nii tuleb see ära kasutada ka põllumajanduslikus selgitustöös ja propagandas, avaldades selles teateid, lühemaid aktuaalseid põllumajandusküsimusi käsitlevaid kirjutusi, ülevaateid sotsialistlike võistluste tulemustest, andmeid, pilte jne. eesrindlikemaist maapildamisist, põllutöölistist jne.

Sõnaga, põllumajanduslikus selgitustöös, mis hõlmab üht kõige elulisemat ja olulisemat ala uue sotsialistliku ühiskonna ehitamisel, tuleb energiliselt rakendada sihi-teadlikult ja plaanikindlalt kõik poliitharidustöö asutused, nende kaadrid ja aktiivid ning kõik vajalised avaldusvormid ja meetodid. Tuleb kõigepealt viia teadvust rahvahulkadesse, iga kodanikuni. Tuleb kanda valvsat hoolt, et midagi vajalikku selle õigel ajal ei jääks teostamata.

K. I.

Poliitilist lüürikat

JOHANNES R. BECHER

LENIN MÜNCHENIS

On tundmus mul, kui näinuksin ma teda. —
Ta istus pingile, et keset puid
ja haljust lugemisse süveneda.
Meid jooksis ringi salkkond huilgesuid,

kus päike jões lõi suvekirkaid vilkeid:
Mees istus pingil küürutõmbunult
ning mõtles ja, kui läbistaks ta pilk meid,
nii tõstis silmad hetkeks raamatult.

Uks jõugust loopis teda kividega.
Ma võtsin kurjalt kraest sel kinni: „Las
ta loeb ja unistab, ja ära teda sega!
Või tahad kolki saada, jõmpsikas?”

Sa oota, küll me sind veel õpetame!”
Ma läksin pingi juurde, lätu peos:
„Ma palun vabandust, ent meelega me
ei ole süüdi selles halvas teos.”

Ta vaatas, et siis jälle süveneda,
ja naeratas. Käes oli sulepea...
On täna mul, kui näinuksin ma teda —
Ei unune see naeratus niipea.

JOHANNES R. BECHER

PÕHJAVAJUNUD ALLVEELAEV

Kui tehti teatavaks, et oli väär
kõik lootus pääseda, siis kutsus raku
koosolekule kokku sekretär.
Kõik kohal, istung sai nii päähaku.

„Nüüd päevakord!” Nõustuti vaikides
ja pidulikult. Stalinilt siis luges
ta neile ette kõne kaadreist, kes
on otsustavad. Aegamisi tuges

ja vajus päid, kui tõusnuks lainetus,
näis, nagu viiksid sõnad üles laeva,
et ujuks valges päevas, painetus —
Ta püüdis säästa õhku, nägi vaeva,

et tasa rääkida. Õhk hõrenes.
„Kas mõistsite mind kõik?” Hää! sumbus kaetult,
nad naeratasid vaid. Ruum sõrenes.
Nii istusid nad Musta merre maetult...

Kui kõneks liiga hõredaks jäi õhk,
siis nägid tõstvat märgiks kätt nad teda —
Kõik istusid, kui olnuks kõris lõhk,
ja hingetult. Kes tahtnuks taganeda?

Ta tõstis märgiks käe: mul oleks nõu siis
koosolek sulgeda, vast jatkuks hoolt
meil veel kord hääletada... Käsi tõusis,
ja surmas veel kõik hääletasid: p o o l t.

MATILDE NECKERMANN

REAKTSIOONIMAA NAISELE

See müür, mis kõrgub sinu ees ja taga,
on hoitud ülal vanast muinasloost,
mis seab sind alla „tugevamast” soost
(ja täidab hästi ülesannet: jaga

ning valitse!) Veel tema püsib. Aga
on küllalt samast peatsest tormihoost,
mis lõhub kogu sunnilossi koost,
et temagi laoks põrmu mürinaga.

Näe, vaata siia! Vaba on siin naine,
siin lahtund üheväärituse paine:
ei ole mehe looming piirtõkkeks,
veel teispool seda paisub tööind lõkkeks!

Ja sinu osa?: ümmardada meest,
kes mõtleb armulikult sinu eest...

PARIISI KOMMUUNI 70. AASTAPÄEVAKS

Saatuse mõrk, ent raudne paindumatus
lasus raskena kunstide Pariisil:
eile veel impeeriumi ta päälinn.

Põrmusse täna

tallatud võõraist sõdalasist. Keiser
ammu langenud vangi, reedetuna
oma marssalitest. Sõlmimas rahu
kodanlus rahva

kulul, et päästa oma varandusi —
Mida teha, Pariis, oh alanduses?
„Ei!” sa ütlid, „ei, te vabariik pole
vabariik meile.

Keisri küll tõukasite troonilt, aga
tõite pankuri, töösturi ja papi
tema asemele jätkama orjust.

Küllalt!” nii ütlid,

haarasid relva. Märtsipäike kiirgas
lõõmavpunaseil kangail, mille varjus
kuulutas su rahvas välja KOMMUUNI.
Kõikjale levis

teade Kommuunist, märgutuleks sai see
kõigi rahvaste töötajale. Hinge
pidasid nad kinni, jälgides Tema
sangariheitlust...

Juba näis võidetuna lahing... Ah! Ei
olnud küpsend veel aeg, veel polnud koondund
otsustavaks hoobiks tööliklass. Uksi,
abita mujalt

uppus Ta verre. Preislase sai liitu
sinu kodanlus, purustasid Tema
nende palgasõjavägede täägid.
Uppus nii verre.

Aga ei olnud asjatud su ohvid.
Võimsa lainena ärkas kõigis maades
töötav rahvas looma endale Marxi-
Engelsi vaimus

moonakas tema kõrval kodanluse
vastu, juhitud Leninist, ja võitsid;
ega pole kaugel enam see aeg, kus
koidab taas kõigi

paremat, õiglasemat ühiskonda:
Suur Oktoober viis ellu sinu ulma —
polnud enam üksi tööline, tõusid
maatamees, kehvik,

mandrite kohal Tema varju-unes
päike. Jälle, Pariis! sind tõugand hätta
kodanlus, ning jälle pead sina tundma
nälga ja häbi —

Kannata! Oota! Peagi oled vabal
Suubub imperialistlik sõda tööli-
klassi võitu: oma teostad siis ammu-
ulmat Kommuuni!

KEHAKULTUUR NSV LIIDUS

Sotsialistliku ühiskonna elus kuulub kehakultuurile, töötavate masside kehalisele kasvatusel oluline ja tunnustatud koht. NSVL kodanikud on teadlikud, jõurikkad ja elurõõmsad kommunismi eest võitlejad, sotsialistliku ühiskonna ülesehitajad ja vaprad NSVL kaitsjad vaenlaste kallaletungide vastu. Töötajate masside kasvatamisel sääresteks kodanikeks on kehakultuuril täita oluline osa. Ilma õige kehalise kasvatuseta on mõeldamatu uue stalinliku eposhi inimene — igakülgsest arendatud, julge, energiline, aktiivne ehitaja ja kommunismi eest võitleja.

Juba Suurest Oktoobrirevolutsioonist saadik on Nõukogude võim vaadanud kehakultuurile kui suure riikliku ja riigikaitselise tähtsusega asjale. Nõukogude võimu teostumise esimestest päevadest alates on osutatud ja osutatakse töötajate tervendamisele ja kehalisele kasvatusel määratud tähelepanu. Kehakultuur lülitati kohe sotsialistliku ülesehitamise üldisse plaani. Veel enam — kehakultuur leidis tunnustuse kommunistliku kasvatusel lahutamatu osana. UK(b)P Keskkomitee määrus 13. juulist 1925. a. kõneleb järgmist:

„Kehakultuur peab moodustama lahutamatu osa üldpoliitilises kultuurilises kasvatuses ja hariduses, masside tervendamises, ja peab olema lülitatud vastavate ühiskondlike ja riiklike organisatsioonide ning asutuste (Ametiühingute, ULKNU, Punaarmee, koolide, tervishoiuorganite jne.) üldisesse tegevusplaani.“

Stalinlik konstitutsioon on kindlustanud igale NSVL kodanikule pühaliku õiguse tööle, puhkusele ja haridusele. Ta on andnud kõigile NSVL rahvastele laialdased võimalused kehakultuuriga tegelemiseks, mis on töötajate hariduse ja puhkuse vajalikeks osaks. Riik hoolitseb kõigiti kehakultuuri arendamise ja süvendamise eest.

Tsaariaegsel Venemaal mõisnikud, kapitalistid, sandarmid ja papid surusid maha rahva vaimsed ja kehalised nõuded. Tööliste ja talupoegadele oli sport kättesaamatu. Võimlemine koolides ja tsaariaarmees oli sageli isegi tervisele kahjulik tegevus, niipalju kui teda üldse oli. Koolides oli jäetud kehalise kasvatusel juhtimine täieliste võhikute, ainult „mehaanilisel pähetuubitud võtete tundjate“ hooleks. Tsaaririigis ei olnud kehalise kasvatusel juhtide ettevalmistamiseks ainsatki erialast õppeasutust, kui mitte arvestada mõningaid erakursusi ja -koole (prof. Lesgafti, dr. Krajevski j. t. omi). A. Novikov-Priboi kirjutab oma tuntud raamatus „Tsušima“, et võimlemisel tsaariaegses laevastikus sunniti näiteks sooritama kohaljooksu jalgade loopimisega kord ette, kord taha, kuni jooksjal muutus läbimärjaks mitte ükski pesu, vaid kuni olid läbimärjad ka lõhutud saapatallad! Noored sõdurid sageli ei kannatanud välja säärast piina ja varisesid kokku.

Enne revolutsiooni polnud töötava rahva jaoks spordiseltse. Ametlikult polnud peaaegu sinna küll keelatud, kuid spordiseltsi pääsmiseks oli olnud töölisel valjusi soovitusi ja raha kõrge liikmemaksu tasumiseks. „Peterburi Spordiarvestajate Seltsis“, mille eesotsas seisis vabrikant Vollenweider, oli liikmemaks aastas 10—25 rubla — summa, mis tol ajal võrdus tööliste kuupalgaga. Kodanikel spordiseltsidel toleaeegsel Venemaal oli kokku ainult mõnikümmend tuhat liiget ja kasutada mõned sajad viletsad spordiväljakud. Säärane oli spordi ja võimlemise olukord revolutsioonieelsel Venemaal.

Nõukogude Liidus on aga kehalisele kasvatusel osaks saanud teenitud armastus kogu rahva poolt. Miljonid inimesed tegelevad võimlemise, kergejõustiku, jalgpalli ja muude kehakultuuri aladega. Sport on kindlalt juurdunud töötajate ellu. Lenin-Stalini partei ja Nõukogude valitsus on pidevalt abiks kehakultuuri organisatsioonidele, määravad suuri summasid staadionide ja spordibaaside ehitamiseks ning massiliseks tööks kehakultuuri alal. Nõukogude maal on nüüd 280 suurt staadioni, 64.000 spordiväljakut, üle 5.000 suusajaama jne. („Pravda“ 25. sept. 1940). Tööstus toodab igal aastal määratu hulga spordivarustust.

Senised võidud kehakultuuri arendamise alal on olnud suured, need ergutavad aga veel suurematele. Nõukogude kehakultuuriliikumine on kujunenud tõeliseks miljonite liikumiseks. Poliitilise Sõnastiku (1940. a.) andmetel ulatus 1939. a. kehakultuurlaste arv NSV Liidus üheksa miljonini, selles arvus kaks miljonit naist! Üle viie miljoni inimese omab NSV Liidus VTK märki. Sellest ajast on need arvud muudugi veel tunduvalt suurenenud. Kehalise kasvatus juhte valmistab ette kuus kõrgeimat õppeasutust — kehakultuuri-instituuti. Lai kehakultuuri tehnikumide võrk laseb igal aastal välja hulgaliselt kvalifitseeritud instruktoreid ja neli teaduslik-uurimuslikku instituuti töötavad välja kehalise kasvatus teaduslikke aluseid.

Kehakultuur on sundusliku õppeainena koolide ja kõrgemate koolide õppekavas. Miljonid Nõukogude lapsed tegelevad koolide kehakultuurikollektiivides, pioneeride laagrites, laste ja noorsoo spordikoolides ja kehakultuuri-kollektiivide noorteseksioonides võimlemise ja mängudega. Miljonid kehakultuurlased on spordiühingute ja teiste kehakultuuri-organisatsioonide liikmeteks. Ei saa aga arvestamata jätta ka neid kümneid miljonid „mitteorganiseeritud“ kehakultuurilasi, kes ei kuulu kehakultuuri-kollektiividesse, kuid tegelevad siiski kehakultuuriga. Nende hulka kuuluvad suusa- ja veesportlase loendamatud külastajad, raadiovõimlejad, kehakultuuriga tegelejad puhkekodudes, sanatooriumides, kultuur- ja puhkeparkides, massilistel ekskursioonidel jne. Peale selle on vaja arvestada seda suurepäraselt füüsilist ettevalmistust, mis Töolis-Talupoegade Punaarmee antakse sõduritele ja juhtivale koosseisule.

Sport ja kehakultuur on tunginud maale, kolhoosidesse. Päevast päeva kasvab kolhooside, sovhooside ja masina-traktorijaamade noorsoo keskel huvi kehalise kasvatus vastu. Paljudes kolhoosides ja sovhoosides on ehitatud eeskujulikud staadionid suurte tribüünidega pealtvaatajate jaoks. VTK-märklaste hulgas on juba sadu tuhandeid kolhoosnikke.

Kapitalistlikes riikides ei ole sport ja kehakultuur töötajate laiematele massidele kättesaadav. Seal ei ole sport laiemale masside teenistuses ega kanna ka massilist iseloomu. Seal kasvatatakse silmapaistvamate võimete sportlasi, kes kuidagi iseenest on suutnud üles kerkida, peamiselt staaridena rahvahulkade tõmbamisel maksulisteks pealtvaatajateks ja seega suuremate sissetulekute hankimiseks. Teisest küljest harrastatakse kapitalistlikes maades sportimist mitte kui vahendit, vaid kui eesmärki. Seal ei ole sport ja kehakultuur abinõuks harmoonilise inimese kasvatamisel, sest sporditakse spordi enda pärast. Spordivõistlustel on küll rohkesti pealtvaatajaid, kuid kaasasportijaid seda vähem.

Masside spordielu seisab seal peamiselt ainult võistluste pealtvaatamises. Kes on kuulnud, et kapitalistlikes riikides oleks põhjalikumalt hoolitsetud laiade masside tervise karastamise eest? Ja kui seda ongi paiguti juhtunud, siis ainult sedavõrd, kui see kapitalismile on olnud vajaline, et oma rahakukru huvides töölislalt töö juures rohkem välja pigistada. Kehakultuur ja sport on kapitalistlikes riikides eesõigusstatud kihi monopol, kuna laiemad kihid jäävad sellest paratamatult eemale oma viletsa majandusliku olukorra tõttu.

Ainult sotsialistlikus ühiskonnas on võimalikud kõik eeldused ja tingimused kehakultuuri viimiseks massidesse ja kehakultuuri massiliseks arendamiseks. Põhilisteks tingimusteks on aastast aastasse kasvav töötajate materiaalne heaolu, kehakultuuri-liikumise riiklik juhtimine, kehalise kasvatus ühtne süsteem ja suurepärane materiaalne baas kehakultuuriliikumisele. Nende asjaolude tõttu on NSV Liit ainuke riik maailmas, kus massisport on tõeliselt mõeldav ja ühtlasi järjest laiemaulatuslikul läbiviimisel.

UK(b)P Keskkomitee otsuses 13. juulist 1925. a. on öeldud:

„Kehakultuurile on tarvilik vaadata mitte ainult kehalise kasvatus ja tervistumise vaatepunktilt ja kui noorsoo kultuurilise, majandusliku ja sõjalise ettevalmistuse (laskesport jne.) ühele küljele, vaid ka kui ühele masside kasvatamise meetodile (kuivõrd kehakultuur arendab tahet, töötab välja kollektiivseid harjumusi, visadust, külmaverelisust ja teisi väärtuslikke omadusi) ja ühes sellega kui abinõule tööliste ja talupoegade laiade masside koondamiseks nende parteiliste, nõukoguliste ja professionaalsete organisatsioonide ümber, kelle kaudu tööliste-talupoegade massid tõmatakse ühiskondlik-poliitilisse ellu.“

Ja edasi: „Kehakultuur ei pea piirduma üksnes kehaliste harjutustega spordi, võimlemise, mängude ja muu kujul, vaid peab haarama ka ühiskondliku ja isikliku

töö ning elu-olu hügieeni, looduse loomulike jõudude ärakasutamist, töö ja puhkuse õiget režiimi jne."

Lisaks olgu märgitud, et NSV Liidu Täidesaatev Keskkomitee oma määruses 1930. a. tunnustas töö kehakultuuri alal „esmajärgulise riikliku tähtsusega asjaks“.

Kehakultuur tungibki võimsalt Nõukogude kodaniku ellu ja olustikku, soodustades töötajate ja võitlejate tervise tugevdamist. Kehaliste harjutuste süstemaatiline harrastamine ning päikese, õhu ja vee kasutamise aitavad ning soodustavad organismi karastamist. Nad teevad organismi kindlamaks ja vastupidavamaks võitluses mitmesuguste haigestumiste vastu. Sama lähtis on kehakultuuri osa ka tootmisjõu säilitamisel ja tõstmisel. Igakülgelt arenenud ja terve inimene väsib töötades pikaldasemalt ja vähem, kuid suudab seda kiiremini uuendada oma jõudu. Nii aitab kehakultuuri harrastamine kaasa tööproduktiooni tõstmisele.

Stahhaanovliku liikumise isa sms Aleksei Stahhaanov kirjutab kehakultuuri tähtsuse kohta: „Kehakultuur — see on truu abimees igale töölisle. Ta värskendab inimest, võimaldab tal puhketundidel koguda uut jõudu lööktööks sotsialistliku isamaa kasuks.“ Stahhaanovlased koos teistega hindavad kehakultuuri täie õigusega väga kõrgelt. Mõneski käitises on ühtunud mõlemad mõisted — stahhaanovlane ja kehakultuurlane. Paljudes käitistes NSV Liidus on sisse seatud võimlemine enne töö algust, samuti kehakultuuri-minutid, kehakultuuri-pausid töö vaheaegadel ning töötahte ja -võime kui töötajate enesetunde tõstmiseks.

Kehaline kasvatus ja kehakultuur NSV Liidus tugineb ühtsele, kindlale süsteemile, mille nimetuseks kehakultuuri-kompleks „Valmis tööks ja NSVL kaitseks“ („Готов к труду и обороне СССР“). See kompleks on üleliiduline ja seega kehtiv kõikides liiduvabariikides, nii ka Eesti NS Vabariigis. VTK — nii nagu teda meil lühendatult nimetatakse — on suurim, väärtuslikem ja sügavasisulisem spordimärk kogu maailmas. Juba tema nimetus sümboliseerib Nõukogude kehakultuuri ja kehakultuurlaste eesmärke — iga kodaniku kehaliselt karastada ning ette valmistada produktiivseks tööks ja sotsialistliku ühiskonna kaitseks, mis on iga NSVL kodaniku püha kohus.

VTK märgi taotlejate katsetele ettevalmistamise kaudu teostub NSVL kodanike kehaline kasvatus ja arendamine paljude spordialade harrastamise kaudu. VTK haarab spordialasid jooksmisest ratsutamiseni, ujumisest suusatamiseni, laskmisest alpinismini, aerutamisest maadlemise ja tõstmiseni, jalgrattasõidust jalgpallini jne. Ühe sõnaga — raske on leida spordiala, mis ei kuulu VTK kompleksis. Rea spordialade süsteemikindlast harrastamisest ja selle kaudu vastavate normide ületamiseni jõudmisest on aga veel vähe. VTK nõuab märgitaotlejalt veel stalinliku konstitutsiooni, kehakultuuri eesmärkide ja struktuuri ning mitmesuguste sporditeoreetiliste küsimuste tundmist, oskust anda esimest abi õnnetusjuhtumite puhul kui ka oskust hügieeniliste nõuete rakendamiseks igapäevases elus jne.

Eelõeldust näeme, kui võrd paljukülgelt haarab VTK kompleks iga kehakultuurlaste ettevalmistamist, enne kui kehakultuurlane võib rinnal kanda VTK märki. Kodanike ettevalmistus VTK kompleksi alusel aitab kaasa Nõukogude kehakultuuri liikumise riiklike ülesannete täitmiseks, relvastab spordi- ja sõjalisrakenduslike harjutuste tehnikaga, arendab tervishoidlikke harjumusi kui ka harjumusi korrapäraseks treeninguks. Seega kehaline kasvatus VTK kompleksi alusel säilitab kõrgel tasemel valmisoleku tööks ja kaitseks ning tugevdab töötajate huvi alatiseks tegutsemiseks kehakultuuri ja spordi alal.

Kõik töö kehakultuuri ja kehalise kasvatusel alal teostub Nõukogude Liidus kehakultuurikollektiivides, mis on kehakultuuriliikumise põhilülideks. Kogu õppetöö ja harjutused kehakultuuri alal on keskendatud algkollektiivi — seal kasvab ja kujuneb kehakultuurlane, sportlane. Kehakultuurikollektiivid töötavad käitiste, tehaste, asutuste, koolide, kolhooside jne. juures isetegevuse alusel, kuid ametiühinguliste organisatsioonide soodustusel ja kontrollival juhtimisel. Ametiühinguline ja kehakultuuriline liikumine on teineteisega tihedalt seotud. Kollektiivid koonduvad vabatahtlikesse spordiühingutesse, milliseid võib olla ainult üks iga ametiühingu juures. Kollektiiv ise moodustatakse käitises, asutuses jne. 25 kehakultuurlaste olemasolul. On aga käitises, asutuses jne. kehakultuurlasti alla 25, siis moodustatakse kollektiivi asemel kehakultuuri rühm.

Juhtimine ametiühinguliste organisatsioonide poolt toimub süstemaatilise kontrolli teel partei, valitsuse ja UAKN juhtnõuete täitmise üle kehakultuuri ja spordi

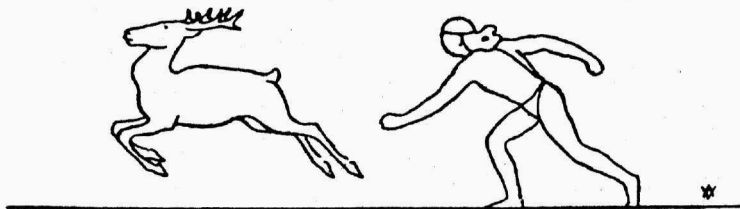
arendamise alal. Ametiühingud kuuluvad ära aruanded spordiühingu tööst tervikuna ja ühingu üksikute lülide — kollektiivide tööst, annavad spordiühingutele praktilist ja materiaalselt abi materiaalse-tehnilise baasi loomiseks, kontrollivad ressurside õiget kasutamist jne. Summad kehakultuuriliseks tööks on ette nähtud ametiühingute eelarvetes. 1937. a. oli assigneeritud Ametiühingute Kesknõukogu ja Sotsiaalkindlustuse eelarvetes kehakultuuriliseks tööks üle 200 miljoni rubla.

Kõrgesti tuleb hinnata asjaolu, et kõik kehakultuuriline töö NSV Liidus toimub pideva arstliku kontrolli all. Kollektiivide nõukogud kindlustavad arstliku kontrolli kõigile spordiharrastajaile, sest kõik harjutused ei ole jõukohased igale organismile ja mõnel juhul võivad tuua kasu asemel kahju. Kedagi ei lubata spordisektsioonide tööst ega võistlustest osa võtta ilma arsti vastava loa. Samuti lubatakse VTK normide sooritamisele kehakultuurilasi ainult küllaldase treeningu ja arstlikus kontrollis käimise järel. Kõigil kehakultuurilastel, töötajatel on võimaldatud vabalt ja tasuta sooritada norme VTK märgi omandamiseks staadionidel, spordiväljakutel, veespordi- ja suusajaamades ning muudes kehakultuuriasutustes, nagu see on ette nähtud NSVL RKN määruses.

Igal sotsialistliku ühiskonna liikmel on seega avarad võimalused oma keha karastada, tugevdada, arendada ning vastupidavamaks muuta. NSVL kodaniku üks esimesi kohuseid on ausalt, kogu oma jõuga töötada sotsialistliku kodumaa heaoluks, suurendada tema rikkusi, tugevdada tema võimsust. Kehakultuuriga tegelemine ja kehaliste harjutuste harrastamine aitavad töötada edukamalt ja produktiivsemalt. See tõttu on iga töötaja aukohuseks olla tubli kehakultuurlane ning seejuures eesrindlane mitte ainult spordisaalides ja -väljakutel, vaid ka käitises oma igapäevase loova töö juures.

Eelnenud read annavad lühikese läbilõike Nõukogude kehakultuurist, tema süsteemist, eesmärkidest ja tähtsusest rahvamasside tervise tugevdamisel, tööproduktiivsuse tõstmisel ja riigikaitse kindlustamisel. Kehakultuuril on täita tähtis osa kommunistlikus kasvatuses. Selline üleolev suhtumine kehakultuurile, mis meil näiteks kodanluse võimupäevil oli igapäevaseks nähtuseks, on sotsialismi-inimesele täiesti võõras. Suuri eesmarke taotlev kehakultuur — eesrindlike töötajate ja vaprate isamaakaitsete kasvataja — see on Nõukogude kultuuri üks väärikas ja tähtis osa, niisama hinnatav ja austamisväärne kui iga muu sotsialistliku kultuuri loov ja ülesehitav ala.

I. PETERSON

Dialektiline materialism — marksistlik-leninliku partei maailmavaade

2

Milles seisis siis vastuolu hegeliaanliku filosoofia meetodi ja süsteemi vahel, tema maailmavaate revolutsioonilise ja konservatiivse poole vahel? Hegeli dialektika väitis, et mõtleja ei või ega tohi rahulduda mingisuguse positiivse ega lõpliku järeldusega, et ta peab otsima, kas ei leidu teatavas asjas vastandlike jõude ja omadusi. Dialektika väitis, et kõik areneb, kasvab, muutub, sugeneb ja hävineb alaliselt, et ei ole jõudu, kes suudaks peatada või seisma panna seda igavest liikumist, ei leidu jõudu, kes võiks sellele asjade dialektikale vastu seista. Goethe väljendab igavest dialektilist liikumist järgmiste tähelepanuväärsete sõnadega:

„Tegude tormis, oeluse laintes
Ma tõusen,
Ma vajun...
Surm ja sündimine
Igavene meri;
Elu ja liikumine
Igaveses avaruses...
Nõnda mööduvate sajandite telgedel
koon ma jumalate elavat riiet.“

Hegeliaanlik dialektika tunnustas, et arenemine on lõpmatu, igavene, hegeliaanlik süsteem aga ütles: Preisi feodaalse monarhias on meil poliitilise arenemise lõppresultaat, edasilikumine on võimatu; hegeliaanliku filosoofiaga on saavutatud „absoluutne tõde“ ja filosoofia edasine arenemine ei ole tarvilik. Hegeliaanlik dialektika ütles: kõik kasvab ja areneb vastuolude võitluse resultaadina, iga saavutatud aste — olgu mistahes valdkonnas — hukkub sisemistest vastoludest ja viib uuele, kõrgemale astmele. Hegeliaanlik süsteem aga ütles: inimkond, kes hegeliaanliku filosoofia näol on tõusnud „absoluutse idee“ tunnetamiseni, ei tea enam mingisuguseid vastuolusid ja edasine liikumine ei ole sünduslik.

Säärased on need vastuolud hegeliaanlikus filosoofias tema õpetuse revolutsioonilise ja konservatiivse poole vahel, mis enesele väljapääsu pidid leidma. Ja see väljapääs leiti tõesti peale Hegeli surma, kui ühiskondlik seisukord Saksamaal tuliseks muutus, kui lähenes 1848. a. revolutsiooni äike.

Varsti peale Hegeli surma lõhenes tema kool põhiliselt kahte gruppi — parem- ja pahempoolseteks hegeliaanlasteks. Parem-poolsed hegeliaanlased kaldusid kõige enam hegeliaanliku filosoofia konservatiivsele poolele, nad püüdsid sellest filosoofiast teha kõige reaktsioonilisemaid järeldusi. Muide olgu öeldud, hegeliaanlik idealistlik süsteem andis säärasele konservatiivsele mõtlemisviisile küllaldaselt materjali. Pahempoolsed hegeliaanlased aga püüdsid, vastupidi, Hegeli filosoofia suhtumisest tolaeagessesse tegelikkusse progressiivseid järeldusi teha. Hegeliaanliku filosoofia revolutsiooniline külg, tema dialektika andis ka selles mõttes palju õigustavaid punkte.

Marx ja Engels, teaduslikule kommunismile aluse panijad, ühinesid oma revolutsioonilise tegevuse alguses pahempoolsete hegeliaanlastega. Esiolgu asusid nad hegeliaanlikel, idealistlikel positsioonidel. Kuid siinsamas tuleb märkida, et pahempoolsete hegeliaanlaste seas olid Marx ja Engels äärmiseks tiivaks, olid kõige enam revolutsiooniliselt häälestatud inimesteks, kes hegeliaanlikust filosoofiast püüdsid teha kõige äärmisi järeldusi. Nende noorte kotkaste keevas, tulises seltskondlikus ja kirjanduslikus tegevuses avaldus juba õige varakult tugeva jõuga nende revolutsiooniline geenius. Liitudes pahempoolsete hegeliaanlastega, seistes veel idealistlikel hegeliaanlikel seisukohtadel, äärmiselt kõrgelt hinnates Hegeli filosoofiat, nad samal ajal juba näevad selle filosoofia põhilist pahet, tema sisemist vastuolu, ja püüavad väljapääsu sellest.

Marx ja Engels tulid hegeliaanliku idealismiga varsti toime ja nad töötasid hegeliaanliku dialektilise meetodi põhjalikult ümber, sest säärasel kujul, nagu Hegel

selle pändas, nimelt tema abstraktses, idealistlikus vormis, oli ta tarvitamiskõlbmatu. Idealistlikust kestat oli tarvis vabastada Hegeli põhiidee — tema arenemise idee — ja rakendada see idee materiaalsesse tegelikkusse. Oli tarvis lõpparve teha hegeliaanliku idealistliku „vaimu“ dialektikaga ja luua süstemaatiline teooria elu, materia, olemise dialektiliseks arenemiseks. Hiljem kirjutas Marx:

„Dialektika seisab Hegelil pea peal. See tuleb seada jalgadele, et müstilise katte alt vabastada ratsionaalne tuum.“¹

Hegeli idealistlikust dialektikast oli tarvis võtta tema „ratsionaalne tuum“, tema tark mõte, ühesõnaga, oli tarvis hegeliaanlik dialektika materialistlikult ümber töötada. See oli õige tõsine teoreetiline ülesanne. Palju aega hiljem kirjutas Marx oma kirjades Kuchelmannile:

„Ta (Dübring. — M. M.) teab väga hästi, et minu uurimise meetod ei ole see, mis Hegelil, kuna mina olen materialist, Hegel aga idealist. Hegeliaanlik dialektika on põhivormiks igale dialektikale, kuid alles pärast selle puhastamist tema müstilisest vormist, kuid see just minu meetodi tema omast eraldabki.“

Lenin kirjutas selle küsimuse kohta:

„Hegeli loogikat ei saa tarvitada antud kujul, ei saa võtta kui tõendust. Sellest on tarvis välja võtta loogilised (gnoseoloogilised) nüansid, puhastades ideed müstikast; see on veel „suur töö“.“

Seepärast on ka „UK(b)P ajaloo lühikursuses“ täieliku selgusega öeldud, et

„Marx ja Engels võtsid Hegeli dialektikast ainult „ratsionaalse tuuma“, heites kõrvale Hegeli dialektika idealistliku agana ja arendades dialektikat edasi selleks, et anda talle kaas- aegne teaduslik kuju.“

Et aru saada, kuidas lahendasid Marx ja Engels selle teoreetilise ülesande, kuidas nad hegeliaanliku idealismiga toime tulid, kuidas nad seejuures säilitasid selle väärtusliku, mis Hegelil oli, selleks tuleb mõista seda tähtsust, mida omas Marxi ja Engelsi ideelises arenemises nende lähem eelkäija materialist Feuerbach.

„UK(b)P ajaloo lühikursuses“ on selle küsimuse kohta öeldud:

„Oma materialismi iseloomustades osutavad Marx ja Engels harilikult Feuerbachile kui filosoofile, kes materialismi õigused uuesti jalule seadis. Kuid see ei tähenda, et Marxi ja Engelsi materialism on samane Feuerbachi materialismiga. Tegelikult võtsid Marx ja Engels Feuerbachi materialismist ta „põhituumad“, arendades seda materialismi teaduslik-filosoofiliseks teooriaks ja heites kõrvale ta idealistlikud ja usulis-eeetilised ladestused.“

Feuerbach (1804—1872) ilmus ühiskondliku ja filosoofilise tegevuse areenile ajajärgul, mis juba tunduvalt erines sellest ajajärgust, millal esines Hegel. Ühelt poolt avaldas suurt mõju tervele Euroopale, eriti Saksamaale, 1830. aasta juulirevolutsioon Prantsusmaal. Teiselt poolt kasvasid tugevasti Saksamaal kodanluse ja demokraatliku intelligentsi keskel valitsusvastased meeleolud, eriti ajast, kui troonile tõusis pettur ja silmakirjateener Friedrich-Wilhelm IV. Saksa intelligents lõpetas oma huvide esitamise abstraktses-filosoofilises vormis, mis oli iseloomulik Kanti ja Hegeli filosoofiale. Lähenev 1848. aasta revolutsioonitorm surus oma märgi tolaeagse Saksamaa filosoofilisele ja teoreetilisele tegevusele. Feuerbachi filosoofias leidsid oma vastupeegelduse Saksamaa revolutsioonilise demokraatia eesmised ideed, radikaalsed suunamised ja revolutsioonilise intelligentsi ideaalid.

Oma filosoofilise tegevuse alguses oli Feuerbach hegeliaanlane-idealism. Ta kuulus pahempoolsete hegeliaanlaste hulka. Kuid peagi õiendas ta oma arved Hegeli idealismiga, heitis kõrvale hegeliaanliku „absoluutse idee“ ja viis materialismi võidule. Feuerbach teatas, et hegeliaanlik idealism on ainult filosoofiliselt pisut ülevärvitud teoloogia. Feuerbach näitas, et hegeliaanlik õpetus sellest, et loodus on vaimu oleluse teisend, ei kujuta enesest muud kui papliku vaatepunkti filosoofilist väljendust, nagu oleks jumal maailma loonud. Feuerbach rääkis, et Hegeli „absoluutne vaim“ pole midagi muud kui harilik inimlik teadvus, mis ainult võõrandatud, ära kistud inimese juurest ja objektivse „absoluutse vaimu“ troonile tõstetud. Vastukaaluks sellele seadis Feuerbach

¹ Karl Marx, Kapital, I k. Partizdat, 1932, lk. 23.

² K. Marx ja F. Engels, Kirjad, 1931, lk. 230.

³ Leninlik kogu XII, lk. 205.

⁴ „UK(b) Partei ajaloo lühikursus“, eestikeelne väljaanne, 1940, lk. 110.

⁵ „UK(b) Partei ajaloo lühikursus“, eestikeelne väljaanne, 1940, lk. 110.

ateistliku seisukorra, et inimene loob jumala enese kujud ja enese sarnaseks. Feuerbachi järgi peab lähtepunktiks järjekindlale maailmavaatele panema materiaalse maailma — looduse, inimese.

Feuerbachi ajalooliseks teeneks on, et ta andis otsustava löögi hegeliaanlikule idealismile. Feuerbachi ideede mõju Saksamaale selle revolutsioonieelses seisukorras oli õige tugev. 1848. aasta revolutsiooni ettevalmistamises mängis Feuerbach mitte väiksemat osa kui prantsuse materialistide ja ateistide hulk XVIII sajandil, Prantsuse 1789. aasta kodanliku revolutsiooni eel. 1841. a. ilmunud Feuerbachi teost „Ristiusu põhiolu“ iseloomustab Engels alljärgnevate sõnadega:

„Ta puistas ühe hoobiga laiali selle vastuolu,“ kirjutab Engels, „ja kuulutas ilma mingisuguse ettekäändeta välja materialismi võidu. Loodus oleleb rippumatult igasugusest filosoofiast. Loodus on aluseks, milles üles kasvasime meie, kes oleme looduse toode. Väljaspool loodust ja inimest ei ole midagi, ja kõrgemad olendid, mis loodud meie usulise fantaasiaga, on ainult meie olemuse fantastiline vastupeegeldus. Vanne oli ära võetud, „süsteem“ puruks kistud ja kõrvale heidetud ning vastuolu lähendatud lihtsa avastusega, et see on olemas ainult kujutluses. Et sellest kujutlusest saada, oli tarvis üle elada nende raamatute vabastav aktsioon. Me kõik olime vaimustuses ja kõik muutusime korraga feuerbachiaanlasteks.“

Feuerbachi „Ristiusu põhiolu“ on tõesti suurepärase teos. Marxi ja Engelsi väljenduste järgi saatis see raamat „Hegeli maailmavaimu“ erusse. Ta andis idealismile ja usunditele raske löögi. Feuerbachi ajaloolisi teeneid hindavad Marx ja Engels „Pühas perekonnas“ järgmisel viisil:

„Kes hävitas,“ kirjutavad nad, „mõistete dialektika — jumalate sõjas, mis on tuttav ainult filosoofidele? Feuerbach. Kes seadis vanale risuhunnikule, „lõppematu eneseteadvuse“ asemele mitte „inimese tähenduse“ (nagu oleks inimesel peale selle, et ta inimene on, mingi teine tähendus!), vaid inimese enda? Feuerbach ja ainult Feuerbach.“

Marx ja Engels kirjutavad: selleks et vabaneda idealismist ja kindlalt materialismi seisukohtadele püsima jääda, oli tarvis läbi minna tule-jöest (Feuer-Bach), puhastustest, milleks on Feuerbachi vaated.

Koos sellega tundsid Marx ja Engels juba algusest peale Feuerbachi materialismi piiratust ja teisi puudusi. Feuerbach heitis kõrvale hegeliaanliku müstika ja idealismi, kuid „ühes veega valas ta vannist ka lapse välja“. Hegeliaanliku dialektika tähendusest ei saanud Feuerbach millalgi aru, seda enam ei võinud tema juures juttu olla selle rakendamise tegelikkuses. Feuerbach lahkus Hegeli idealismist, kuid seda väärtuslikku ja jõulist, mis Hegelil idealistlikku riietuse oli mähitud, Feuerbach ei suutnud kriitiliselt ümber töötada ega kasutada. See ülesanne lahendati dialektilise materialismi rajajate Marxi ja Engelsi poolt. Feuerbach oli abstraktseks, vaatlevaks materialistiks. Olles materialistiks üldise filosoofilise maailmavaate küsimustes, ei suutnud Feuerbach oma materialismi rakendada ajaloo küsimustele lähenedes. Siin muutus ta täiesti abituks. Feuerbachi juures läksid ajalugu ja materialism laiali igasse külge. Feuerbachi materialismi piiratusest täielikult võitu saades kirjutavad Marx ja Engels „Saksa ideoloogias“ (1846. a.):

„Kuivõrd on Feuerbach materialist, ta ei tegele ajalooaga, kuivõrd ta aga vaatleb ajalugu — ta ei ole üldse materialist. Materialism ja ajalugu ei ole tal teineteisega sugugi seotud, mis selgesti nähtub juba öeldustki.“

Seda põhjustas asjaolu, et Feuerbach ei saanud aru arenemise ideedest, mida Hegel müstifitseeritult arutas. Mitte aru saades arenemise ideedest, s. o. dialektikast, libises Feuerbach ühiskondliku elu nähtuste seletamisel tagasi idealismi seisukohtadele.

Et Feuerbachi materialismi piiratust enesele veidi konkreetselt ette kujutada, selleks toome ühe tema aforismi. Feuerbach ütleb: „Inimene on see, mis ta sööb.“ See on muidugi materiaalne seisund, kuid see on vulgaarne materialism. Kes sellele punkti paneb ja enam edasi ei lähe, see piirab end niivõrd, et ühiskondliku elu seaduspärasusest midagi aru ei suuda saada. Feuerbach läheneb inimesele ainult füsioloogiliselt või bioloogiliselt. Ta ei näe seda, et inimene on ühiskondlik olend, kes ajaloos areneb, ta ei näe, et inimene on aktiivne, tootlik olend. Kui püüda niisama lühikeses formuleeringus avaldada Marxi ja Engelsi vaatepunkti, siis oleks võinud ütelda: inimene on see, mida ta toodab, missuguste tööriistadega ta toodab. Säärane küsimuse käsitus erineb ülaltoodud Feuerbachi aforismist nagu taevas maast. Tõelist, reaalset, kindlaks-

¹ F. Engels, „Ludwig Feuerbach“, Gosizdat, 1938, lk. 13 ja 14.

² K. Marx ja F. Engels, Teosed, III k., lk. 117.

³ K. Marx ja F. Engels, Teosed, IV k., lk. 35.

määratud ajajärkudel ajaloo elavat inimest Feuerbach ei tunne. Seepärast, ütlevad Marx ja Engels,

„on Feuerbach sunnitud, nähes näiteks terve inimeste asemel salka näärmepaistetust ja tiisikust põdevaid tööst kurnatud kehvikuid, abiks võtma „kõrgema mõtiskluse“ ja ideelise „sugulike tasandamise“, s. o. uuesti langema idealismi just seal, kus kommunistlik materialist leiab tarvilikuks tingimuseks nii tööstusliku kui ka ühiskondliku korra ümberkuundamise“.¹

Nendes Marxi ja Engelsi tähelepanuväärsetes sõnades avaneb silmanähtavalt feuerbachiaanliku materialismi puudus. Säärane maailmavaade ja vaatepunkt ei saanud muidugi olla nendeks tõhusateks relvadeks, millede abil oleks võinud astuda võitluse tegelikkuse muutmise eest. Sellest sai Marx väga hästi aru juba 1843. aastal. Ta kirjutas:

„Minu arusaamise järgi kannatavad Feuerbachi aforismid selles mõttes, et ta liiga palju toetub loodusele ja liiga vähe poliitikale. Muuseas on see ainus liit, tänu millele nüüdisaja võib muuta töölikuks“.²

Nendest noore Marxi ilusatest sõnadest näeme, kui kõrgele ta juba tollal tõusis, kuigi ta siis veel dialektiliseks materialistiks kujunenud ei olnud ja alles lähenes teadusliku kommunismi vaadete formuleerimisele.

Ühenduses sellega on Feuerbachi puudusteks tema ühiskonnaelu nähtustele lähene-misel need usulis-eeetilised kihistused, millega tema filesoofia on läbi imbunud. Feuerbach heitis kõrvale jumala kui kõrgema võimu, kes valitseb maailma ja inimese üle, kuid Feuerbach hakkas jumaldama inimest ennast. Ta isegi hakkas kaitsma sõna „usund“ ennast sel põhjusel, et see tähendab „süde“. Engelsi tähenduse järgi olid need filosoofilised fookused idealistliku filosoofia viimaseks peidukohaks. Usu ausse oli viidud kahe inimese vastastikune vahekord — suguline armastus, suguline vahekord. Kaitstes sõnakest „usk“, jumaldades „südamlikke vahekordi inimeste vahel“ — sellega Feuerbach juba otsekohe kuulutas reaktioonilisi ideid, nagu oleks neist välja hoovanud üldine leplikkus, mis arusaadavalt ainult tumestas, segas proletariaadi klassiteadvuse ärkamist.

Marx ja Engels hindasid kõike positiivset Feuerbachi tegevuses Saksamaa selle aja-järgu ideelises võitluses, kuid ühtlasi võtsid hävitava arvustuse alla feuerbachiaanliku materialismi puudused. „UK(b)P ajaloo lühikursuses“ näidatakse, et Marx ja Engels võtsid Feuerbachi materialismist ta „põhituumad“ ja arendasid seda edasi kaasaegseks kooskõlaliseks teaduslik-filosoofiliseks teooriaks, dialektilise materialismi lõpuleviidud, kuni lõpuni järjekindlaks maailmavaateks. Marx ja Engels mitme aasta jooksul, näiteks 1839.—1847. aastal, pidades kirglikku ja pingutatavat ideelist võitlust, võtsid kriitika alla sotsialismi igasugused teadusevastased ja utoopilised vormid, uurisid ja üldistasid töö-lisklassi võitluste ajaloolisi kogemusi ning jõudsid välja teadusliku kommunismi juurde. Nad seadsid Hegeli dialektika idealistliku pea pealt materialistlikele jalgele, nad rakendasid arenemise teooria materiaalse maailma ja ajaloo juurde. Nad selgitasid, mis on ajaloolise arenemise ja inimeste ühiskonnaelu aluseks. Seda ühiskonna materiaal-set alust nägid nad töö, tootlike jõudude ja tootmissuhete arenemises.

1847. aastal loovad Marx ja Engels marksismi kõrgeväertusliku teose — „Kommunistliku partei manifest“ — raamatu, mis jääb elama sajanditeks. Hiljuti nimetas seltsimees Stalin seda inimese mõtte kõrgeväertuslikemat teost armastusega ja kujukalt „marksismi laulude lauluks“. „Kommunistliku partei manifestis“ Marx ja Engels, rakendades dialektilise materialismi meetodit ajaloo suhtes, joonistavad harukordse jõu ja sügavusega pildi sellest, kuidas arenes inimsoo ajalugu. Ajalugu, ütlevad nad, on klasside võitluse ajalugu. Nad näitavad suure jõuga kodanliku klassi ajaloolist osa võitluses feodalismiga ja uute tootlike jõudude arenemises.

Võib ütelda, kuigi see kõlaks paradoksaalselt, et ainuski kodanliku klassi ideoloogidest ja õpetlastest ei ole kapitalismi progressiivsest tähendusest, võrreldes feodalismiga, joonistanud säärast teravat pilti, kui on antud proletariaadi ideoloogidelt Marxilt ja Engelsilt „Kommunistliku partei manifestis“. Marx ja Engels näitavad, kuidas kodan-lus hävitas tollipiirid, kõrvaldas feodaalsed kammitsad, mis tootlike jõudude arenemist segasid, lõi maailmaturu ja kihutas edasi tootlike jõudude arenemist.

Ühtlasi sellega Marx ja Engels annavad inimestamapanevalt jõulise pildi neist vastuoludest, mis on omased kodanlikule korrale. Nad kirjutasid, et kodanlus on „võluri

¹ K. Marx ja F. Engels, Teosed, IV k., lk. 35.

² K. Marx ja F. Engels, Teosed, I k., lk. 510.

sarnane, kes ta enese manamise peale väljakutsutud maa-aluste jõududega enam ei suuda toime tulla." Marx ja Engels annavad vapustava pildi neist vastuoludest, milledes kodanlik ühiskond areneb, neist vastuoludest, mis kapitalismile omased juba looduse enese poolest. Kõrvuti kodanlusega kasvab ja areneb selle antagonism, vastuolu, selle hauakaevaja — tööliklass. Marx ja Engels näitavad, kuidas kasvab see võimas jõud, kuidas tööliklass eraldatud, üksikutest teadvusetuist ja stiihilistest esinemistest läheb üle sõjakaile ja teadlikele revolutsioonilistele tegevustele, kuidas ta „enese“ klassist muutub klassiks „enese jaoks“, kuni ei saabu aeg, millal ta kogu teravusega üles seab kapitalistliku korra kukutamise küsimuse.

Ainult see, kes varustatud dialektilise materialismi meetodiga — selle kõige eesmisema ja kõige järjekindlama maailmavaatega, mis toetub teaduse ja filosoofia kõigile saavutustele, — ainult see võis nõnda sügavalt põhjendada tööliklassi ajaloolist osa ja anda nii tähelepanuväärse pildi maailma ajaloo üldisest vastuolulisest käigust. „Kommunistliku partei manifest“ ja Marxi monumentaalne teos „Kapital“ on marksismi kõige suuremad aarded. Nendes geniaalsetes teostes on antud kõik tähtsam sellest, mis lõi marksism kuni Lenini ja Stalini ajajärguni.

Jürgneb

M. MITIN

KAS KRISTUS ELAS?

3

Kolmandaks avaldasid väga suurt mõju Kristuse-legendi tekkimisele surevate ja surnust ülestõusvate vana idamaade jumalate kultused. Näiteks Egiptuses, Süürias ja Väike-Aasias olid juba palju varem suure kuulsuse omandanud kannatavad ja surevad jumalad: Egiptuses — Osiris, Süürias — Adonis, Früügas — Attis, Pärsias — Mitra jne. Nende jumalate kultused kantakse üle esitaks Kreekasse ja pärast ka Rooma, Itaaliasse. Miks?

Peamiseks põhjuseks on rahvamasside väga raske olukord. Neid jumalaid loeti päästjateks taevasaadikuteks, keda jumal ise läkitanud inimesi päästma. Nad kannatasid palju raskusi ja piinu, sellega toonitades, et orjade ja vaeste kannatused on samuti suure tähtsusega, seda arvestatakse hauataguses elus jne.

Need kultused ei võinud üksikult saada üleriigilisteks, maailmausundeiks. Kristlaste evangeeliumidesse sattus palju nende jumalate elu, kannatuste, surma ja ülestõusmiste müütilisi kirjeldusi. Muudetud kujul kasutati neid legende laialt evangeeliumide koostamisel, mille tagajärjel need legendikogumid tekkisidki.

Ka kuulsate isikute, sangarite elulookirjeldused avaldasid mõju evangeeliumide koostamisele. Näiteks olevat Makedoonia Aleksander sündinud jumal Zeusi abiga neitsist-emast, samuti Rooma keiser Augustus ja paljud teised.

Veel 500 aastat varem oli laialt tuntud legend Buddha jumalikust neitsist sündimisest valge elevandi abiga.

Järelkult võib ütelda, et müüt Kristusest on suurel määral juba varem eksisteerivate „paganlike“ sündivate, surevate ja surmast ülestõusvate jumalate legendide ümberjutustamine.

Kristuse-legendi allikaks on viimaks veel mitmed vana maailma filosoofilised õpetused. Palju on laenatud stoikute ja samuti ka Aleksandriast pärineva Philoni filosoofilisest õpetusest. Engels nimetas Philonit „kristluse isaks“ ja stoik Senecat — „kristluse onuks“.

Vaatleme lähemalt, milles seisab see filosoofiline usundlik õpetus.

Philon elas Egiptuses, Aleksandrias — rikkalikemas tööstuse, kaubanduse ja hellenistliku kultuuri keskuses. Enam kui pool Aleksandria elanikkonnast olid rahvuselt

juudid. Nad etendasid majanduselus suurt osa ja püüdsid ka poliitikas osa mängida. Rida Aleksandria juutide esindajaid oli Rooma kõrgetel ametikohtadel, väejuhtideks jne. Philon oli tüübiline Aleksandria diaspora juutide esindaja. Tuleb mainida, et diaspora juudid (väljaspool Palestiinat elavad) elasid kõigiti raskendatud olukorras. Võõral maal ja võõra rahva hulgas kitsendati tavaliselt nende poliitilisi ja kodanikuõigusi. Nad pidid oskama kohaliku elanikkonna eluviiside, kommete ja vaadetega kohaneda.

See kahepaikne olukord on maksev kõigi diasporas elavate juutide kohta, keda oli rohkel arvul mitmesugustes Rooma riigi osades. Nad tegid järeleandmisi ka usulistes küsimustes, muutsid tavaliselt veidi vana juudi usku ja Moosese seadust, nõrgendasid usulisi nõudeid ja määrusi. Teisiti polnud mõeldav jääda juudiusuliseks, sest nad elasid kaugel Jeruusalemmast ega võinud käia Jeruusalemma pühas kajas (templis) palumas. Vana juudi usu mõistete järgi oli ainukeseks jumala meelepäraseks pühakojaks aga Jeruusalema tempel. Ainult seal võis jumalat kummardada ja paluda.

Diaspora juudid omandasid kergemini kreeka ja rooma kultuuri saavutusi. Nad isegi unustasid vana juudi keele, rääkisid ja kirjutasid juba kreeka keeles. Kreeka keelde tõlgiti piibel — toora, ja Philon kasutas juba oma teostes piiblit kreeka keeles.

Philoni usuõpetus peegeldas juuda usuõpetuse ja antiikaja filosoofia segu. Ta püüdis neid teineteisest väga kaugeid õpetusi ühendada, mis oli muidugi võimatu. Ta püüdis ühendada piiblit kreeka filosoofiaga. Püüdis osade kaupa nii ühest kui teisest allikast oma usulise filosoofia koostamiseks materjali õngitseda.

Philon õpetas, et inimese hing on kõige kallim ja kõige püsivam, kuna keha on madalam, patune materia, mis ainult roojastab hinge. Üldse kogu esemete maailm on alamt liiki, kuna kõrgemasse liiki kuulub vaimne maailm, hing. Vaimu, s. o. jumala ja materiaalse maailma vahel peab olema mingi „vahemees“. Selleks vahemeheks võib olla ainult jumalik sõna — logos, mis tuleb jumalast ja samal ajal on ise jumalaks — lunastajaks ja päästjaks.

See jumalik sõna võib päästa, lunastada inimese. Pääsmise tingimusena nõuab logos inimeselt kõigi maiste hüvede põlgamist, alandlikkust ja liha suretamist. Selline oli lühidalt Philoni usulis-filosoofiline õpetus. Selle Philoni õpetuse logosest — „vahemehest“ ja „sõnast“ — laenasid evangeeliumid ja lisasid Kristuse-legendidele. Kujutus Kristusest kui jumala pojast ja jumalikust „vahemehest“ on laenatud täiesti Philoni usuõpetusest.

Eriti selgelt tuleb nähtavale Philoni mõju Johannese evangeeliumis. Selles evangeeliumis väljendub filonismi mõju enam kui teistes. Evangeelium algab Philoni filosoofia põhiseadusega:

„Alguses oli Sõna, ja Sõna oli jumala juures, ja Sõna oli jumal.“ Kui „sõna“ asendada kreeka keelse sõnaga „logos“, siis saaksime: „Alguses oli logos ja logos oli jumala juures ja logos oli jumal“.

Selle targutuse sisu on mõistuse seisukohalt mõttetu. Kuid usuõpetus püüab tõendada, et alguses oli sõna, et sõna on kogu maailma looja.

Suurt mõju kristluse tekkimisele avaldas ka Rooma filosoof Seneca, kes oli stoikute usulis-filosoofilise õpetuse silmapaistvaimaks esindajaks. Ka stoikud õpetasid, et keha on hingele koormaks, et maine elu on kiiresti mööduv ja peab olema igavese, hauataguse elu ettevalmistamiseks. Seepärast peab inimene tulevase hauataguse elu nimel oma raske olevikuga leppima.

Philoni, stoikute ja teiste kreeka-rooma filosoofia esindajate usulis-filosoofilised õpetused olid aluseks uue usundi, ristiusu tekkimisel. Siia kuuluvad õpetused ainujumalast, „vahemehest“ jumala ja „patuse“ maailma vahel, hinge surematusest, patusest kehast ja maailma tühisusest, hauatagusest elust, moraalse enesetäiendamise ja maiste olevikuga leppimise vajadusest hauataguse tuleviku nimel.

Mainitud ajaloolised faktid olid põhimisteks Kristuse-müüdi tekkimise põhjusteks. Legendi materjaliks kasutati peamiselt eespool näidatud allikatest hangitud müüte ja usulis-filosoofilisi õpetusi.

Nende mitmesuguseist allikaist hangitud materjalide põhjal koostasid varakristlased 1. sajandi teisest poolest alates oma esimesed teosed.

Varaseim varakristlaste teos „Apokalüpsis“ ehk „Johannese ilmutamise raamat“ on kirjutatud 69. aasta paigu kristluse eeral. Sel ajal polnud legendid Kristusest veel välja kujunenud. Seepärast on „Apokalüpsise“ Jeesus üleloomulik taevane olend, keda kujutatakse kaheteralise mõõgaga võimsa võitlejana või jälle seitsmesilmalise tallena.

Hiljem Pauluse kirjades konkretiseerus Kristuse kuju veel enam. Lõppeks muutus Kristuse kuju evangeeliumides inimeseks, „jumala pojaks“, kes tulnud maa peale inimesi lunastama ja päästma. Uue testamendi raamatute tekkimise lugu nõuaks erikäsitlelust.

Seega on selge, et Kristus on müüdiline, legendaarne, fantastiline olend ja tema ajaloolisusest ei või juttugi olla.

Müüt Kristusest tekkis teatud sotsiaal-majanduslikes tingimustes. Aastasadu on ta valitsejate käes olnud vahendiks, mille abil nad kurnatavaid pimestasid ja uimastasid.

Parimad ja eesrindlikumad teaduse esindajad avastasid juba ammu Kristuse-legendi tõelise sisu. Aeg on kõigil tähelepanelikult tutvuda teaduse seisukohaga ristiusu tekkimise küsimuses, teaduse seisukohalt paljastada neid, kes isegi veel praegu jätkavad oma rahva petmise ja pimestamise tööd.

Kristust pole iialgi olemas olnud ja ristiusk on nagu iga teinegi usk ühiskondlike suhete fantastiline peegeldus usklike inimeste peades.

K. JUHANSON

Vene trükikunsti algus ja Ivan Fedorov

Kaasani¹ vallutamine andis tõuke trükikunsti tarvituselevõtuks Venemaal — nii mainitakse esimeses Moskva trükikojas Ivan Fedorovi poolt trükitud esimese raamatu („Apostol“) järelsõnas. Ivan IV feodaalne koloniaalpoliitika kiirendas trükikoja asutamist Venes: vallutatud maid oli vaja kiiresti varustada kiriklike raamatutega, odavate ja kiiresti valmistatavate venestuse teenäitajatega. Kuid trükikunsti tarvituselevõttu põhjustas veel rida teisi asjaolusid.

Ivan IV ajal tekkis endiste vürstide ja bojaaride kõrval uus, sõjaväes teenivate aadlite-põllumeeste klass. Et õigus maad pidada andis õiguse maad asustavaid talupoegi ekspluateerida, siis esitas see uus klass üha suuremaid nõudmisi maale. Ivan IV, olles huvitatud sellest, et kõvendada oma võimu ja likvideerida kohalike aadlike iseseisuvuse traditsioone, toetus oma reformide läbiviimisel uuele sõduraadlike klassile. Selles võitluses oli trükikunst üheks Ivan IV võimu kindlustamise abinõuks. See vabastas „kirjutatud raamatute“ valmistamise vaimulike võimu alt, võttes neilt ühtlasi ka tõhusad tulud. „Trükikunsti leiutamine ja üha laieneva kaubanduse vajadus võtsid vaimulikult seisuselt mitte ainult lugemise ja kirjutamise ainuõiguse, vaid ka kõrgema hariduse monopoli.“² Haridus ja koos sellega raamat muutusid uute ühiskonnakihtide varaks. Ivan IV Избранная рада (valitud raad, nõukogu) koosnes tolle aja haritumaist inimesist.

Kõigi tolaeagsete „raamatute“ eesmärgiks oli Moskva riigi tugevdamine ja uue poliitilise korra ideoloogia fikseerimine. See andis juba trükikunsti esimestele üritustele puht klassi-iseloomu, trükikunst seisis ainult riigi — aadlike ja tekkiva kodanluse — teenistuses, olles suunatud opositsiooni moodustava vaimulikkonna ja feodaalide-bojaaride jäänuste vastu.

Et aga usk oli rõhutatud klasside vaimse orjastamise tähtsaim vahend, siis trükiti peaaegu eranditult vaimulikke raamatuid. Trükiste tsenseerimine võimaldas likvideerida ka kõik käsikirjalistes raamatutes esinema kippuvad ohtlikud kallakud.

Moskva riigi esimese trükkali au kuulub Ivan Fedorovile, kuid vene-slaavikeelseid raamatuid trükkis esimesena siiski Polotski rikkast kaupmeheperekonnast põlvnev doktor Georgi Skorina. Skorina alustas trükkimist Prahas 1517. a., valmistades seal mõne aastaga 22 slaavikeelset raamatut. Hiljem siirdus ta Vilnosse.

¹ Kaasani khaaniriigi pealinn, vallutati Ivan Julma poolt 1552.

² Engels' Vt. Marx ja Engels: Teosed VIII k., lk. 120.

Tema raamatuid iseloomustab miniatuuride, vinjettide ja initsiaalide erakordne rohkus; kirjas ja trükitehnikas avaldub tunduv Lääne-Euroopa mõju.

Ivan IV-l tekkis trükikoja asutamise mõte juba 1553. a. Nõupidamistest selle mõtte teostamiseks võttis kahtlemata osa Maksim Grek, paljureisinud mees, kes tundis isiklikult itaalia kuulsat kirjastajat ja trükkijat Aldus Pius Manutiust.

Rida enne Fedorovi raamatut ilmunud anonüümseid väljaandeid tõendab, et parima trükitöö sooritamiseks tehti Moskvas hulk katseid. Kirjade võrdlemine näitab, et need teosed trükiti samas trükikojas, kus hiljem valmistati „Apostol“. Fedorov kas võttis ise osa anonüümsete raamatute trükkimisest või asus juba seadistatud tsaari-trükikotta.

Uhes Moskva ürikus 1556. aastast mainitakse „trükitud raamatute meistri“ Maruša Nefedjevi saatmist Moskvast Novgorodi, mis oli tol ajal tähtsaks Lääne, eriti Saksa mõjude keskuseks Venes. See näitab, et siis juba oli Venes trükitöölisi.

Katseid trükikunsti Venesse tuua tehti Läänemailgi. Taani kuningas Kristjan III saatis 1552. a. Ivan IV juurde trükitöölise Hans Missenheimi eesmärgiga seal protestandi usule agitatsiooni teha.

16. sajandi trükitehniliselt ja kunstiliselt silmapaistvaim teos on esimese vene raamatuna tuttav Fedorovi „Apostol“.

КНИГОЮ БОГА ПОСЛАНИЕ СТО ПЕТУХА

ПАВЕЛЪ ПОСЛАНИЕМЪ ІС ХЪВЪ , БОЛИ
 БЖІИИ , ПОБѢДѢ БАНІИ ЖІЗНИ ІАЖЕ
 ОХЪ ІУѢ . ПИМО ДІИ ВОЗМЕЛІИНОМА
 УДАДЪ , БЛАГОДАТЬ МАТЬ ІІМІРЪ , ШЕГА
 ЦЦА , ІІХА ІСАГАНІШЕГО . ПРЕСТАВІИ ,
 ПА . БЛАГОДАТЬ ЕМУЖЕ СЛАВЪ
 ШПРАРО ДИТЕЛИИ , ЧИЕТОИ СОВѢСТІИ . ІАКО НЕ
 ПРЕСТАВІИ ИМА ОТЕБѢ ПАМАТЬ ВЪ МАТЬІА

Ivan Fedorovi „APOSTOL“,
 Moskva 1564

Esimese Moskva väljaanne,
 milles on märgitud ilmumise
 koht ja trükkimise aeg

On raske uskuda, et Fedorov ja tema abiline Petr Mstislavtsev oleksid võinud välja anda sellise raamatu ilma erilise ettevalmistuseta. Terve rida uusi vinjette ja ornament-tähti, mis jäljendavad uhkeimaid ja parimaid slaavi käsikirjade eeskujusid, on sümmeetrilised ja silmale mõnused. See tegi „Apostoli“ terveks sajandiks kõigi trükiste eeskujuks.

Uksikud eksemplarid on säilinud ka 1565. a. sama Fedorovi poolt väljalastud „Tšassovniku“ kahest trükist. Varsti pärast selle töö lõpetamist hävitasid ja põletasid tagurlikud bojaarid ja vaimulikud Moskva esimese trükikoja. Mõlemad trükikalid olid sunnitud põgenema. Moskvale ei olnud veel saabunud trükikunsti jaoks soodne ja ohutu aeg.

Fedorov leidis ulualust hetman Grigori Hodkevitši juures Zabludovis. Seal trükitud kahe väljaande tähed ja klišeed tõendavad, et trükkijal õnnestus Moskvast päästa osa materjale.

Царица Савва беседе съ Царем Соломоном

Dr. Fr. Skorina „ECCLESIASTAS-TA“ algusleht, ilmunud Prahlas 1518. a. Kaks viimast tekstirida on tolleaegne käsikirjaline juurdekirjutus

ГЛАВНІЯСТЕСЪ или СОБОРНИКЪ ПРЪ
МЪ ДРЯГО ЦАРЯ СЛОМОНОА . ЗЪ
ПОЛДНЕ ВЫЛОЖЕНЫИ НАРЪСКИИ
ЯЗЫКЪ , ДОКТОРЫМЪ ФРАНЦИСКОМЪ
СКОРИНИНЫМЪ БЫНОМЪ . СПЛОЦЬКА
АТО СЪСТАЛОНА КЛАДЪ БОДЛАНОИ КОВА СЫНА
РАДЦИМЪ СЪАВЛЕНЬСКОГО .

Fedorov trükib Zabludovis veel „Psaltri“, pärast seda aga näib hetman trükikunsti vastu huvi kaotanud olevat ja Fedorov siirdub pika viletsuse kaudu Lvovi, kus ta vaesemate rahvakihtide toetusel saab oma trükkimist jätkata. 1574. a. valmistatud „Apostol“ on peaaegu täpne uus trükk Moskva väljaandest. See töö vaesestas Fedorovi, nii et ta pantis trükikoja ja siirdus Volõniasse Ostrogi linna vürst Ostrožski trükikotta. Siin trükkis ta 1580. a. kuulsa „ostrožski“ piibli, suure ja tähelepanuväärse väljaande, millest teine trükk tehti 1581. a. Hiljem leiame Fedorovi jälle Lvovist, kus tal ei õnnestunud osta välja oma trükikoda. Piibel jäi tema viimaseks trükiseks, sest ta suri Lvovis 1583. a.

Fedorov pani trükikunstile aluse mitmes kohas Venemaal. Tema mõju ulatus ergutavana aga ka Ukrainasse.

Alles 18. sajandi lõpul kujunes vene raamat esimese erakirjastaja N. Novikovi tegevusel nõutavaks artiklikis kodanlusele ja etendas määratud osa hariduse levitamisel. Oma tegevuse eest istus Novikov 15 aastat vanglas. Kuid ilmalik raamat laiendas sest ajast oma mõjupiire, olgugi riigivõimu poolt valjult tagakiusatuna. Alles Nõukogude võimu ajal kujunes vene raamat tõeliseks ja võimsaks klassideta ühiskonna sotsialistliku kultuuri ülesehitamise tööriistaks.

J. GENSS

A. H. Tammsaare surma aastapäevaks

Kui möödunud aasta 1. märtsil ootamatult suri Anton Hansen-Tammsaare, üks oma-aja kõige laialdasemalt lugupeetud kirjanikke, siis nimetati teda järelehüüetes jällegi endastmõistetavalt „tõe ja õiguse“ otsijaks, ka nimelt „eesti tõe ja õiguse“ selgitajaks. Kodanlise Eesti avaliku arvamise kodanisele osale ei olnud küll kunagi mugav tegelda Tammsaare teostes arendatud probleemidega, kuid tema torgetega ja üldise valusa kriitikaga arvati siiski leppida võivat — kuna ta oma viiekõitelise suurromaaniga lõpetab väljavaatega põliste vaevamaade parandamisele — kuivatamisele, või, kui ta mõtet „isamaalikult“ väänata: optimistliku väljavaatega „põllumeeste kogude“ vaimus. Tammsaare pidi olema loonud monumentaalse eepose eesti talurahva kiituseks — saagu talle siis ka ausammas eluajal ja vastukiitus pärast surma.

Samal ajal läks enamik kirjandusearvustajaid kuidagi ettevaatlikult mööda Tammsaare viimse ning tähelepanuväärseima teose, nimelt „Põrgupõhja uue Vanapagana“ sisust ning mõttest. Seletati selle romaani müstilisest küljest, mitmepalgelisusest jne., ühe sõnaga: selge seletati keeruliseks ja tumedaks. Mõtleva lugeja austus Tammsaare vastu sai aga kõikumatuks kindla aluse just sellesse teosesse süvenemisel. Nagu surma ette aimates andis Tammsaare „Põrgupõhja uues Vanapaganas“ klikidiktatuuri süngemaal ajal oma sotsiaaleetiliste otsingute tulemuse, oma ühiskonnakriitika kokkuvõtte, oma testamendi. Kas ei ole siin Vanapagan, see heasüdamlik tööühmaja, ürgtugev ja õigemeelne kannataja töötava rahva enese ilmne võrdkuju, Kaval-Ants aga kaas-kodaniku nõõrija-lingutaja, sissemässiija, ekspluateerija, kes oskab töötajalt võtta kõik, mis võtta on — ka ta poegade ja tütarde õiguse elule, lõppeks nende elugi?! Kas ei ole Kaval-Ants kõige omanik, peremees ja valitseja kogu kapitalistlikus maailmas, ja kas ei ole Vanapagan ta ori kõikjal! Niiviisi omandab see üdini eestilik teos, mis nagu paljud kirjanduslikud tähisteadused ammutab rahva enese ürgsest loominguist, rahvusvahelise tähenduse veel enamal määral kui paljutõlgitud „Tõe ja õigus“; niiviisi omandavad muistsed sümboolsed luulekujud tänapäevse lõikava poliitilise tähenduse.

Muidu võrdlemisi paljusõnaline ja väheolulisi kõrvalepõikeid harrastav Tammsaare on oma viimase romaani kujundanud väga tihedaks ja ideeliselt teravaks. Seejuures on ta osanud rahvaluulelise kujustiku nii loomulikult ühendada kaasaegse, aktuaalse mõttesisundiga, nagu seda suudavad üksnes suured ning küpsed meistrid. Eks sünni Vanapagana orjastamine kõige „demokraatlikumal“ viisil — aina vabatahtlikul nõusolekul! Algne õigus oma haritud maalegi libiseb rikaste Kaval-Antsude taskusse, kui maaharija tahab end üles töötada ja „õndsaks saada“ ainult omaenese tööjõugal. Klassikaline näide kuhjuva, teiste tööst saadud kapitali mõjust individuaalsele omatöö-majapidamisele, kõlvuline illustreerima kas või Karl Marxi „Kapitali“! Eks ole Vanapagana õnnetu mässki seniste kapitalistlikus maailmas toimunud meeletlike proletariaadi ülestõusude võrdpilt! Ja kas ei tule nii välja, et Vanapagan naeruvääristab oma lihtsameelse loogikaga kõik vana maailma asutused, nii vaimulikud kui ka ilmalikud, risti kui ka püssitäägi võimu? Samas aga kritiseerib „Põrgupõhja uus Vanapagan“, see muinaslugu, üsna üksikasjaliselt ja realistlikult kodumaisi sotsiaalseid väärvahetusi — kõrvutab kehaliselt töötava noorsoo ja moraality koorekihi-noorsoo, laseb neil kokku põrgata, toob sisse kaitseliidu, laseb tagurlikul võimul pidada Venemaad ja juute süüdlaseks kõiges kahtlases, jne.

Säärane leppimatu süüdistus, kehastatud otse valusalt traagilises võrdpildilises süüdistustikus, on see selge „tõe ja õigus“, milleni Tammsaare jõudis oma viimases teoses. See on ta teekonna lõpp. Pikal teekonnal enesel näeme teda kalduvat ka mitmesuguste teiste vähem põhiliste, vähem tähtsate „tõdede“, s. o. väärtuste hindamisele. Humaansuse, inimesearmastuse, looduseläheduse, vaimuvabaduse ideaale pooldades ei ole ta aga sõnas ega teos kunagi esinenud dogmaatilise idealistina, milline hoiak on kõige vastandlikum marksislikule maailmavaatele. Oma suurromaanis „Tõe ja õigus“ lõppjaos rõhutab ta küll maapinda viljastava töö eetilist väärtust ja õnnistusrikkust, kuid

ta ei idealiseeri siin sellegipärast reaalselt eesti talurahvast ega arenda mingit sellekohast ideoloogiat, nagu see on talle täiesti võõras ka mujal. Võiks ju ütelda, et säärane kriitiline ning realistlik hoiak on loomulik nii põhjaliku kahtleja loomingus, nagu seda oli Tammsaare, ja et tema kibe kapitalistliku ühiskonna ning kultuuri kriitika ei tõsta teda kõrgemale tavalisest individualistlikust kõigeavrustajast. Jah, see kirjanik, kes puudutamatuks väärtuseks näis pidavat ainult humaansust, lugupidamist inimese vastu ja ennastohverdatavat hoolitsemist ta eest, näib kahtlevat ühes kohas oma „Sõjamõtteis“ isegi säärase humaanse teaduse nagu arstiteaduse väärtuses. Kas ei tähenda kõigi nõrgajõuliste ja vigaste eest hoolitsemine inimsoo mandumise soodustamist?

See loodusteaduse vaatekohalt iseenesest võimalik kahtlus juhib meid Tammsaare maailmavaate aluse juurde. Intiimses sõpruses loodusega üles kasvanud, oma noorpõlve hariduseteedki alatas katkestades kehva kodutalu põldudel töötamise vajaduse pärast, tundis ta tarvet hakata õppima loodusteadust. Loomulikult omandas ta väsimatu lugejana sel alal hiljem üsnagi põhjalikud teadmised — ja täiendas neid juba Treffneri eragümnaasiumis Tartus õppides, veel enam aga hilisemal aastail, selle maailmavaate tundmaõppimisega, mis teaduslikult põhjeneb loodusteadustel: ta tutvus dialektilise materialismiga, marksismiga. Tammsaarest, kes üldse kaldus rohkem vaatlusele kui tegutsemisele, ei saanud küll kunagi ilmselt võitlejat marksismi eest, ega sellest õpetusest järjekindlalt kinnipidajat, kuid materialistliku maailmavaate ja sellekohaste tunnetuste sügav mõju läbib peaaegu kogu ta loomingut — alates puht-naturalistlikust elupildist „Kaks paari ja üksainus“ (1902) kuni piibliainelise draama „Juuditini“, ja „Juuditist“ kuni „Põrgupõhja uue Vanapaganani“. „Kaks paari ja üksainus“ kirjeldab halastamatut otsekohesusega kahe viletsuse ning lasterohkusega võitleva kantnikuperekonna ja nende „hoolealuse“, viletsaist viletsama Taidi-Laidi elu. Teos mõjub väga tugevasti maailmavaateliselt kui ka kunstiliselt: ta ongi kirjutatud protestiks vanema põlvkonna poolt austatud nn. idealistliku realismi ja ta võltside lohutuste vastu. Ei siin ega enamikus oma järgnevaist jutustavaist teostest ei oiritle Tammsaare otseselt oma kirjanduslike kaaslaste kombel sotsiaalset ebapäiglust, kuid selle olemasolu ja mõju on tunda kõigest. Kui kantnikunaine nimetab oma üheksanda lapse häälitsemist „orja kisaks“, siis lisaseletusi pole seekohal enam tarviski. Säärast loodusteadlase ja materialisti ainekäsitus Tammsaare paljudes teostes on hiljem hakatud nimetama biosotsioloogiliseks, mis on aga õieti pehmemad, kõrvalepõiklev nimetus. Igatahes vaatleb Tammsaare, oma esimestes silmapaistvates teostes kui ka mõnel määral „Tõese ja õiguse“ inimelu ja ühiskonnagi elu eeskätt bioloogiliselt vaatekohalt, orgaanilise elu seaduste valguses. Peale „Kahe paari ja üheainsa“ paistab ses suhtes eriti silma järgnenud jutustus „Vanad ja noored“, mis kujutab kahe sugupõlve omavahelist vaistlikku võitlust üksikus Väljamäe talus, mitmeti hilisema „Tõe ja õiguse“ Vargamäe miljöös. Üksikute inimindiviidide, perekondade ja sugupõlvade omavahelise võitluse motiiv koha pärast elus on siin ühine ülalkirjeldatud pildiga kantnike viletsustest kui ka „Tõe ja õiguse“ I. ja 5. jaoga. Kuid 1905. aasta revolutsioon ergutab Tammsaaret, kes pärast gümnaasiumi lõpetamist töötas mõned aastad ajakirjanikuna, ka suuremate, kollektiivsete, ühiskondlike võitluste kujutamisele. 1907. aastal ilmunud jutustuses „Rahaaug“ teeb ta katse kokku haarata äsjase mineviku suured sündmused, suured pinged ja kired — ning suured pettumused. Tegevuskohaks on Põhja-Eesti mahajäänui kolgas, kus lobbab usuhullustus ja kus paruni ees veel seistakse paljapäi. Autori kui ka lugeja sümpaatiat osaliseks on siin kogu aeg kehva „Liivimäe vana“ poeg, tööline, kes toob linnast kaasa uued revolutsioonilised ideed, õhutab talumehi vastu hakkama mõisa ülemäärastele nõudmistele — ja sureb kolmesajast vitsahoobist. Sama pöördelist aega kujutab Tammsaare hoopis hiljem ja hoopis laialdasemalt, ent paraku ka skeptilisemalt „Tõe ja õiguse“ III jaos. Tammsaare on üks neid eesti kirjanikke, kelles nende nooruse lootusi täita lubanud 1905. aasta revolutsiooni julm mahasurumine tekitas eluaegse pessimismi ning kahtluse, murdis võitlusrõõmu ja ähmas tas selged poliitilised sihid. Kuid võib-olla ei eksigi Tammsaare „Tõe ja õiguse“ III jaos põhiliselt, kui ta meie esimese revolutsiooni algusaegu kujutab kogu rahvast joovastava ebamäärase vabadusvaimustuse puhanguna, ja kui ta hilisema Tallinna veresauna ning muude kaotuste, õnnetuste ja pettumuste põhjuseks peab eeskätt ülestõusnute ja nende kohalike juhtide peakaotust: eksalteeriti end vaid kõnede pidamisega ja tsaari poolt lubatud ebamäärase „vabadusega“, kuid ei tehtud nimetamisväärset masside organiseerimise ja võitluseks valmistamise alal. Muide paistab silma, et kui Tammsaare teisik Indrek jääb Tallinna tööliste demonst-

sioonide ning võitluste puhul kaasatundvaks kõrvaltvaatajaks, niiteldatult aitajaks, siis tema kodunurga kannatused ja üldse maal määratsenud karistussalkade terror vapustavad teda nii, nagu oluks ta ise võitleja. Erakordse sugestiivsusega jäävad sellest 1905. aasta romaani meelde need massipildid, mida näeme Indreku silmadega — olgu see veresauna ohvrite pidulik matus või miiting Ulemiste ääres metsas või mõisade põletamine maal.

Reaktsioonilise madalrõhu aastail pärast 1905-dat siirdub A. H. Tammsaare, nagu enamik teisi noori kirjanikke, ühiskondlikumate ainetelt vallast individuaalsemate, eraelulisemate juurde. Kuid kuuludes vaateilt ja tegevuselt mitmeti uudse „Noor-Eesti“ lähikonda, ei tee ta siiski kaasa selle rühmituse liikumist nn. uusromantismi ja reaalsest elust irduda ähvardava estetismi suunas. Ka tema impressionistlikud jutustused üliõpilaselu miljööst, millesse ta nüüd ise kuulus, nimelt „Pikad sammud“, „Ule piiri“ ja „Noored hinged“, põhjenevad oluliselt sel materialistlikul ja bioloogilisel elutajul, mis kandis ta naturalistlikke esiktoeseid. Kõigi psühholoogiliste elamusniitude lahtiharutamisega näidatakse siin keerukategi haritlashingede olulist samasust oma „mina“ egoistlike vaistudega. Uusromantilised elemendid pääsevad maksvusele alles mõnes hilisemas Tammsaare novellikogus, nagu on „Poiss ja liblik“, „Põialpoiss ja Kärbes“. Ent ka neis leidub mõttetihedaid palasid, kus on võrdpiltidesse kokku võetud materialistlik-bioloogiline maailmavaade. Väga tähelepanuväärse kommentaaride kogu annab Tammsaare esimese imperialistliku sõja ja selle esimese järelaasta kohta oma raamatuga „Sõjamõtted“. Neis följetonides ja mõtisklustes analüüsib ta vaimukalt ja halastamatult tapahullustuse põhjust, viib mõttetuseni imperialistliku militarismi ja kodanlise patriotismi niinimetatud ideaalid. Ta pilkab siin Lääne-Euroopa sotsiaaldemokraatlikke parteiseid, kes nüüd on kaitsmas oma „isamaid“ — seda, mis nad varem ütlesid endil puuduvat. Följetonis „Õigusest ja ülekohtust“ käib ta kuulamas pöpside ja tööliste kui ka talunike, spekulantide ja vabrikantide kaebusi raske aja üle, et jõuda selgusele, kel on õigus. Kapitalistide kasuks otsus igatahes ei lange — ja mis veel enam: autor-paljastab siin mõistvale lugejale kogu klassideühiskonna mõttetu vastuoksuslikkuse. Üldse läheb Tammsaare „Sõjamõtteis“ palju sügavamale päevaküsimustest. Kui ta laseb vaieldal loodusteadlasel ja õigusteadlasel, siis põhjendab ta esimese põlgust kõige paljalt sõnalise, ka nn. vaimuteaduste mõttemängu ja ebaselguse vastu. Arst ütleb: „Sõnad on inimsoo hirmsaim, ennatuim taud...“

Tammsaare „Tõest ja õigusest“, nagu paljudest ta muudestki teostest, ei luba ruum siin vähemalt kirjutada, pealegi on sest teosest juba palju nii ja teisiti räägitud. On leitud autori enese vihjeile toetudes, et selles „eesti elu eeposes“, mis hõlmab enam kui poolesaja-aastast arengut, on ta tahtnud tabada ka inimsoo üldist arenemiskäiku. Seejuures näib Tammsaare pessimistina oletavat, et inimene on üha jälle sunnitud algusest peale hakkama, edenema algelisest maatuhnimisest ja „jumala uskumisest“ kuni keerukate ühiskondade loomiseni, mis paratamatult hukkuvad. Ses asjas oleme meie optimistlikumal arvamisel, nagu ka Tammsaare ise oli „Sõjamõtetes“, kus ta selgelt väljendab usku pidevasse edusse, arengusse. Tammsaare temperamendile näib aga igavese liikuvuse, igavese arengu mõte iseenesestki olevat vähe lohutav; teatav idealistlik, meie vaatekohalt praegu iganenud osis temas igatseb muutumatut idüllit ja rahu. Kuid terava mõistusega realistina ei andnud ta neile romantilistele kalduvustele kuigi palju järele. „Tõe ja õiguse“ taluelu ja igavese talutöö kujutus mõjub meile sellepärast nii tugevasti, et siin pole midagi ilustatud. Kas ei taju me siit, et niinimetatud iseseisev maomanik-talupoeg oli ja on meil praegu ennem oma maa ori kui valitseja, et lakkamatu individuaalne võitlus karmi loodusega on lõppude lõpuks traagiline temale ja ta lastele, ja et sellest võib maaharijat päästa vaid viimaseaegne tehnika ning kollektiivne elukorraldus?! Ja kas ei ole see pilt, mis ta annab linna tõusik-„haritlastest“ romaani IV jaos, isegi kibedamalt süüdistav kui mõni sotsioloogiline analüüs?

Selleski sõnavõtus tehtud lühidaist vaatlustest näeme, et Tammsaare, see erak kõigi silmis, on siiski oma aja ja eelduste kohaselt alati oma loomingus kaasa elanud tõsieluga, selle probleemidega ja valusate küsimustega. Valusalt on teda alati puudutanud eeskätt ebaõiglus, ülekohtus. Ta vähegi sümpaatsemad tegelased on pärit töötava rahva seast — saunadest, kehvikutaludest, agulitest. Nende silmade läbi nägi Tammsaare maailma hoopis teises valguses, kui see meeldis meie maal võimutsenud kihile.

H. PARREST

ENSV kunstiline isetegevus teel Moskva kunstidekaadile

Kapitalistlik kunst, saades inspiratsiooni keerukaist kunstiteooriaist, idealistliku esteetika süsteemidest ja sageli ainult riskantseist mõttespekulatsioonest, on oma ilmelt formalistlik, takerdudes mitmesugustesse vooludesse ja koolkondadesse, milliseid me tunneme rea -ismide nimetuse all.

Side elu, laiade rahvahulkade ja kunsti vahel on seal katkenud. Kunst on muutunud väga väheste harrastuseks. Kunst on seejuures muutunud nii individualistlikuks, et mõnel juhul tema mõistmises ei valitse ühist arusaamist isegi ühte koolkonda kuulujate vahel.

See kõik tähendab kapitalistliku kunsti degeneratsiooni, mandumist, millest kapitalistliku kunsti teoreetikud püüavad asjata väljapääsu otsida, takerdudes üha uutesse ja uutesse viljatuusse -ismidesse.

Sotsialistliku kunsti lähtekohaks on geniaalse Lenini põhimõte: „Kunst on rahva tarvis!“

Sellest põhimõttest lähtudes ammutab sotsialistlik kunst oma teemad elust. Tema eesmärgiks on olla arusaadav rahvale ning aidata omalt poolt kaasa sotsialistliku ühiskonna ülesehitamisele ning inimeste ilumeele arendamisele. Kunst on seega toodud viljatute teoreetiliste arutluste ja kalkuleeratsioonide vallast, pilvedest, uuesti maa peale, rahva hulka. Ta on saanud sotsialistliku ühiskonna laiade rahvahulkade harrastuseks, nende igapäevaseks leivaks, kui nii tohib ütelda.

Kunsti elust osasaamine, kunstiloomingust osavõtmine ei ole enam üksikute, väheste, vaid kogu rahva, Nõukogude Liidu kõigi rahvaste pärisosa. Põhimõttel, et „kunst on sisult sotsialistlik, aga vormilt rahvuslik“, annab iga Nõukogude Liidu rahvas oma-poolse panuse ühisesse sotsialistliku kunsti varasalve. Selle kõige hiilgavamaks ning suurejoonelisemaks demonstratsiooniks on Moskvas toimuvad Nõukogude Liitu kuuluvate eri rahvaste kunstidekaadid.

Neil kunstidekaadidel esitab iga rahvas oma kunsti elust kõige laialdasema ning kõigekülgsema ülevaate. Ja seda mitte ainult elukutselise, professionaalse kunsti, vaid ka asjaarmastaja, isetegevusliku kunsti osas. Moskva kunstidekaad on kohaks, kus saadakse mitte ainult sügavaid kunstielamusi, vaid õpitakse vastastikku tundma üksteise kunsti omapära ja saavutusi. Siin vahetatakse vastastikku muljeid ning saadakse ergutust edasiseks kunstiloominguks.

Lähemad Moskva kunstidekaadid lähevad uute liiduvabariikide tähe all. Eeloleval sügisel toimub Moskvas Läti, detsembris Eesti ja pisut hiljem Leedu kunstidekaad. ENSV Moskva kunstidekaadil on eesti kunstil esmakordselt võimalus tutvustada end teistele rahvastele suurejooneliselt ja ulatuslikult. Eriti peab seda märkima kunstilise isetegevuse kohta, mis kapitalistliku korra päevil pidi kiratsema kitsais ja viletsais tingimustes.

Kunstilisele isetegevusele on Moskva kunstidekaadil reserveeritud kaks öhtut. Meie kunstilise isetegevuse väärrikaks ülesandeks on neid kaht öhtut sisukalt täita.

Kuigi ENSV Moskva kunstidekaad toimub alles käesoleva aasta lõpus, on selle ettevalmistused juba hoogsalt käimas.

Moskva ENSV kunstidekaadi kunstilise isetegevuse osa ettevalmistamiseks ja kunstidekaadi läbiviimiseks ning juhtimiseks on moodustatud Kunstidekaadi Komitee juurde vastav alamkomisjon.

Maakondades ja linnades juhivad kunstidekaadi ettevalmistustöid täitevkomiteede poolt moodustatud komisjonid, mis töötavad täitevkomitee juhtimisel.

Valdades juhivad ettevalmistustöid maakonnakomisjonide poolt ellukutsutud vallakomiteed.

Kunstilise isetegevuse kollektiividele: laulukooridele, orkestritele, rahvatantsurühmadele, näitetruppidele jne. on koostatud vastav repertuaar, mis on kõigile kättesaa-

davaks tehtud. Praegu käib kõikjal hoogne repertuaari õppimine, millega tahetakse suures joones valmis jõuda veel enne kevadiste põllutööde algust.

Kunstidekaadi ettevalmistamisest võtavad osa:

- 1) ametiühingute,
- 2) maarahva (rahvamajad, klubid ja punased nurgad),
- 3) kõrgemate koolide, keskkoolide ja
- 4) transporttöölise kunstilise isetegevuse ringid.

Ettevalmistustööde ja eelpidustuste käik on üldjoontes järgmine:

Esimesed ulatuslikud kunstilise isetegevuse demonstratsioonid toimuvad ühenduses 1. mai pidustustega, millal rahvamajad, klubid ja punased nurgad esinevad korraldatavail pidustustel oma isetegevuslike kunstikollektiivide ja solistidega.

21. juunil toimuvad kõigis rahvamajades ja klubides kodanliku korra kukutamise ja nõukogude korra esimese aastapäeva tähistamiseks suuremad kontsertõhtud.

22. juunil teostatakse üle maa suured ülevallalised rahvapeod ja isetegevuslikud kunsti-esinemised. Neil ülevallalistel pidustustel valitakse välja parimad kollektiivid ja solistid, kes võtavad osa 26. ja 27. juunil Nõukogude Liidu Sõja-Merelaevastiku auks toimuvast maakondlikest ja ülelinnalistest pidustustest. Siin valitakse välja parimini esinenud kollektiivid ja solistid ning tuuakse riigi kulul esinema ülevabariigilisel kunstiolümpiaadil, mis toimub augustikuu algul Tallinnas. Ülevabariigilisel kunstiolümpiaadil valitakse välja parimad esinejad, kes siis võtavad osa Moskvas toimuvast ENSV kunstidekaadist, esinedes seal erieeskavaga.

Enne ärasõitu kantakse Moskva kunstidekaadi erikava esinejate poolt Tallinnas partei ja nõukogude valitsuse juhtide juuresolekul ette.

Kõik need kontserdid ja pidustused on segaeeskavaga, kus on esitatud isetegeva kunsti kõik alad: sümfoonia-, keel- ja puhkpillideorkestrid, mees-, nais- ja segakoorid, vokaal- ja instrumentaalsolistid, näitetrupid, tantsuansamblid ja -solistid, deklamaatorid, rahvatantsu-, -laulu ja -mängutrupid, rahvapillimehed, akrobaadid jne.

Uhteaegu pidustustega toimuvad valdades ja linnades isetegeva kujutava ja tarbekunsti näitused, kus esitatakse väljapanekutena maali, graafikat, skulptuuri, puulõiget, mitmesuguseid kunstipäraseid käsitöid jne. Näitustest võtavad osa ka artellid. Tallinnas korraldatud vastava näituse väljapanekute paremik saadetakse Moskva kunstidekaadile.

Säärane on meie Moskva kunstidekaadi ettevalmistamise ja eelpidustuste üldkäik.

Tema eesmärgiks on mitte ainult hästi ette valmistada kunstilise isetegevuse esinemist ENSV Moskva kunstidekaadil, vaid ta peab looma elevust kapitalistliku ajastu päevil kiratsenud kunstilise isetegevuse kõigil aladel ning aitama tõsta kunstilise isetegevuse taset kõige laiemas mõttes. Samal ajal ta peab aga tooma kunstilisse isetegevusse uusi harrastusalasid ning välja arendama seni vähe viljelemist leidnud alasid: rahvapillimuusikat, deklamatsiooni, jne.

F. ROOSE

FOTOSID MUSTAMÄE
KUURORDIST:

1. Luiged südatalvel igilahtisel veel.
2. Avar liuväli on päevad läbi täis noori uisutajaid
3. Kuurorti viib tore 99-astmeline trepptee

„Tulevik kuulub väimselt ja kehaliselt karastatud rahvale!“

Talispordivõimalustest Mustamäe kuurordis

Tallinna linna tsentrumist 8 kilomeetrit lõuna poole, Nõmme aedlinna veeres, asub Mustamäe kaldaperv, kus kerkib rida metsastunud luiteid, mis on kuni 65 m üle merepinna kõrged.

Siia, looduslikult sobivasse kohta, kus vaigulõhnaline õhk ja meeleolutekitavad vaated kaldakinkude ahelikule loovad suurepäraseid tingimusi talispordi kõigi alade harrastamiseks, asutati äsja uus talispordikeskus — Tallinna Suvilate Kontori Mustamäe Kuurort. Pääs siia on laiale talispordihuviliste hulgaile — vähemalt neile, kes asuvad Tallinnas — üsna hõlpus: veerandtunnine sõit elektritrammis Hiiu jaama ning sealt jalgsi veel kümme minutit kaldani, kust avanebki korraga üllatav vaade kogu kuurordi hoonestikule. Sirge, sajaastmeline trepp viib kõrgete mändide vahelt alla künklikule lumelagendikule, kus näeme kohvikuhoonet, endist „Mus-

tamäe Supelasutust" ja selle taga kuurordihoonet rõõmsalt lehviva punase lipuga katusel. Saabume siia pisikesel autol, et tutvuda ENSV esimese ajakohase talispordi-kuurordiga.

"Avamine toimus meil juba 9. jaanuaril k. a.", annab lahkeid seletusi Mustamäe kuurordi juhataja sms Erna Sepp. "Talikuurordi asutamise idee tekkis praegusel Tallinna Suvilate Kontori juhatajal sms O. Rõdalil, kes alustas läbirääkimisi vastavate ametiasutustega aineliste võimaluste leidmiseks. Seni oli hoone kasutatav ainult suvel. Et seda kohandada ka talviseks hooajaks, tuli mõelda ahjude soetamisele ja ruumide vooderdamisele laudkatttega. Summade viibimise tõttu alustas sms Rõdali ehitamist jaanuari algul isiklikul algatusel ja esialgu ka isiklike ressurssidega. Kuid õige varsti tuli ka abi, mille eest võlgname palju tänu Kommunaalmajandusosakonna juhatajale sms Hintile, kelle kaasabil teostus kuurordi loomine kiiremini, kui see oleks olnud võimalik harilikes tingimustes".

Astume hoone vasakusse tiiba, kust meile vastu hoovab sooja õhku ja grammofoni-muusikat, mis muide valjuhääldajate kaudu kandub kuurordi kolmele liuväljale. Samuti on võimalik tarbe korral raadiosaadet juhtida valjuhääldajasse. Siin on üsna nägus kohvikuruum kümnekonna lauaga, kus talispordlased võivad lõunastada ja puhata. Huvitav on see, et kuurordi köök on suutnud pakkuda lõunat 3000 küllalisele ja seda ühel lõunavaheajal, kuigi sel juhul on tulnud appi võtta kõrvalruumid.

Köök suudab praegu majandada iseennast ja kogu asutust peale juhataja palga ja mõne investeerimise inventari näol. Peale kohvikuruumide asub hoones eriline noortetuba ja üsna mahukad riietehoiuruumid ümberriietumiseks.

Asutust on külastatud selle lühikese aja jooksul õige ohtrasti. Eriti pühapäeviti on siin tuhandeid suusatajaid, kes leiavad siin kontakti omasugustega, et siis vastastikku jälgida üksteise võimeid. Noored on eriti agarad kasutama talikuurordi mõnususit. Kuurordi valduses ja korrastada on praegu kolm liuvälja uisutajaile, üks hüppemägi, üks liuglemismägi ja suusamaastik. Seejuures koosneb kuurordi teenijaskond vaid kaheksast inimesest, kellest mitmed on ainult köögi teenistuses.

Paari kuu kestes on juba korraldatud mitmeid võistlusi, millest oleks nimetada 2 suurt suusacrossi, 3 suusavõistlust ja ühed talvepäevad. Siin on esinenud juba ENSV parimad talispordlased sms Hirv, Kaljuvee, Saksen ja Kärsna iluuisklejaina. Suusahüpete alal on esinenud sms Peepre, Tamming ning paljud teised.

Huvitav ja tähelepanuvääriv on uus liuglemismägi, mis on mõeldud algajaile ja noortele suusahüpete harrastajaile ja mis asub üsna kuurordi hoonestiku ligiduses. Sellel on võimalik sooritada ainult paarikümne meetrilisi hüppeid, kuid võhikule näivad needki üsna kaelamurdvad.

Kuurordis uiskleb parajasti pisike kaheksa-aastane Lembit Tolbast, Hiiu algkooli 1. klassi õpilane, kes noorte suusahüppevõistlustel on tulnud esimesele kohale. Ta on nõus meile demonstreerima üht hüpet. Rõõmsa- ja julgloomuline poiss võtab uisud alt ja jookseb suuskade järele, mis on vist veidi üle meetri pikad ja sealjuures veel mõlemad otstest plekiga paigatud. Suusad võetakse selga ja ronitakse kõrgele trampliinile. Lumi on seekord jäätunud ja esimene hüpe ei õnnestu. Teise hüppega vuhiseb aga poiss mõned head meetrid õhus. Ta kaotab küll viimaks laskudes tasakaalu, kuid varsti on ta jälle jalul. "Kas sul suusasaapaid polegi?" küsin poisilt, kui näen, et ta suusad on lihtsa ninarihmaga kinnitatud üle kalossi. "Ei ole, ema lubas osta tankid, kuid nii väikesi ei ole kuskilt saada, mis mulle sobiksid," lausub poiss.

Kuurordil on ka oma "loomaaed", mis koosneb vasikast ja kahest luigest. Viimased ujuvad parajasti tiigikeses, kuhu jäänud tibatilluke osa lahtist vett.

Suvel muutub kuurordis pilt täielikult. Kavatsusel on asutada noorte kultuurpark vastavate sportlike mänguabinõude ja lõbustustega. Jäätunud liuväljad muutuvad taas basseinideks, kus suvekuumaga on võimalik teha karastavaid suplusi.

Kuurordi lõöksõnaks ja loosungiks on "Tulevik kuulub vaimselt ja kehaliselt karastatud rahvale". Kõnesoleva asutuse tegevusse rakendamiseks on astunud suur samm selle loosungi ühe osa tegeliku teostamise ja elluviimise sihis.

V. E.

KAKS SUURT FILMI

Käesolev aasta Nõukogude Eesti kinoelus algas kahe võimsa esietendusega: üks-teise järele tulid ekraanile biograafilis-ajaloolised filmid „Jakov Sverdlov“ ja „Suvorov“. Esimene neist kujutab suure bolševiku, teine mineviku suure väejuhi elu.

Mõlema filmi kasvatuslik tähtsus on suur. Mõlemad filmid, mis praegu Eesti NSV kinodes jooksevad venekeelse dialoogiga, tulevad veel käesoleval aastal teiskordselt esietendusele, kuid juba eesti keelde dubleerituna, eestikeelse kõneosaga. Seega need kaks tähtsat filmi tähistavad Eesti NSV kinoelus suurt pööret, kunstilise mängufilmi esitamist vaatajale tema emakeeles, mis teoks saab tänu stalinlikule hoolitsusele võrd-selt kõigi liidurahvaste eest.

„SUWOROV“.

„Mosfilmi“ ajalooline film „Suvorov“ viib vaataja poolteist sajandit tagasi ja näitab episode suure väejuhi feldmarssal Suvorovi elust, Venemaa isevalitseja Paul I ja tema õukonna intriige ning lõppeks Suvorovi kuulsat sõjaretke üle Alpide.

Võiks küsida: milles seisab mineviku väejuhi filmis esiletoomise tähtsus Nõukogude inimesele? Mis õigustas selle filmi valmistamist ja mis põhjustab suurt huvi ja poolehoidu filmile töötajate hulka?

Filmil „Suvorov“ on kõigepealt suur kultuur-hariduslik ja kunstilis-esteetiline tähtsus. Film laiendab vaataja silmaringi, rikastab tema teadmisi ajaloost ja aitab sügavamalt mõista tänapäeva nähteid.

Suvorov oli mitte ainult kaotusteta väejuht, vaid ka sõjakunsti uuendaja, kes lõi uusi strateegilisi põhimõtteid. Ta ründas vaenlast välkkiirelt, kõige tundlikumast kohast. Sõja võitmist nägi ta vaenlase elava jõu hävitamises.

Punaarmee õpetatakse Suvorovi põhimõtte kohaselt: mida raskem on õppusel, Seda kergem on lahingus. Punaarmeelast-võitlejat kasvatatakse Suvorovi põhimõtete järgi võitma vaenlast julge, otse, visa rünnakuga.

Suvorovi ajal kehtis Venemaal pärisorjus, kuid Suvorovi sõjavägi polnud päris-orjade kari, Suvorov kasvas pärisorjadest-nekrutitest teadlikke võitlejaid. Ta haris sõdureid, avas Suzdali polgus koguni kooli, kirjutas ise sõdurite jaoks aritmeetika õpperaamatu ja andis ise tunde. Samuti lõi ta polgus teatri.

Suvorov algas oma sõjaväelist karjääri lihtsõdurina Semjonovski polgus ja hiljem, juba kuulsa väejuhina jagas sõduritega kõiki sõjaraskusi, sõi kapsasuppi, magas kõval asemel jne., — oli rahvalik väejuht.

Suvorov võitles Paul I kepitüsteemi vastu, mis sõduris nägi „mehhanismi, mis eeskirjas ette nähtud“, ja sõjaväe kasvatuses eesmärgiks seadis, et sõdur kardaks kaprali keppi rohkem kui vaenlase kuuli.

Filmil on ka puudusi. Kõigepealt selles puudub dramaatiline struktuur, film koosneb kolmest suurest episoodist, milles igaühes on Suvorovi vastasteks uued isikud.

Olulisim puudus on see, et nõrgalt on näidatud Suvorovi sõjaline tegevus, täiesti puudub tema uue strateegia rakendamise näide. Fr. Engels kirjutas, et venelased löid XVIII sajandil uue strateegilise süsteemi. Sellele strateegiale pandi alus Izmaili ja Otsakovi ründamisel. Selle puuduse kõrvaldamiseks asutakse kohe valmistama uut filmi „Izmaili ründamine“. Filmis „Suvorov“ kujutatakse Suvorovit kui maailmakuulsat väejuhti, kuid pole näidatud, millega ta kuulsuse võitis.

Režissöörid V. Pudovkin ja M. Doller on läbi lasknud ka rea väiksemaid vigu, mis peavad rõhutama Suvorovi sangarlikkust, kuid on vastuolus sotsialistliku realismi nõuetega. Alpides, kus sõdurid kangestuvad külmast, esineb Suvorov kerges riietuses, tihti peakatteta — nagu külm üldse ei mõjuks 69-aastasele väejuhile. Kuradisilla ründamisel Suvorov paljastab mõõga ja tormab esimesena võitlusse. See on võlts, sest Suvorov ei tormanud sinna, kus tal lahingukäigu tõttu polnud tarvis olla, ja ekslik on filmivaatajale sisendada arvamist, et sõjaväe ülemjuhataja koht on käsitsivõitluse ajal esimestes ridades.

Need väiksemad „patustamised“ režissööri poolt ei vähenda filmi väärtust.

„JAKOV SVERDLOV.“

Esimene film seeriast „Silmapaistvate bolševikkude elu“ — „Jakov Sverdlov“ — erineb mitmeti seninähtud biograafilistest filmidest. Nõukogude maa ajaloolis-biograafilised teosed peavad kujutama uue inimese, kommunismi looja karakterit. Seepärast nõukogude kunstnikud ammutavad ainet loominguks bolševikkude partei väljapaistvate tegelaste biograafiaist. Samal põhjusel on ka filmi „Jakov Sverdlovi“ valmistamisel käsitletud biograafilist teemat esmakordselt täiesti erinevalt sissejuurdunud filmidramaturgilisest harjumusist: ajaloolised sündmused on filmi kesksele kujule ainult tagapõhjakaks, neid näidatakse filmisündmustikus ainult niipalju, kui see on vajaline peakuju, kõnesolevas filmis nimiosalise karakteri iseloomustamiseks. Ajalooline materjal ei ulatu biograafilise teema raamistikust kaugemale. Seninähtud biograafilis filmides aga oli, koguni vastupidiselt, biograafia ainult ajaloolise illustratsiooni osas.

„Jakov Sverdlovis“ näeme leninlikku tüüpi revolutsionääri, käesoleva eposhi eesrindlikku inimest, tema moraalselt palet ja tööviise. Jakov Sverdlov oli bolševik ja bolševikkude kasvataja, bolševikkude partei organiseerija.

Bolševik peab olema püsiv, visa töös ja püüetes, peab võitma ka kaotusest. Filmis näeme, kuidas Volga jõe põhja kaob trükipress, mis on Sverdlovi poolt suure vaevaga hangitud pörandaaluse trükikoja jaoks. See on suur kaotus. Kas Sverdlov on löödud? — Ei, ka selles õnnetuses on võimalik midagi võita! Trükipress kaotati, kuid Sverdlov võitis parteile uue truu liikme — Trofimovi.

Teine stseen: Sverdlovi kohtumine Staliniga taigas. Sverdlov kurdab Stalinile, kui võrd piinavalt raske on temal olla määratud tegevusetusele, olles välja saadetud. Ta otsib ja leiab moraalselt tuge Stalinilt.

Siin suurehingeline inimene on suur mitte seega, et ta ei tunne ega ela läbi kannatusi, mida tema olukorras tunneks ja kannataks iga teine inimene. Ei, koguni vastupidiselt, tema emotsioonid ja elamused on veel mitu korda tugevamad. Kuid tema suurus seisab selles, et kannatused ei suuda murda tema vaimukindlust ei Siberi taigas ega vanglas.

Bolševik ja juht peab õigel silmapilgul tegutsema kindlalt ja otsustavalt. Filmis näeme, kuidas Jakov Sverdlov mingil sotsialistlike parteide nõupidamisel valitakse „sotsialistide“ suureks üllatuseks koosoleku juhatajaks. Ta kõrvaldab soliidse menševiku ja võimukalt võtab enda valdusse koosoleku juhataja kella. Sama vasturääkimist mitterealevõimust näeme Sverdlovi siis, kui ta hulk aastaid hiljem Asutavas Kogus kõrvaldab tribüünilt sotsialistide-revolutsionääride liidri, et ette kanda töötava ja ekspluateeritava rahva õiguste deklaratsiooni.

Bolševik peab tundma ja hindama inimesi. Näeme Sverdlovi Ulevenemaalise Kesktäitva Komitee esimese esimehena leidmas vajalist keelt rääkimiseks juristidega vanast advokatuurist Nõukogude riigi esimese Konstitutsiooni väljatöötamisel, raudteelase Izmailoviga ja vana seltsimehe Trofimoviga kõnelemisel. „Ma ei unusta inimesi, kes esinevad asjalike, tarkade, praktiliste ettepanekutega,“ ütleb Jakov Sverdlov. See on näiteks, mille järgi ta hindas inimesi.

Nii on sügavaid mõtteid, elulisi õpiseid reas väikesteski stseenides, mis filmi esmakordsel vaatamisel võivad jääda avastamata. „Jakov Sverdlov“ on üks neid filme, mida saada vaatama mitu korda, et täielikult mõista suure bolševiku võitlusriikka elu eeskujurikkust.

Filmis on võimalik näidata ainult kõige tähtsamat ja olulisemat osa Jakov Sverdlovi elust. Filmidramaturgilisel kaalutusil on käsikirjakoostajad ja režissöör teinud mõningaid kõrvalekaldumisi ajaloolisest tõest, mis olgu siin märgitud, et filmi järgi mitte saada väärkujutlust J. Sverdlovi elust.

Sverdlov areteeriti mitte Jekaterinburgis, nagu näidatud filmis, vaid Permis. Teine, olulisem küsimus, mis vajab korrigeerimist, puutub Jakov Sverdlovi perekonnaellu. Filmis kujutatakse suurt bolševikku üksikuna, kellel pole haiguspäevadel õiget hoolitsejat ja kelle juures tema viimsetel minutitel pole kedagi peale noore tööliste Lenjka Uuralist. Tegelikult aga oli Jakov Sverdlov perekonnainimene ja hea perekonnaisa, kes armastas lapsi, armastas oma perekonda.

V.

Sovhoos, kolhoos, masina-traktorijaam

Konsultatsioon poliitharidustöölisele.

Eesti NSV läheb vastu esimesele Nõukogude kevadele. Käimas on ettevalmistused külvikampaaniaks. Meie põlduharival rahval on võimalus tunda õppida, omaks võtta ja sotsialistlikus ülesehitustöös rakendada vanemate liiduvabariikide väärtuslikke kogemusi ja eesrindliku tehnika saavutusi sotsialistlikus põllumajanduses.

Kapitalistlik maailm kasutab sõna „kolhoos“ hirmutamiseks ja agiteerimiseks Nõukogude Liidu vastu, kujutades olukorda kolhoosis võõrriiti, salates kollektiivse põlluharimise suuri saavutusi.

Et meie töötavatel hulkadel, ka poliitharidustöölistel maal, on veel väärkujuetus Nõukogude Liidu põllumajanduse põhistruktuurist, toome kokkuvõetud ülevaates vastused küsimustele: mis on sovhoos, kolhoos, masina-traktorijaam ja hobu-masinriistade laenuuspunkt.

Sovhoos (советское хозяйство) on Nõukogude riiklik põllumajanduslik ettevõtte konsekventselt sotsialistlikku tüüpi, meie mõistete järgi riigimõis.

Nõukogude Liidu sovhoosid on suurimad põllumajanduslikud ettevõtted maailmas. Nad toodavad riigi jaoks teravilja, liha, võid, villa, lina, puuvilla ja muid põllumajandussaadusi.

Sovhoosid, millele loomisega tehtud algust 9. veebr. 1918. a. antud dekreediga, on:

- a) abiallikaks kolhoosidele;
- b) eeskujulikud suurpõllumajapidamised, millede järgi talupoeg saab veendumuse, et üleminek suurpõllupidamisele on talurahvale kasulik;
- c) uue põllumajandusliku tehnika kooliks, igasugu uuenduste taimelavaks põllumajanduses. Uuendused, mis sovhoosides tõestavad oma paremust ja tulukust, võetakse järk-järgult tarvitusele ka kolhoosides.

Kolhoos (коллективное хозяйство) on talupoegade, endiste maatameeste, kehvikute ja keskmikkude vabatahtlik tootmisühing ühiseks põllupidamiseks, mis on rajatud tootmisvahendite ühisomandusele ja mida peetakse kindlaksmääratud plaani kohaselt. Kõnesolev plaan osutub riigi üldise rahvamajanduseplaani üheks osaks.

Kolhoose hakati asutama kohe pärast Oktoobrirevolutsiooni ja neid esineb Nõukogude Liidus kolmes järgmises põhivormis: ühisharimise ühing, artell, kommuna.

Maa ühisharimise ühing (ТОВ, товарищество по совместной обработке земли) on kollektiivse põllupidamise madalaim, algelisim arenguaste. Mainitud ühingutes on põlluharimine ühine, tootmisvahendid aga pole ühised. Maa ühisharimise ühinguid on Nõuk. Liidus õige vähe järele jäänud.

Artell on kollektiivse põllupidamise põhiline vorm. Artellis on kõik tähtsamad tootmisvahendid ühisomandus, nagu: tööloomad, põllumajanduslik inventar, seemnevili, kolhoosi karja toitmiseks vajaline loomasööt, majapidamishooned ja kõik põllumajandamisproduktide ümbertöötlemiseks määratud ettevõtted.

Artellis ei ühistata ja jäävad kolhoosi liikme individuaalmajapidamisse: elumaja, selle juures teatav maa-ala, aiad, lehm, sead-lambad ja kodulinnud, hooned nende paigutamiseks, inventar elamu juures asuva maa harimiseks jne.

Põllumajanduslik artell loob kõik eeldused mehhaniseeritud, ratsionaalse sotsialistliku põllumajandusliku suurtootmise organiseerimiseks. Artell ühendab talumehe isiklikud huvid ühise sotsialistliku majapidamise arendamise ja kindlustamisega.

Artelli sisemises korralduses on aluseks alaline brigaad tema nimele kindistatud tootmisala või karjaga.

Tulud artellis jaotatakse sotsialistlikul põhimõttel (igale tema töö järgi), tööpäevade järgi, aluseks võttes töö hulka ja väärtust.

Kommuna on kollektiivne põllupidamine, kus kõik tootmisvahendid on ühised, kommuni liikmete ja nende perekondade toitlustamine, lastesõimed jne. on loodud ühiselu põhimõttel.

Kommuna on kolhoosliku liikumise tulevikuvorm, mis kasvab välja arenenud ja jõukast artellist, kuid praegusel arenemistasemel on see veel varajane, mistõttu olemasolevad kommuniid kannatavad mitmesuguste puuduste all.

Nõuk. Liidu RKN otsusega 1933. a. on kommunaaridel lubatud pidada oma isiklikku lehma, millega nad faktiliselt läksid artelli olukorda.

Seega põllumajanduslik artell osutub valitsevaks, põhiliseks ja ainuõigeks vormiks kolhooslikule liikumisele praeguses arenemisastmes. 95 prots. Nõuk. Liidu kolhoosidest on põllumajanduslikud artellid.

Masina-traktorijaam — MTJ — (машинно-тракторная станция — МТС —) on konsekventselt sotsialistlikku tüüpi riiklik ettevõtte tehniliste vahendite kasutamiseks suurtes kollektiivsetes põllumajapidamistes.

MTJ töövahendid kuuluvad riigile. Ainult MTJ kaudu annab riik kolhoosidele kasutamiseks traktoreid, kombaine, viljapeksumasinaid, autotransporthendeid.

MTJ võtab aktiivselt osa kolhoosi organisatsioonilis-majandusliku külje kindlustamisest, on valvel, et kolhoosid ja kolhoosnikud õigeaegselt täidaksid oma kohustused riigi vastu, aitab kolhoose agro-abiga, koostab finantsplaan, määrab õige külvikorra, aitab kolhoose kaadrite ettevalmistamises ja arvepidamises.

MTJ, kuhu kuulub 38—43 üksust, täidab kolhoosidega sõlmitud lepingu põhjal masinatega kolhooside põllumajanduslikke töid, mille eest kolhoosid tasuvad kindlaksmääratud normide piires raha ja põllumajandussaadustega.

MTJ on sotsialismi eelpost külas, parteilise ja Nõukogude ülesehituse tähtsaim lüli, mille tegevusest on suurel määral kolhooside töö edukus.

Arvestades MTJ suurt tähtsust, organiseeriti 1933. a. MTJ juures poliitilised osakonnad ja saadeti küladesse 20 tu-

hat tublimat kommunisti. MTJ poliit-osakondade ülesandeks oli valvata kolhooside kohustuste täitmise järele riigi vastu, kindlustada kolhooside sotsialistlikku omandit, luua kindel sotsialistlik distsipliin kolhoosnike keskel, muuta kolhoosid bolševistlikeks, teha kolhoosnikud jõukaiks.

Kahe aasta jooksul teostasid poliit-osakonnad oma peamised ülesanded ja nad reorganiseeriti normaalseteks partei-organisatsioonideks.

Praegu on iga MTJ-a direktoril poliitilisel alal abi, kelle ülesandeks on valvata MTJ direktori korralduste õigeaegse ja eduka täitmise järele. MTJ abidirektor täidab ühtlasi ka MTJ parteilise algorganisatsiooni sekretäri kohuseid.

Eesti NSV-s luuakse kava kohaselt 25 masina-traktorijaama.

Hobu-masinriistade laenutuspunktid on uutes Nõukogude Sotsialistlikes Vabariikides loodavad riiklikud ettevõtted uute maasaajate ja kehvikute abistamiseks hobuste ja põllutööriistade laenutamise kaudu. Teistes liiduvabariikides sääraseid laenutamispunkte ei ole. Laenutamispunktid toimetavad rahas või natuuras makstava tasu eest nende kehvikute ja uute maasaajate põllumajanduslikke töid, kellel puuduvad hobused ja vajalikud põllutöömasinad.

Eesti NSV-s luuakse kuni 250 hobu-masinriistade laenutuspunkti, kusjuures igas laenutuspunktis on 15—20 tööhobust ja vastav arv põllutöömasinaid ja -riistu. Hobuseid ja põllutöömasinaid saadetakse tööle ainult laenutamispunkti töömeeste juhtimisel.

PEN

REVOLUTSIOONI SUURLINN LENINGRAD

Kuu aega tagasi oli eesti poliitharidustöölis-
tel võimalus tutvuda meie sotsialistliku
kodumaa miljonite-linna Leningradi kultuuri-
lise eluga. Ühe kümmepäeviku jooksul ei
saada loomulikult kuigi põhjalikku ülevaadet
suurlinna elust ja omapärsust. Parim, mida
seesugusel lühikesel õppereisil saavutatakse,
on teatav värskenudus ja ergutus, rikastumine
uute muljete ja kogemustega. Hästi planeeri-
tud ja kavakohaselt teostatud matka-dekaad
Leningradi täitis ses mõttes kõigi poliithari-
dustöölise soovid rohkem kui oodatult.

Mie maa ajalugu on viimaste sa-
jandite kestel olnud tihedas side-
mes Leningradiga (endise Peter-
burgiga). Selle suurlinna loomuliku lähe-
duse tõttu meie põhjapoolse Balti pro-
vintsi päriselanikele on siitmaa inimesed
mitte ainult vastu võtnud pealinna
Peterburi mõjutusi, vaid on ka selle üles-
ehitamisest ja elust mitmel viisil osa
võtnud. Eesti intelligentsi vanem põlv
on suures enamikus oma kõrgema hari-
duse Peterburis omandanud. Rahva
pilgud on olnud kestvalt suunatud tsaa-
ride pealinnale, oodates sealt mõnikord
abi oma viletsuses ja hädas, raputades
aga ka rusikat Peterburi suunas pettu-
muste ja ülekohtu pärast, millega oma-
aegsed võimuvallitsejad olid õnnestanud
siinse rannaprovintsi töötajaid mitte su-
gugi kasinamalt kui omasoolisi sisemaa
elanikke.

Agas Peterburi on olnud ka meie loo-
tuste linn, revolutsiooni ettevalmistuste
keskus. Peterburi ajaloolised otsesuh-
ted Tallinna ja teiste Eesti linnadega on
kuulsad ja tuttavad: mõtelgem siin kas
või šms Kalinini siinviibimisele 1905. a.
revolutsiooni eel. Peterburi oli see kes-
kus, kust meilegi tulid peamised juht-
nõõrid põrandaaluseks tegevuseks, kust
meile saabus marksistlikku revolutsioo-
nilist kirjandust eesti keeles juba enne
1905. a. revolutsiooni, eriti aga pärast
seda, kõige süngemal ja pimedamal
reaktsiooniajal — kahe revolutsiooni va-
hel.

Oli sellepärast hoopis ebaloomulik, kui
püstitati peaaegu läbipääsmatu piiritõke
selle suurlinna ja meie maa vahele. Eesti
muutumine Nõukogude Sotsialistlikuks
Vabariigiks on piirid taas avanud. Nüüd
võime uuendada vanu suhteid selle lin-
naga mitte enam kui väikesed alamad
suure pealinnaga, vaid kui NSV Liidu sa-
maväärsed kodanikud oma naabervaba-
riigi revolutsioonilise suurlinnaga.

Leningrad, haarates enesesse mõtteli-
selt ja tegelikult kogu endise Peterburi
ja vahepealse Petrogradi, on oma praeguse
nime ja kujuga siiski palju suurem,
palju olulisem ja palju tähtsam linn: ta
on revolutsioonide juhtiv linn, revolutsioo-
ni tegeliku käigu ja revolutsiooni hi-
lisemate saavutuste elav ja alatasa are-
nev monument. Mitte põhjusega ei kan-
na ta nüüd enam oma asutaja tsaar
Peetri, vaid oma ligema mineviku suu-
rime inimese Vladimir Iljitš Lenini
nime.

„Meel ammu sinusse ju armus,
su külge köidab, Peetri teos,
mind sinu sirgus, sinu karmus,
su kallaste graniitne seos,
su videviku mõtlik varjund, ...
ning ümberingid müürid, hooned,
malmväravate kaartejooned,
kõik selged, vaikus igal pool,
täis tuld Admiralteedi nool...“

Admiraliteedi hoone Leningradis

See „Peetri teos“, esindatud siin Puški-
ni võimsas kirjelduses, on praegugi veel
mõjuvaks osaks linnast, aga kõik need
hooned, malmväravad, müürid ja kalda-
graniit on alles palju hiljem, sada aastat
pärast Puškinit, saanud oma tõelise mõ-
testuse, muutunud selleks, mida nad olla
ei saanud pärisorjast talupojale ja õi-
gusteta linnaproletaarlastele — muu-
tunud rahva ja ainult rahva
omaks.

Stalinliku plaani alusel teostatav ja osalt juba teostatud uue Leningradi väljajaitamine nihutab linna uue keskuse hulga kilomeetreid eemale praegusest ja endisest keskusest, loob seal uut, veel säravamat ja võimsamat teost, mis on varustatud 20. sajandi parima tehnikaga, elektrifitseeritud liiklusega ja kõige heaga, mida tänapäeva inimene linnaelult mõistab ja tahab nõuda.

Rahvas, kes vanas Peterburis elas nn. töölisrajoonides, on teinud nüüd kogu linna üheks ainsaks suureks töölisrajooniks, tõendades ja näidates, et see oma välise ja seesmise kultuuruse poolest ei tarvitse olla karvavõrdki halvem kui omaaegsete aadlike kõige eesrindlikumad marmori- ja parketilossid. See asjaolu iseenesest kujundabki tänapäeva Leningradi kui nõukogude suurlinna kõige iseloomustavama ja imetlusväärsema külje: meetod kõigi kultuurivarade, kunstide ja teaduste parimate saavutuste populariseerimiseks, nende tegemine laialdaste töötavate masside ja rahva omandiks, — meetod, mille leiutamise ja rakendamise au kuulub nõukogude korrale ja mille kaudu kujuneb tõeline nõukogude kultuur.

Teaduste populariseerimise parimaks näiteks, ajalooteadmiste rahva omaks tegemise eeskujuks ja ühtlasi kommunistliku muuseumimeetodi silmapaistvate parimuste tunnistajaks kõigi muude meetodite ees on Revolutsiooni Muuseum, asutatud 1919. a. tolaeaegse Petergradi tööliste nõudel ja paigutatud Talvepalee ühte ossa. Üle 10 000 väljapaneku maalis, skulptuuris, fotos, dokumendis, maketis, esemes jne. viivad vaatleja süsteemipäraselt ühest revolutsionist teise, ühe sündmuse juurest teise juurde, nii et aeg kaob märkamatuks, huvi aga aina tõuseb ja tähelepanu ei väsi, vaid teritub. Tavaliselt surnutena seintel rippuvad tabelid, kaardid ja diagrammid on siin muudetud elavateks elektrifitseerimise ja kinetiseerimise abil, kuiv materjal on makettide ja mudelite kunsti abil muudetud näitlikuks ja arusaadavaks lihtsaimalegi inimesele. Tahes-tahtmata pead siin midagi juurde õppima, muuseumist ei saa lahkuda muutumata targemaks, kui oldi tulles.

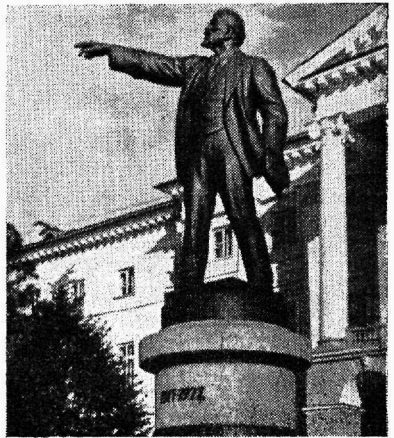
Kusagil maailmas ei ole väärikamat paika Revolutsiooni Muuseumile kui Leningradis. Sama orgaaniliselt kuuluvad siia mitmed teised Suure Oktoobri ja tema geniaalsete juhtide tundmaõppimiseks ning mälestamiseks kujundatud asutused.

V. I. Lenini muuseumi filiaal Leningradis (peamuuseum asub Moskvas) toob oma väljapanekute kaudu konkreetselt silmade ette bolševike partei geniaalse organiseerija ja suure revolutsiooni-juhi kogu elu ja tegevuse. Alles nende eksponaatide vaatlemine ja uurimine seob partei ajaloo õppimisest omandatud teadmised asjalise minevikuga, võimaldab need teadmised lõplikult omandada ja teeb nad kõigis üksikasjus arusaadavaks. Pool miljonit nõukogude inimest tutvub siin igal aastal bolševike partei kangelaslike võitluste ajalooga ning partei geniaalsete juhtide Lenini ning Stalini organiseeriva ning juhtiva osaga selles võitluses, saades ühtlasi eeskujuliku pildi nende suurte inimeste isiklikust elust, mis on nii vahenditult läbi põimunud nende avalik-revolutsioonilise tegevusega, et on raske eraldada, kust algab üks ning kus lõpeb teine. Pool miljonit inimest aastas õpib siin konkreetselt ja täie selgusega nägema, mida iga nõukogude kodanik peab tegema, milliseid ülesandeid täitma V. I. Lenini võimsa ehituse jätkajana sms Stalini eksimatul juhtimisel nii tänapäeval kui tulevikus.

Selle kirjutuse raamides ei ole võimalik esitada üksikasju nende muuseumide kohta; ükski kirjeldus ei asenda aga isiklikku tutvumist nende asutustega. Iga võimalust seda tutvumist teostada tuleb kasutada.

Kaks nimetatud muuseumi ei ole kaugeltki asutused, mis võimaldavad tutvuda revolutsiooni liikumise ja revolutsiooni teostamise ajalooga. Oktoobrirevolutsiooni juhtimise peastaap asus 1917. a. Smolnõis. Siit teostas bolševike partei V. I. Lenini otsesel ja isiklikul juhtimisel oktoobripöörde kellavärgilise täpsusega. Viimistletud plaanist ja eeskujulikest organisatsioonist annab tunnistust revolutsiooni hiilgav õnnestumine.

Lenin juhtis ka pärast Oktoobrit Smolnõisse asunud esimest töölise ja talupoegade valitsust, rahvakomissaride nõukogu. Smolnõis säilitatakse need ruumid oma ajaloolises seisukorras; siit juhtiti pealetungi kapitalismile ja sotsialismivastase interventsiooni purustamist. Täiesti selle võitluse väärikselt ei ole neis ruumides kulda ega karda, välist hiilgust ega sisutut toredust, millega on nii üleküllastatud tsaarideaegse Peterburi suurte härrade paleed ja saalid. Lenini tubades Smolnõis valitseb rabav lihtsus. Kui võrrelda neid tube Nikolai II eluruumidega Puškinas (end. Tsarskoje

*Lenini ausammas temanimelise
monumendi sissekäigu*

*Uasakul: Lenini muuseum — tuba
„Lenin kunstis“*

Seloos) — ruumidega, mis on koormatud kõige metsikuma ja maitsetuma (kuigi kallii) kribu-krabuga, alates kuldraamides päevapiltidest ja lõpetades talismanidena seintele ja uksepiitadele löödud hobuseraudadega — siis mõistame, et siin seisavad vastamisi kaks isesugust maailma, üks uus, lihtne, inimlik töö ja teadmise maailm, egoismitu, kangelaslike tegude ja sügava vaimsuse maailm, teine aga läbi ja läbi kõdunenud, armetu, teadmisteta (et mitte ütelda loll), ainult enesele mõtlev, lodeva laiskluse ja kasutu mõnulemise maailm.

See võrdlus kinnitab veelkordselt iga nõukogude inimese veendumust, et bolševike partei ja selle juht Lenin tegid Heraklese-töö tsarismi Augiase-tallide puhastamisel.

Kui nõukogude riigi juhtivad organid asusid Moskvasse, siis jäi Smolnõi Leningradi täitevkomitee ja parteikomitee kasutusse. 1926. a. alates töötas siin suur bolševik ja võimas teoinimene S. M. Kirov Leningradi parteikomitee sekretärina. Tema tööruum on säilitatud seisukorras, nagu see jäi pärast mõrvarliku atentaati Kirovile.

Kirjeldatud asutused kõnelevad selget ja mõjuvat keelt esimese sotsialistliku revolutsiooni ettevalmistamisest ja teos-

tamisest. Aga kogu Leningrad kubiseb üksikuist mälestustest, mis on ühenduses proletariaadi revolutsiooni võitlustega ja selle suurte juhtide, Lenini ja Staliniga. Juba üksnes maju, kus revolutsiooni ettevalmistamise ajal on elanud ja töötanud need kaks inimesoo geeniust, on mitusada!

Leningradis on kõrvuti vana ja uus maailm, vana hoolega säilitatud tulevastele põlvedele, uus kaasaegse loova käe ja vaimu abil veel lõpetamata, kuid aina arenev ja uusi kõrgusi saavutav. Aga Leningradi omapäraks on ja jääb see, et ta kõigest muust erinevalt näitab oma mälestuste kaudu üleminekut ennast, revolutsiooni teostamist ja käiku. Nõukogude võim on hoolitsenud selle eest, et just see joon linnast oleks hästi säilitatud ning silmapaiste, sest ei miski muu kui see suudad külastajat ja vististi ka alalist elanikku) viia kindlale veendumusele revolutsioonilise sotsialismi suurtest hüvedest, nõukogude korra nii loomulikust põhjendatusest ja sellele revolutsioonile järgnenud sotsialismi ülesehitamise paratamatusest ning ainuõigusest. Selle ülesehituse tulemusi ja revolutsiooni saavutustele rajanevat nõukogude kultuurielu Leningradis vaatleme järgmise numbril kirjutuses. T.

Üks lasteraamat

Paul Viiding: Tööraha riik. Alo Hoidre illustratsioonid. 16 lk. Hind 2 rbl. 50 kop. RK „Pedagoogiline Kirjandus“.

Selle õhukese värvikireva vihiku nägemine tekitab esimesel pilgul rõõmsa elevus. On see ju Nõukogude Eesti esimene pildiraamat eelkoolilastele, esimene algupärane noorsooteles riiklikult kirjastuselt. Pealkiri on kohustav. Autoril on tuntuks nimi. Usna endastmõistetavalt loodad õnnestunud saavutust.

Agaga juba esimesest leheküljelt selgub, et paljutöötav koor varjab üllatavalt kesist tuuma. „Tööraha riik“ jätab mulje, nagu oleks meie lasteraamatu sisulise küpsuse suhtes kehtimas alles üsna algelised nõuded, nagu oleks praegu veel kasutamisel kurikuulus vormel: „Lastele käib küll“.

Tekst ei esita mingit kindla arenguga sündmustikku, see on juhuslikult järjestatud, siit-sealt haaratud episoodide rida. Säärasteil juhtumisel ei saa laps jälgida sündmustekäiku kogu raamatu ulatuses — see käib tal üle jõu. Ta piirdub kordamööda iga leheküljega. Leheküljel esinev tekst muutub kõrvaloleva pildiga üheks tervikuks. Tekst ise peab olema samuti tervik, pilti selgitav.

Kuidas on „Tööraha riigis“ lahendatud see paratamatu nõue? Seda pole arvestatud. Siin leidub vähe lehekülgi, kus ei tekiks hulgaliselt küsimusi. Isegi õnnestunud neist ei ole vabad sellest puudusest:

„Jütsil on üks onu linnas.
Linnas söök on kallis hinnas.
Vabrikus müüvad masinad,
aga piima ja leiba on kasinat.
Onutütar Liis on kõhn ja väike,
korteris puudub õhk ja päike.
Onu on vabrikus töö ehk ametis.
Vabrikandi pere käib siidis ja sametis.“ (Lk. 2).

Küsimused: Miks on söök linnas kallis? Miks peab vabrikus, kus masinad müüvad, olema piima ja leiba? Mis tähendab „töö ehk ametis?“ Mis sest on, et vabrikandi pere käib sametis ja siidis?

Neile küsimustele ei anta vastust küsil, tekst jääb arusaamatuks. Agaga vähe sellest — raamatus leidub lehekülgi, mille tekst loob otse moonutatud kujutluse, risti vastupidise mõeldust.

Lk. 9 kõneleb pioneeridest. Neil on laager, punased rätikud, nad tantsivad muusika saatel koos mingi kepsulööva apsatiga. Et pioneeridel on ka teisi eesmärke peale tantsu ja tralli, et nad õpivad, töötavad, tahavad saada tublikeks kodumaakaitsjateks, seda ei pea autor vajalikuks selgitada.

Lk: 5 esineb tekst:

„Mõisnikud ja vabrikandid nägid, et neil asjad sandid.
Kutsusid appi inglasi
ja jaapanlasi ja prantslasi.
Jütsi onu ja isa
on võitluses väga visad.
Nad löövad püssitäägiga
vaenlast rünga löögiga.
Lenin õpetab kõiki
lööma vaenlaste jõuke.“

Selle mõistukõne ainus loogiline tõlgitsus on, vähemalt lapsele, sest kustki ei selgu vastupidist: Mõisnikud kutsusid appi inglasi, jaapanlasi ja prantslasi. Nendega koos võitlesid visalt ka Jütsi onu ja isa. Ja neid kõiki õpetas Lenin!

Niisamasugune väärtõlgitsusvõimalus esineb lk. 6 tekstis. Siin võidakse tulla järeldusele: Mõisnik ei kurna enam maad, sest tal on mujal tööd. Tal on nüüd vabrik, veski, tamm ja elektrijaam.

Küllap ei ole autor sihilikult tahtnud tekitada vassinguid, mis võivad lapses ellu kutsuda ebaõige arusaamise suurist ajaloo sündmusist ja olukorrast.

Tuleb tunnustada, et „Tööraha riigi“ teema on erakordselt nõudlik ja vastustusrikas. Selle õnnestunud lahendus nõuaks maksimaalset jõupingutust suurimate võimetega noorsookirjanikeltki. Kui seda siiski ette võttis autor, kellel pole selleks piisavalt eeldusi, oleks tulnud teose valmimisel kasutada teiste nõu ja abi (vastavaid kirjastuse jõude) või üldse kollektiivset loomismeetodit.

Raamatule on illustratsioonid valmistanud Alo Hoidre. Kuigi neis esineb teatavat hooletut maneeri forsseeritud kujul ja mõningaid temaatilisi süvenematusi (lk. 5), võiksid nad lastele oma värvikusega siiski meeldida. Seepärast võivad raamatut mänguesemena kasutada lapsed, kes ei ole veel lugema õpinud. Lugemisoskusega lapsed aga vajavad „Tööraha riigi“ teksti tundmaõppimisel teadlike vanemate kontrolli ja selgitavaid täiendusi. A. Tulik.

NÕUKOGUDE LIIT — VÕIMAS ELEKTRIMAA

Kahetekümne aasta eest peeti Moskva Suures Teatris Vene nõukogude VIII kongressi. Teatri laval säras mitmevärvilistes tuledes maa elektrifitseerimise määratu suur kaart. Delegaadid lehitsevad huviga raamatut, mis kandis pealkirja: „Vene Nõukogude Föderatiivse Sotsialistliku Vabariigi elektrifitseerimise plaan“.

Iga leheküljel selles raamatus väljendas selgelt Lenini suurt usku kommunismi triumfi, maa majanduslikku taassündi ja imedeks suutelite rahvamasside loovjõusse. Esinedes kongressil nimetas Lenin seda plaani „partei teiseks programmiks“.

Elekter on energia täiuslikem kuju, mis evib palju tähelepandavaid omadusi. Elektrienergiat võib edasi anda suurtesse kaugustesse, ta jaguneb kergesti väikes-teks osadeks, muutub mehaaniliseks jõuks, valguseks, soojuseks jne.

V. Liebknechti sõnade järgi olevat Karl Marx kord ütelnud: „Tema majas teet aur, olles muutunud läinud sajandil maailma palge, on lakanud valitsemast; tema asemele tõuseb võrratult revolutsioonilisem jõud — elektrisäde“ (Karl Marx. Valitud teosed [venek. väljaanne], 1937, I k., lk. 75).

Marxi ennustus on täitunud tervikuna. Avastused elektri alal on kaasa toonud tõelise tehnilise murrangu. Tänapäeva tehnika, tööstuslik tootlus, kultuurne elu — see kõik pole mõeldav elektrita.

Elektrienergia tootmise taseme poolest oli tsaariaegne Venemaa 15. kohal maailma muude riikide hulgas. Maal võidi loendada ainult 250 üldsuse kasutuses olevat väikest elektrijaama koguvõimsusega 400 000 kilovatti.

Nii sai noor Nõukogude Vabariik kodanlaste-mõisnike režiimilt viletsa elektrilise „pärandi“, mis selleks ajaks oli juba hävitatud aastaid kestnud sõja poolt.

Lenin tõstis elektrifitseerimise küsimuse esimeeskonda juba proletarise diktaatuuri esimesil kuul. 1918. aasta kevadel tegi ta teaduslik-tehniliste tööde programmi visandis Teaduste Akadeemiale

esilduse — osutada erilist tähelepanu tööstuse ja transpordi elektrifitseerimisele, elektri rakendamisele põllumajanduses, sel eesmärgil kohaliku madal-kvaliteedilise kütteaine ja vee-energia kasutamisele. 1920. aasta alguses loodi Lenini algatusel Venemaa elektrifitseerimise komisjon, mis astus sotsialismi üles-ehitamise ajalukku GOELRO nime all. Komisjon koondas oma töö juurde kõige väljapaistvamaid õpetlasi, insenere ja majandusteadlasi. Üheksa kuu jooksul, Lenini vahetul järelevalvel, komisjon töötas välja ning avaldas „VNFSV elektrifitseerimise plaani“.

Lenin nägi elektris mitte ainult majanduslikult kasulikku, tehniliselt sobivat energia-kuju: selles kolossaalses tehnika saavutuses nägi Lenin oma geniaalse pilguga võimsat vahendit maa sotsialistlikuks ümberkujundamiseks, usaldusväärset tööriista võitluses kommunismi võidu eest.

Aastal 1920 ütles Lenin: „... meie pole välja kiskunud kapitalismi juurt, samuti pole me hävitanud sisevaenlase vundamenti, tema põhialust. Sisevaenlane toetub väikemajapidamisele, ja tema hävitamiseks on olemas üks abinõu — üle viia meie majandus, selle hulgas ka põllumajandus uuele tehnilisele alusele, moodsa suurtootluse tehnilisele alusele. Niisuguseks aluseks on ainult elekter.“

Kommunism — see on Nõukogude võim pluss terve maa elektrifitseerimine.“ (Kog. teosed, XXVI k., lk. 46.)

GOELRO plaanis ei käsitletud elektrifitseerimise küsimusi lahus tervest rahvamajandusest, vaid tihedaimas seoses sellega. Elektrifitseerimine pidi olema selleks konkreetseks lüliks, millest haartes partei oleks saanud uuesti luua terve rahvamajanduse, võimendada transpordi, kütteenete tootmist, metalli sulatamist, oleks suuteline looma sotsialistliku ühiskonna majanduslikku alust — suurtootlust. Sellepärast algas komisjoni poolt avaldatud raamat niisuguste sõnadega: „Koostada Venemaa elektrifitseerimise plaan, tähendab — anda juhtiv punane niit tervele loovale majandustegevusele, ehitada alustellingud ühtse riikliku rahvamajanduse plaani teostamiseks.“

GOELRO plaan nägi ette kolmekümne suure rajooni-elektrijaama ehitamise, millele võimsuseks oleks 1750 000 kilovatti. Märgiti kohalike energeetiliste ressurside laialdast kasutamist, nende hulgas Moskva ümbruse ja põhjapoolse ala turbarabad, Volhovi, Sviri, Kura, Dnepri jõgi jne. Uhtlasi esitati plaanis põhjalikult konkreetne programm 10—15 aasta jooksul rahvamajanduse otsustavate harude taasloomiseks. Ette nähtud oli näiteks malmitoodangu tõstmine 8,2 miljoni tonnini, õliproduktiooni tõstmine 16,4 miljoni tonnini, söetoodangu tõus 62 miljoni tonnini jne. Tööstuse toodangu hulk tervikuna pidi kasvama 80—100 prots. võrra, võrreldes sõjaeelse ajastu vastavate arvudega.

Nii oli GOELRO plaan inimkonna ajaloos esmakordseks katseks — reaalselt, teaduslikult põhjendatult kavandada tohutu, määratule territooriumile laiali pilatlatud majanduse arendamist. GOELRO plaan oli pärastiste võidukate Stalini viisaastakute eelkäijaks.

Sel dokumendil oli määratu mõju kaugel Nõukogude maa piiridest. Paljud ei uskunud Nõukogude Vabariigi elektrifitseerimise plaani reaalsusse. Kodanlik inglise kirjanik H. G. Wells, kes tuli sel ajal Moskvasse ja vestles Leniniga, kinnitas oma lugejaile, et ta suudab Venemaa elektrifitseerimist kujutella ainult väga lapsaka fantaasia abil. „Mina isiklikult ei suuda midagi sellesarnast kujutella,“ kirjutas fantastiliste romaanide autor.

Ent tõelisus lükkas hiilgavalt ümber säärased ennustused. Esimese stalinliku viisaastaku lõpuks, ammu enne Lenini poolt määratud tähtaja lõppu oli GOELRO plaan juba tähtsal määral ületatud. Rivisse astus mitte 30, vaid 40 suurt elektrijaama, nende hulgas Šaturski, Kašõrski, Volhovi, Sviri, Zemoavtšalski (ZAGES Kura jõel Tbilisi lähedal) elektrijaam ja lõppeks — hiiglaslik hüdroelektrijaam Dnepril. Sealjuures ainuüksi Dnepri-äärse Lenini-nimelise hüdroelektrijaama võimsus ületab kõigi revolutsioonieelse ajastu üldkasutatavate elektrijaamade koguvõimsuse.

H. G. Wells, kes kunagi kahtles Lenini plaani reaalsuses, külastas 14 aasta möödudes uuesti meie maad. Seekord tunnistas ta vestluses seltsimees Staliniga: „Teil tehakse midagi ülitähtsat. Võrreldes 1920. aastaga on kontrast otse rabav.“

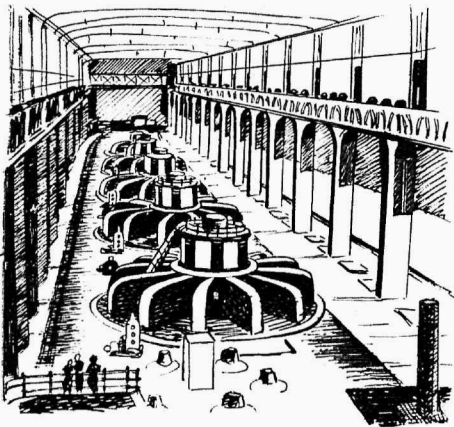
Teist stalinlikku viisaastakut tähistas veel 79 suure rajooni-elektrijaama rivisse astumine. Sealjuures on nende sisseseeded — võimsad katlad, turbiinid, generaatorid ja muu komplitseeritud elektriaratuur — loodud meie kodumaa, meie oma maa tehaseis. Neil aastail tekkes uus suur tööstusharu, mis puudus peaaegu täielikult tsaariaegses Venes — elektrimasinate ehitamine.

Meie maa on võimsa energeetika loomise eeskujuga selgelt näidanud sotsialistliku majanduse paremusi, on andnud eeskjuu iga maanurga looduslike iseärasuste kavakindlale kasutamisele. Rahva teenistusse on astunud jõgede vood, madalakvaliteedilised „ebatööstusliku“ pruunsöe lademed ja turbarabad. Piisab ütlemisest, et turvast kasutatavate elektrijaamade võimsus on tõusnud üle miljoni kilovati. Ukski teine riik pole tundnud ega tunne seni niisuguseid arve selle kütteenaine-liigi kasutamises.

Sotsialistliku energeetika teiseks iseloomustavaks võiduks on soojus-elektrikeskuste loomine, s. o. niisuguste elektrijaamade loomine, mis üheaegselt toodavad elektrilist ja soojusenergiat tööstuslike ja elutarvete rahuldamiseks. See annab määratu kokkuhoiu kütteenete alal. Nii näiteks on Moskva soojus-elektrijaamad oma eksisteerimise kestel säästnud maale 1 400 000 tonni kütteenet.

Kolmanda stalinliku viisaastaku alguseks ületas elektrijaamade võimsus juba 4,5-kordselt GOELRO plaani indeksid, tõustes 8,1 kilovatin. Nende jaamade baasil loodi suured energeetilised süsteimid või sõlmed, mis haarasid Moskva, Leningradi, Donetsi, Gorki, Dnepropetrovski ja muid tööstusrajone. Üksteisest sadade kilomeetrite kaugusel asuvate jaamade ühine töö võimaldab paremini kasutada tehnilise sisseseade võimsust, säästa kütteenet ja alla suruda elektrenergia hinda.

„Meie elektrijaamad töötavad võrratult suurema produktiivsusega, palju suuremate tootluslike tulemustega kui mistahes teise maa elektrijaamad,“ ütles seltsimees Molotov UK(b) Partei XVIII kongressil. „Siin, NSVL-s kasutame meie elektrijaamade võimsust kaks korda intensiivsemalt, kui seda tehakse kodanlikes maades. Võib ainult rõõmu tunda sellest, et niisugusel maal nagu NSVL on elektrivalgus juba vabanenud teda aheldava kapitalismi kammitsast ning jagab meile rikkalikult oma hüvesid.“

Dneprostroi elektriturbiinid

Nõukogude Liit on saanud suureks elektrimaaks, ette jõudes Inglismaast, Prantsusmaast, Itaaliast, Jaapanist ja asudes elektrienergia tootmise poolest kolmandale kohale maailmas, vahetult järgnedes USA-le ja Saksamaale.

Elekter on saanud sotsialistliku tööstuse energeetiliseks põhialuseks, eriti selle otsustavais harudes: metallide töötlemises, söe ja õli tootmises. Vabrikuis ja tehaseis, sahtides ja spetsiaaltööstustes on masinate enamiku jõuallikaks elektrimootorid. Raskete tööprotsesside mehhaniseerimine toimub enamasti samuti elektri rakendamise alusel. Tänu elektrile on tootluses kasutamisel uusi meetodid, mis kergendavad tööd ja tähtsavad selle viljakust.

Elektrifitseerimine on endaga kaasa toonud uute tööstusharude tekkimise — tootlus on rikastunud elektrokeemiaga, rauasulamite tootlusega, alumiiniumi, magneesiumi produktsiooniga, kõrgevaliteediliste terasesortide valmistamisega elektri-kõigahjudes jne.

Kokkuvõttes on Nõukogude Liit saavutanud tööstuse elektrifitseerimisel kõrgeima taseme terves maailmas. Stalinlike viisaastakute jooksul on tööliste elektrilvustus kasvanud 3,5-kordseks.

Iga aastaga rakendatakse elektrit üha laialdasemalt tootluses ja kolhoosliku maa elus. Juba on elektrifitseeritud 10 000 kolhoosi, tuhat sovhoosi ja ligi kaks tuhat masina-traktorijaama. Ainuüksi Dnepri hüdro-elektrijaam varustab

tööstuslike objektide kõrval veel 410 kolhoosi, 22 masina-traktorijaama ja 30 000 kolhoosnike maja.

Paljud elektrifitseeritud kolhoosidest kasutavad energiat mitte ainult valgustuseks, vaid ka põldude niisutamiseks, vesivarustuse jaoks, viljapeksude, kasvumajade ja triiphoonete kütmiseks, jõusöötade valmistamiseks, lammaste villa pügamiseks, viljaterade puhastamiseks, inkubaatorite soojendamiseks ja nõuete täitmiseks.

Ent hoolimata tohutuist edusammudest elektrifitseerimise alal jääb NSVL ikka veel maha enamarenenud kapitalistlikest maadest elektrienergia tootmise suhtes iga elaniku kohta. Seltsimees Stalin juhtis sellele tähelepanu UK(b)P XVIII kongressil.

Et kiirendada Nõukogude Liidu majanduse põhiülesande lahendamist, on elektrifitseerimisele antud uus hoog kolmanda stalinliku viisaastaku kestel. Aastal 1942 tõuseb elektrijaamade võimsus 17,2 miljoni kilovattini, kuna energiatoodang tõuseb 75 miljardi kilovatt-tunnini, s. t. kasvab kahekordseks võrreldes 1937. aastaga. See annab 416 kilovatt-tundi elaniku kohta 215 kilovatt-tunni vastu 1937. aastal.

Rida suuri elektrijaamu astub juba rivisse. Nende hulgas on Uglitši jaam 110 000-kilovatilise võimsusega ning 330 000-kilovatilise võimsusega Rõbinski jaam, mis kasutavad Volga veejõudu. Hiljuti lasti käiku Tširtšiki jõel Taškendi lähedal hüdro-jõujaam, kus elektrienergia kasutatakse ära keemilises kombinäädis lämmastikväetiste tootmiseks veest ja õhust.

Lenini nimeline pais — Dneproges

Meie maal lahendatakse edukalt kõige komplitseeritumaid probleeme seoses maailma suurimate energeetika-objektide loomisega, eriti ülivõimsate turbiin-generaatorite, transformatorite, automaatse ja kaitseaparatuuri konstrueerimise alal. Töötatakse välja uusi viise elektritööstuse edasiandmiseks määratuks kaugustesse.

Samal ajal, vastavalt partei XVIII kongressi otsusele, luuakse suur hulk kuni 25 tuhande kilovattilise võimsusega keskmisi, ja ka väikesi elektrijaamu, nende hulgas on ka kolhoosidele määratud jaamu.

Väikejõuliste hüdro-elektrijaamade ehitamine on üheks põhiabinõuks põllumajanduse ning kohalike keskuste elektrifitseerimisel.

★

Seltsimees Molotovi sõnade järgi on tänapäeval sotsialistlikule rahvamajandusele „elektrienergia kindlustatud olemasolu absoluutselt otsustava tähtsusega“. Kuid elektrienergiast on ikka veel puudus. Tarvidused, nõuded kasvavad kiiremini elektrijaamade võimsusest. Seepärast ongi elektrienergia kõige valjem säästmise nii tähtis.

Elektrienergia ebaproduktiivsed kulutamised ja kaotused on laialdaselt levinud nähtuseks tootluses ja rahva elus. Igaüks teab näiteks, et kaitistes, asutustes ja elumajades põleb ülisuur hulk elektripirne isegi siis, kui keegi ei vaja kunstlikku valgustust. Kusjuures kümne sajavattilise elektripirni puhul on liigne tund põlemist ühe kilovatt-tunni energia ehk 600 grammi suuruse kütteainehulga kasutuks kulutamiseks. Aga sellesarnaseid juhtumeid võib näha igal sammul.

Üleliidulise Ametiühingute Kesknõukogu Leningradi töö organiseerimise ja kaitse instituut uuris kord mitmes kaitstes, kuidas need kasutavad valgustuseks antud elektrienergiat. Selgus, et

elektripirne ümbritsevad katted olid kõikjal tublisti määratud. Ja ainuüksi sel põhjusel kulutati asjata tervelt kolmandik kuu jooksul saadavast elektrienergiast — 870 000 kilovatt-tundi.

Veelgi suurem energiahulk läheb kaotsi elektrijõumasinais — mootoreis, mis tööseadiste ajutise kohendusseisaku ajal kasutult pöörlevad. Tihti kasutatakse masinate käivitamiseks tõstetud võimsusega mootoreid. Ka see on lubamatu energia pillamise üks mitmekesiseid nähtusi. Halvasti õlitatud või primitiivsed kolvid neelavad samuti palju energiat. Sel teel kulutatakse kasutult miljoneid kilovatt-tunde.

Näiteks Tšeljabinski rauasulatustehase kulutas 1940. aasta kolmandal veerandil 5 miljonit kilovatt-tundi üle normi. See on suure elektrijaama aastane energiatoodang. Stalingradi traktoritehas kulutas 1940. aasta jooksul üle normi niisuguse energiahulga, millest piisaks nelja kuu jooksul terve Stalingradi kommunaalmajandusele.

See asjaolu alarmeeris õigusega tehase kommunistlikke noori. Nad kohustusid 1940. aasta detsembris säästma miljon kilovatt-tundi. Juba esimene Stalingradi kommunistlike noorte katse näitas, et on olemas tohutuid säästmise võimalusi. Näiteks vahetati remontjaoskonnas 30 kilovattilise võimsusega mootori 10 kilovattilise võimsusega mootori vastu. Juba selle ainsa abinõu rakendamine säästab mitu tuhat kilovatt-tundi elektrienergiat. Stalingradi tehase kommunistlikud noored pöördusid kogu oblasti tööliste, insener-tehniliste töötajate ja teenijate poole üleskutsega — toetada nende algatust. Nende eeskujulikkus algatust tuleb laialdaselt levitada.

Tuleb õpetada ja õppida hindama, valjult säästma kilovatt-tunde, mis moodustavad meie kodumaa hiiglasliku elektrilise jõu — tema tööstusliku ja kaitsevõimsuse aluse.

K. MIHHAILOV

N. A. DOBROLJUBOV

Käesoleval aastal tähistatakse suure vene kriitiku ja publitsisti N. A. Dobroljubovi 105. sünni- ja 80. surmapäeva. N. A. Dobroljubov kuulus, nagu Herzen, Tšernõševski ja Pirogovgi, nende vene avaliku elu tegelaste hulka, kes kirglikult ja ennastohverdava julgusega võitlesid tsaristliku omavoli, kogu tol ajal võimutseva „pimeduse riigi“ vastu uue parema ja helgema tuleviku nimel. Ta sündis Nižni-Novgorodis võrdlemisi haritud, kuid majanduslikult tihtigi kiratseva vaimuliku esimese pojana, võlgnedes tänu oma vaimse palge väljakujunemise eest oma emale. Muide, elu naeratas Dobroljubovile harva; vaenlaste, kadetsejate, laimajate parv ümbritses teda tema lühikese tegevuse kestel, olgugi et juba siis paljud eesrindlikud inimesed tunnustasid täiel määral tema teoste õilistavat mõju, eriti noorsoole.

Ta õppis kodulinnas vaimulikus koolis ja seminaris, unistas ülikoolist, kuid, alistudes vanemate soovile, sõitis Peterburi, et jätkata oma haridust vaimulikus akadeemias. Kuid täiesti ootamatult astus ta pedagoogilisse instituuti, mille lõpetamise järel asus tööle N. G. Tšernõševski ja hiljem N. A. Nekrassovi toimetusel ilmuva tähtsaima toleaege radikaalse ajakirja „Sovremennik“ („Kaasaeglane“) juurde.

„Kehv, pooleldi nälgides õppimine, siis neli aastat palavlikku, ennastunustavat tööd ja viimaks surma eelaimuses veedetud aasta — see ongi kogu N. A. Dobroljubovi elulugu,“ nagu ütles N. A. Nekrassov oma sõbra hauakõnes.

Dobroljubovi elu oli vaene väliste sündmuste poolest, seda rikkam oma sisult. Seminaris oli ta hea usuõpilane, sügavasti usklik inimene, kuid juba 18-aastaselt küpses ta poliitiliselt, õpetades ennast vihkama kõike, mis pidurdab elu, hoiab inimest ja tema vaimu orjuse kammitsais. Õigeusklikkusest tuli Dobroljubov pahempoolse hegeliainsuse, Feuerbachi juurde, konservatiivse võimukummardamise ja vastutamatu seepoldajast kasvas ta püsivaks, järjekindlaks kirjanikuks-revolutsionäärriks. Selline järsk murrang, ja nii lühikese aja jooksul, on võimalik loomulikult ainult suurima siseelu, mõtte ja tunde pingutuse abil.

21-aastaselt seisis ta vene kirjanduse tõlgitsemise eesotsas, minnes Belinski

poolt rajatud teed ja tundes selgesti Venemaa majandusliku ja poliitilise elu arengut, buržuaaslike revolutsioonide tähtsust, utopistliku sotsialismi olemust, rõhutud rahvamasside osa ajaloolises arengus, tõustes (olgugi mitte täiesti selge) arusaamiseni klassivõitlusest kui ajaloo edasiviijast.

Pidades ennast N. G. Tšernõševski õpilaseks, oli ta siiski täiesti iseseisev mõtleja, omades üksikuis ajaloolisid küsimusi tihti õigemaid seisukohti. Ta kuulus kaasaeglane Pirogov jäi temast maha filosoofiliste ja poliitiliste vaadete selguses ja järjekindluses.

Ta luges palju ja palavlikult, Rousseau, Proudhon, Bauer, Feuerbach, Belinski, Herzen olid talle tuttavad varasest noorusest; 14-aastaselt oli ta seminari ajakirja toimetajaks, instituudis õppides nn. Dobroljubovi-ringi juhiks ja suunaandjaks.

Eriti suurt rõhku pani ta õppimisaastail rahva loomingu tundmaõppimisele, et paremini mõista rahva tõelist vaimu, tema püüdeid ja tundeid, saada selgemat pilti Vene tõelisusest. See tõelisus sundiski teda sulge pihku võtma ja julmalt ja halastamatult piitsutama Nikolai-aegset režiimi, võitlema pärisorjuse vastu, tunnustama revolutsioonilisi võitlusviise.

Saanud Tšernõševskilt täieliku tegutsemisvabaduse, kasutas ta võitlusareenina „Sovremennikut“, samuti selle satiiirilist kaasannet „Svistok'ki“ („Vilet“). Dobroljubovi kirjutuste mõjul tekkis seal varsti lõhe aadlikirjanike ja nn. „segaseisuslike“ vahel. Dobroljubov ja Tšernõševski kaitsesid kirjanduses nn. Gogoli-suunda, nihutades esiplaanile kunstilise teose ühiskondliku külje. Turgenev, Botkin, Fet, Annenkov jt. pooldasid nn. Puškini-suunda, neile olid esteetilised huvid tähtsamad ühiskondlikest. Lõplik lõhe tekkis, kui Dobroljubov kirjutas Turgenevi romaani „Eelõhtul“ puhul oma kuulsa arvustuse „Millal siis saab õige aeg?“, kus väitis, et küllalt on sõnadest ja halisemisest, on ülim aeg asendada „ülearust inimest“ teo- ja tahtinimesega ja leida need oma rahva, mitte kusaigilt bulgaarlaste ja sakslaste hulgast.

Nekrassovil kui toimetajal tuli valida Dobroljubovi ja Turgenevi, toleaege vene kirjandusliku monarhi vahel, eelistsades lõpuks Dobroljubovit. Siis lahkusid „Sovremenniku“ juurest Turgenev, Fet ja nende mõttekaaslased. Dobroljubovi

vastu aga algas äge sulesõda, milles ta oma järgmiste kirjutustega valas ainult õli tulle. 1860. aastal ta haigestus kopsupõletikku, mis varsti muutus ägedaloomuliseks tuberkuloosiks. Ei aidanud ka lühike terviseparandusreis välismaale. Venemaale tagasi sõitnud, põdes Dobroljubov veel lühikest aega ja suri 17. novembril 1861. Tema põrm maeti Volkovi kalmistule Belinski kõrvale.

Dobroljubov oli maailmavaatelt materialist. Ta kinnitas, et kõik, mis on loonud inimese mõistus, on saanud alguse kogemusest; ideed ja nende arenemine omavad tähtsust ainult seetõttu, et võrsudes olemasolevaist tõikadest nad käivad selle eel, mis peab sündima.

Inimsoo arengus ei evi üksikud inimesed erilist tähtsust. Kui neid ei oleks, siis see, mis nemad tegid, teostataks teiste samasuguste poolt.

Mitte seepärast ei teki teatud suund teatud ajajärgul, et üks või teine geenius oleks selle toonud kuskilt teiselt planeedilt, vaid seepärast, et geenius väljendab teatud suunda, mille elemendid on juba ühiskonnas välja töötatud ja mis väljendusid ainult ühes isikus rohkem kui teistest. Ainult siis võib üksikisik teisi millekski tiivustada, kui ta osutub otsekui üldise mõtte kehastuseks, selle vajaduse kehastuseks, mis eelnevate sündmuste poolt on valmis töötatud. Nälg ja külm, seaduslike garantiide puudumine elus, algelisemategi õiglusmõistete rikkumine inimese isiku suhtes viivad ajalugu edasi.

Dobroljubov ei tõusnud „Kommunistliku manifesti“ printsiipideni, kuid seisis tunduvalt kõrgemal järgmise kümne aasta inimestest.

Oma ühiskondlikku ideaali ta väljendas lühikeses vormelis: „Et kõigil oleks hea.“ „Muidusõjate hävitamine ja töö kõrgeletõstmise, see on pidev ajalooline tendents.“

Ta näeb selgesti klassivõitluse mehhanismi ja selle ajalugu, tunneb inimeste vahekordi tootmisprotsessis, ta jõuab veendumusele proletariaadi ja kogu inimkonna päästmises ainult mõõdapääsmatu sotsiaalse revolutsiooni abil.

Rahvast rääkides ei mõtle ta ainult talupoegi, nagu ekslikult arvati, vaid kõiki töötajaid ja eksploateeritavaid, kes kõik kokku moodustavadki ajaloo tõukejõu.

Kokkuvõttes, Dobroljubov oli järjekindel Feuerbachi kooli materialist ja järjekindel revolutsionäär-„segaseisus-

lane“, kes oma idealistlik-teaduslikest tendentsidest hoolimata tõusis inimeste tootmisvahekordadest ja klassivõitluse tähendusest arusaamiseni, mõistes kodanliku demokraatia ja konstitutsionalismi viirastuslikkust, sotsiaalse revolutsiooni mõõdapääsmatust, mida teostab rahvas ise, olles selleks ajalooliste protsessidega ette valmistatud.

Kirjandust võtab Dobroljubov väga tõsiselt, hinnates seda tõe ja ühiskonna tõeliste vajaduste teenimise seisukohast. Tunnustades tendentsi, hindab Dobroljubov kirjandust kui teenivat jõudu, mille tähtsus ja väärtus seisab selles, mida ja kuidas ta propageerib. Kirjandus peab elust ette jõudma, haarama ideid siis, kui nad on veel inimeste peas, mitte elus ametlikult maksuma pandud.

Kirjanduse ideaaliks peab Dobroljubov kõige kõrgemate mõttesaavutuste ümberkujundamist elavateks kujudeks, ühes sellega üldmõtte täiuslikku mõistmist igas juhuslikus elu tõigas, teaduse ja luulevõime täiuslikku ühtesulamist, — see on ideaal, milleni veel keegi pole jõudnud.

Nii omistab Dobroljubov kirjandusele klassi, rahvalikkuse iseloomu: kirjaniku edu oleneb sellest, kuivõrd ta suudab väljendada ühiskondlikke huve ja püüdeid.

Kunstiteoselt Dobroljubov nõuab, et see peegeldaks tõelikkust (ajajärgu olemuse ilmsikstoomist, ideelist sisu, õiget psühholoogilist värvingut, tõetruudust). Tõest peab iga kirjanduslik teos rangelt kinni pidama. Ajaloos ja teaduses faktilisest, ilukirjanduses loogilisest tõest.

Nendest kõrgemal on tulevikuküsimused või need, milles on üldinimlik huvi.

Neid vaateid propageeris Dobroljubov oma rohkearvulistes kriitilistes teostes, millest on tähtsamad Ostrovski loomingu põhjal kirjutatud „Pimeduse riik“ ja „Valguskiir pimedusriigis“, Gontšarovi romaani „Oblomov“ puhul kirjutatud „Mis on oblomovlikkus?“ ja eespoolmainitud „Millal siis saabub õige aeg?“

On arusaadav, et Dobroljubovi kirjutused leidsid tolaeage valitseva klassi poolt hukkamõistmist ja vastupanu. Oli just ajajärk, kus ärikapital püüdis selle poole, et talupojad jääksid maa külge, ei valguks linnadesse ega tekitaks proletariaati, et rahvas üldiselt ei satuks mõjude alla, mis nõuavad inimeste ühevõrdsust ning valmistaksid teed sotsialistlikule revolutsioonile ja marksismile.

V. V.

VAHETUNTUD LUULETAJA

Huvitavaks ja omapäraseks kirjamehekujuks meie sajandi alguse luuletajate hulgas on Johannes Liliénbach, kelle isikust on vähe teada, kuid kes 1905. a. ja 1917. a. revolutsioonide vahemikul on teinud tõhusat tööd marksismi ideede levitamise alal Eestis, eriti kirjanduse kaudu.

Allpool esitame mõningad lihtsad luuletused J. Liliénbachilt, mis tohiksid tõendada selle kirjamehe huvitavust. Vaevalt teidub tabavamalt ja rabavamalt pühendust omaaegsele kapitalismile ja tsarismi võimukandjale kui Liliénbachi

Lühike laul.

Neetud rahvarõhujad,
teile teen ma selle laulu.
Ta on lühike ja lihtne —
paremat te pole väärt.

Saagu te laul ju pea lauletud."

Huvitav on ka rahvavanasõna paroodiataoline edasiarendus tsariaegsete kriitikaolude kohta — otse klassikaline vastand bolševistliku enesekriitika nõudele, sõnastatud aga viimase seisukohalt:

Olupoliitika.

Kus viga näed laita,
siis ole seal vait — ja
kui see veel ei aita,
siis kiida ning paita.
Kuid hoiu, et maita
ei püüa sa laita.

Süngel reaktsiooniperioodil kirjutatud luuletus „Must talv“ on kahtlemata mõjunud tõhusa propagandarelvana meie kahe revolutsiooni vahelistes umsetes oludes:

Must talv.

Looduses on suvi ikka
roheline kuuuga,
tali tõmbab igal aastal
selga valge kasuka.

Aga kas te süsimusta
talve praegu tunnete?
Kas te suve igatsete,
mis on tulipunane?

Selle igatsuse teostamises on eelolevail värssidelgi mingi osa olnud. Kas niisuguste teoste autor ei vääriks pisut ligemat tundmaõppimist? H. T.

DMITRI FURMANOV

15. märtsil sai täis 15 aastat Dmitri Furmanovi surmast. Nõukogude Liidu Riik-

lik Kirjastus tähistab kodusõja teemasid käsitlevate kõrgeväärtuslike romaani- „Tšapajev“ ja „Mäss“ autori mälestust ettevalmistustöödega tema teoste väljaandmiseks. Koguteoses avaldatakse romaani „Tšapajev“ ja „Mäss“, Furmanovi päevikud, millest osa läheb trüki esmakordselt, „Tšapajevi“ ja „Mässu“ variandid ja rida juttusid.

Dmitri Furmanovi mälestuse jäädvustamiseks Nõukogude Liidu kirjanike liidu presiidium moodustas komisjoni.

Kirjanike liidu presiidiumi korraldusel anti kogu Furmanovi arhiiv Nõuk. Liidu Teaduste Akadeemia M. Gorki nimelisse maailmakirjanduse-instituuti läbitöötamiseks. Instituudi poolt moodustatud erikomisjon asus arhiivmaterjalide üksikajalike uurimisele; Dmitri Furmanovi 50. sünnipäevaks käesoleva aasta novembrikuus antakse välja teaduslik koguteos Dm. Furmanovist järele jäänud materjalide läbitöötamise tulemustest.

Dmitri Furmanov oli Punaarmee legendaarse väejuhi Tšapajevi võitluskaaslane kodusõjas. Võideldes külj-külje kõrval Tšapajeviga, ta õppis põhjalikult tundma seda rahva hulgast tõusnud väejuhti-kangelast ja kirjutas romaani, mis süvendab kõigis Nõukogude kodanikes patriotismi ja vaimustab neid kangelastegudele oma sotsialistliku isamaa kaitseks ja auks.

TARAS ŠEVTŠENKO

Ukraina rahva suure luuletaja Taras Ševtšenko surma 80. mälestus-aastal avati 10. märtsil Kiievis Ševtšenko keskmuseum, kuhu on koondatud kõik materjalid, mis on olemas luuletaja-demokraadi kohta.

Taras Ševtšenko teoste ennerevolutsioonigaegsetest väljaannetest on suur osa muutunud kirjandusloolisteks haruldusteks. Tsaarivalitsus kartis Ševtšenkot ja tema teoseid. 76 aasta jooksul, 1840.—1916. aastani oli Ševtšenko teoseid ilmunud ainult neljas keeles ja ainult mõnesajatuhandelise kogutiraažiga.

23 aasta jooksul, 1917.—1940. a. on Ševtšenko teoseid trükitud Nõukogude Liidus 4.817.000 eksemplari, nendest vene keeles 1.318.000 eksemplari. Suure luuletaja teoseid on Nõukogude Liidus välja antud 33 keeles ja need on leidnud tee Nõukogude Liidu kõige kaugemate nurkade elanikkude lugemislauale.

NÕUKOGUDE KUNST 1941

Nõukogude Liidu kõigi liiduvabariikide kunstielu tänavu on suunatud ettevalmistustöiks Suure Oktoobrerevolutsiooni 25. aastapäeva tähistamisel kunstis.

Moskvas ja Leningradis organiseeritakse teatrite võistlus parimale näidendile. Aasta jooksul korraldatakse: poliitiliste plakatite, teatrikunstnike tööde, kunstilise tööstuse toodangu, rahvusliku kunsti ja rida rändnäitusi, samuti asutakse tegema ettevalmistustöid suure näituse „Meie kodumaa“ korraldamiseks.

Tänavu peetakse Nõukogude kunstnike, arhitektide kongressid, organiseeritakse riigikaitseliste näidendite dekad ja deklamaatorite võistlused Lermontovi tööde ettekandmises.

Suur tähelepanu pööratakse repertuaari soetamisele rahva kunstilise iseteguse ringidele. Korraldatakse üleliiduline estraadiettaekannete ülevaatus, liiduvabariikides rahvalaulükute ja -jutustajate päevad.

NÕUKOGUDE FILME LÄTI JA LEEDU NSV-st

Riias jõuti lõpule suure ajaloolise filmi „Kaugurlased“ valmistamisega. Film on pühendatud läti talurahva vabadusvõitlusele.

„Kaugurlaste“ süžee on võetud Vidzeme talupoegade ülestõusust, nn. „Kauguri mässust“ tsaarivalitsuse vastu. Stsenariumi kirjutas filmi režissöör K. Puce läti kirjaniku K. Zarini romaani „Kaugurlased“ järgi. Ulesvõtted tehti suuremalt jaolt Vidzeme ümbruses, kus elanike keskel on veel elavad mälestused ülestõusust, mis tsaarivalitsuse karistus-salkade poolt veriselt maha suruti. Filmi massistseenidest võttis osa 3500 inimest. Saatemuusika filmile loob läti tuntud helilooja Bruno Skulte.

Leedu vabariiklik kinostuudio jõudis lõpule filmi „Nõukogude Leedu“ valmistamisega. Selles dokumentaalses filmis näidatakse leedu rahva elu, tema ajalugu, etnograafiat, elu-olu ja Nõukogude korra sisseseadmist Leedus.

PUNANE KALENDER

APRILL 1941.

TAHTPÄEVAD ÜHENDUSES VLADIMIR ILJITS LENINIGA

9. 1917. a. V. I. Lenin sõitis Šveitsist välja Venemaale.
16. 1917. a. V. I. Lenin saabus Petrogradi.
17. 1917. a. V. I. Lenin avaldas oma „Aprillikuu teesid“.
22. 1870. a. sündis Vladimir Iljits Lenin.

MUID TAHTPÄEVI

14. Nõukogude poeet V. V. Majakovski suri 11 a. tagasi (1930).
23. 35 aastat tagasi avati (1906) VSDTP IV („ühendav“) kongress.
26. 85 aastat vene publitsisti ja filosoofi P. I. Tšadajevi surmast.

Väljaandjad: ENSV Hariduse Rahvakomissariaat ja ENSV Ametiühingute Kesknõukogu. Kirjastus: RK „Pedagoogiline Kirjandus“ Tallinnas.

Ilmub 12 korda aastas.

Vastutav peatoimetaja HANS PILLMANN. Tegevtoimetaja H. TARAND. Tehniline toimetaja V. ELLER. Toimetuse kolleegium: A. JAANUS, A. PIHT ja N. TIMSON. Korrektor M. KURES. Toimetus: Pärnu maantee 10—1, Tallinn. Telefon 421-18. Talitus: Pärnu maantee 10—2, Tallinn. Telefon 412,13. TELLIMISHIND: aastakäik rbl. 17.—, poolaastakäik rbl. 8.50. Tellimisi võtavad vastu RKK Müügiosakond, Tallinn, Pärnu 10—24, kõik raamatukauplused, ajalehtede kontorid, postiasutised-sidekontorid ja RKK kollektiivmüügi usaldusmehed.

Ladumisele antud 1. III 1941. Trükk antud 20. III 1941. Trükkipoognate arv: 3. Trükiarv 10.000. Kaust B5. Paber 73:103 cm 1/32 Trükkikoja tellimise nr. 469, MB-2784. Trükkikoda „Ühiselu“, Tallinn, Pikk 42.

Печатано на эстонском языке. Журнал «Советская Культура». Издат. «Педагогическая Литература», Таллин Типография «Юхиселу», Таллин, улица Пикк 42.

SIRP ja VASAR

teenäitäjä
Sosialistilikkun
kulttuuri

Ilmuu laupäeviti
Hind 10 kopv.

VALIK EESTI RAHVATANTSE

RAHVA KUNSTILISE ISETEGEVUSE
RINGIDELE

Ajakiri „Nõukogude Kultuur“ (Nr. 3 — 1941)

ERILISA

RK

PEDAGOOGILINE KIRJANDUS
TALLINN 1941

KIIGADI-KAAGADI

Tants ja viis R. Põldmäe ja H. Tamperere raamatust „Valimik eesti rahvatantse“.

Osavõtjad: Vaba arv segapaare.
Algasend: Paarilised kodarjoonel kõrvuti, ringis nägudega vastupäeva.
Lähteasend: Paarilised ühendavad sisemised käed ja jäävad kodarjoonel kõrvuti. Välised käed ripuvad vabalt.
A-osa (taktid 1—4×2): Alates välise jalaga liigutakse 4 hüpaksammuga suures ringis vastupäeva. Hüpaksammudega liikumisel pendeldavad nii sisemised kui väliskäed vabalt kaasa (joon. 1). Peale neljandat hüpet vallan-

Joonis 1.

davad paarilised sisemised käed ja pöörduvad seestpoolt ümber, s. o. poiss

paremal jalal päri-, neiu vasakul jalal vastupäeva, ühendavad teised käed ja tulevad nelja hüpaksammuga suures ringis päripäeva tagasi (taktid 3—4). Neljanda takti lõppedes vallandatakse uuesti käed ja paarilised pöörduvad seestpoolt ümber, seekord poiss paremal jalal vastu-, neiu vasakul jalal päripäeva. Taktid 1—4 korratakse.

B-osa (taktid 5—8×2): Paarilised ühendavad sisemised käed (poiss parema—neiu vasaku) ja liiguvad kahe reilenderi sammuga suures ringis vastupäeva. Edasi liikumine toimub pööretega ja nimelt esimese sammu lõpul pöörduvad paarilised peagu seljakuti, viies seejuures ühendatud sisemised käed ette öla kõrgusele, teisel sammul pöörduvad näotsi, viies ühendatud käed alt läbi taha (taktid 5—6). Seejärgi võtavad paarilised sulgvõtte ja pöörduvad 4 hüpaksammuga päripäeva 1½ ringi, suures ringis liikudes vastupäeva (taktid 7—8). Hüpaksammudega pöördumine lõpetatakse nii, et võtet vallandades paarilised jäävad kodarjoonel kõrvuti, neiu ringi keskme poole, nägudega suures ringis päripäeva. Nüüd ühendatakse sisemised käed ja tullakse kahe reilenderi sammuga suures ringis päripäeva tagasi (taktid teist korda 5—6), võetakse jälle sulgvõtte ja pöörduakse 4 hüpaksammuga päripäeva 1½ ringi, samuti ka suures ringis liikudes päripäeva (taktid teist korda 7—8).

Pidustustel tantsitakse Kiigadi-kaagadi 3 korda järjest.

KALAMIES

Kihnu tants ja viis R. Põldmäe ja H. Tampere raamatust „Valmik eesti rahvatantse“.

MM ♩ = 108

Osavõtjad: Vaba arv segapaare.

Algasend: Paarilised kodarjoneel kõrvuti, ringis nägudega vastupäeva.

Lähteasend: Paarilised pöörduvad ringjoneel kõrvuti nägudega ringi keskmepole ja moodustavad ühendatud kätega sõõri.

I tuur A (taktid 1—8): Sõõr liigub vasaku jalaga alates 8 nn. põiapolkasammuga päripäeva. 8. takti IV osal

tehakse paremal jalal pööre paremale, s. o. sõõr pöörduv vastupäeva.

I tuur B (taktid teist korda 1—8): Sõõr liigub vasaku jalaga alates samade sammudega vastupäeva. 8. takti III osal vallandavad tantsijad käed, ning tüdruk pöörduv poisiga ringjoneel näotsi, ühendades paremad käed tere-seongus ja tõstes need näo kõrgusele. Välised käed ripuvad vabalt.

II tuur A (taktid 9—16): Alates vasaku jalaga tehakse vahelduvalt vasaku ja parema jalaga 8 luiskesammu kohal. Heited toimuvad põiki paremale ja

Joonis 2.

põiki vasakule, seejuures tugijalal vastavalt pöördudes (joon. 2). Luiskesamm tehakse iga takti I poolel, kuna jala tagasi toomine on takti II

Joonis 3.

poolel. Heide on jõuline, s. o. heitejalg sirutatakse põlvest ja põiast, samaaegselt tugijalal põlvest kergesti alla laskudes. Pärast kaheksandat heidet võtavad paarilised valsi võtte.

II tuur B (taktid teist korda 9—16): Paarid tantsivad kohal 8 takti põiapolkat. 8. takti jooksul pöördutakse kohal 2 ringi päripäikest. 16. takti lõppedes vallanduvad paarilised ja jäävad ringjoonel näotsi, poiss näoga vastu-, neiu päripäeva.

III tuur A (taktid 17—25): Tehakse 2 püstplaksu (joon. 3, 17. takt). Seejärel võtavad paarilised parema käesanga ja pöörduvad kohal 16 kõnnisammuga 4 ringi päripäeva. Kõndi alustatakse vasaku jalaga. Kõnnil on paariliste vaade juhitud üksteisele (joon. 4) ja välised käed ripuvad vabalt. Viimane, s. o. 16. samm on lõppsamm. Sammu lõppedes vallandatakse võtte ja paarilised jäävad kodarjoonele näotsi.

Joonis 4.

III tuur B (taktid teist korda 17—25): Tehakse 2 püstplaksu (17. takt). Seejärel võtavad paarilised vasaku käesanga ja pöörduvad kohal 16 kõnnisammuga 4 ringi vastupäeva. Kõndi alustatakse nüüd parema jalaga. Viimane samm on lõppsamm. Pidustustel tantsitakse Kalamiest 2 korda järjest.

SAVIKOJA VENELANE

Karksi tants R. Põldmäe ja H. Tampere raamatust „Valimik eesti rahvatantsu“.

A B

1 2 3 4 5 6 7 8

Paartants ringis. Paarilised asuvad ringjoonel järjestikku, käed puusas.

A. Tantsijad liiguvad polkasammudega ringis vastupäeva, liikumist alates vasaku jalaga. Iga takti algul lüüakse

6. löövad 2 korda vasakuid küünarnukke kokku, pöördudes seejuures ainult kehast, jalgade asendit muutmata (joon. 6).

Joonis 5.

Joonis 6.

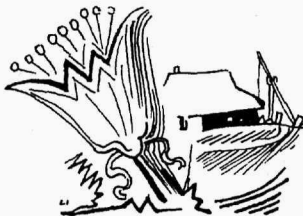
kätega plaksu (joon. 5). Viimase polkasammu teeb poiss kohal ja tüdruk talle vastu pöördudes, tehes pöörde vastupäeva.

B₁ 5. Paarilised teevad vastastikku väikese kummarduse ja

7—8. Nagu 5—6, kuid lüüakse kokku paremaid küünarnukke.

B₂ 5. Nagu B₁.

Pidustustel tantsitakse tants 3 korda läbi.

JOOKSUPOLKA

Tants sikusarvemängijalt Peeter Parbo'lt (Suure-Jaani khlk. — Viljandimaa) 1928. a. Viisi seadnud prof. A. Vedro.

MM ♩ = 62

Osavõtjad: Vaba arv paare.

Algeis: Tantsijad seisavad paarikaupa ringis, nägudega vastupäeva, neiu poisi paremal küljel.

Lähteasend: Pillimehelt antava kolme akordi jooksul poiss asetab parema käe neiu ümber piha, neiu samal ajal asetab vasaku käe poisi paremale õlale. Välised käed vabalt all.

I tuur. Alates väliste jalgadega (poiss vasakuga, neiu paremaga) liiguvad

tantsijad kolme väikese, vetruva jooksusammuga päkkadel ringis vastupäeva, teevad takti 4-dal osal väikese hüppe välistel (poiss vasakul, neiu paremal) jalgadel, tõstes seesmise jala põlve ette ülespoole (joon. 7). Jooksul kehahoiak veidi ettepoole, kuna hüppel viiakse keha endisesse asendisse ja välised käed (poisi vasak, neiu parem) pendeldavad vabalt kaasa. Teise takti esimesel osal alustavad tantsijad sama

Joonis 7.

liikumist sisemiste (poiss parema, neiu vasaku) jalgadega, tehes takti 4-ndal osal hüppe sisemistel jalgadel (taktid 1—2). Sooritanud selle, võtavad paariseltsilised sulgvõtte (poisi käed neiu puusadel ja neiu käed poisi õlgadel, sirutatult) ja pöörlevad nelja hüpak-sammuga, tehes ühe takti vältel kummalgi jalal ühe hüppe, kaks ringi päripäeva, liikudes ringis edasi vastupäeva. Pöörlemisel kallutatakse keha tugijala suunas ja poiss hoiab ülestõstetud põlve natuke väljaspoole (taktid 3—4), neiu aga otse ette.

I tuur korratatakse veel kord (taktid 5—8).

Lõpetades võetakse lähteasend.

II tuur. Takti 1. osal sooritab poiss vasaku jalaga aste kõrvale (harkseis), sealjuures jala vastu maad rõhutades, ja heidab parema käega neiu oma vasakule küljele (heitel viiakse keharaskus põlvest pisut kõverdatud väljaastatud jalale). Uheaegselt väljaastele kallutatakse ülakeha taha,

Joonis 8.

koos samaaegse ülakeha pöördega paremalt vasakule, s. o. kooskõlas neiu liikumisega paremalt vasakule. Heitel on vaade juhitud neiu. Neiu samal ajal jookseb kolme väikese sammuga, alates parema jalaga, poisi vasakule küljele, teeb takti neljandal osal paremal jalal hüppe, tõstes sealjuures vasaku jala põlvest kõverdatult ette (joon. 8) ning pöördub hüppel vastupäeva ringi, asetades parema käe poisi vasakule õlale, ja painutab ülakeha veidi taha (takt 8), vaade juhitud poisile. Seejärel heidab poiss vasaku käega, tehes parema jalaga rõhulise aste paremale. Nüüd jookseb neiu kolme väikese sammuga, alates vasaku jalaga, oma endisele kohale, teeb (takti 4-ndal osal) vasakul jalal hüppe koos päripäeva pöördumisega, tõstes parema jala põlvest kõverdatult ette (takt 10). Võttes võõkoha-võtte, pöörlevad paariseltsilised päripäeva nagu 1. tuuris (taktid 11—12). 2. tuur korratatakse (taktid 13—16).

TARGA REHEALUNE

Muhu tants R. Põldmäe ja H. Tampere raamatust „Valik eesti rahvatantse“.

Rühmtants ainult naistele. Tantsijad asuvad ühendatud kätega sõõris järjestikku. Liikumine toimub vahetussammudega (sammu algus rõhutatud).

A₁ Tantsijad liiguvad 2 vahetussammuga ringis päripäeva, esimest sammu alates vasaku jalaga. Järgnevalt pöörduvad tantsijad nägudega ringi keskmee poole, teevad vahetussammu kohal ja kummarduvad samal ajal, viies ühendatud käed veidi taha (joon. 9). Siis teevad veel ühe vahetussammu kohal ja sirgestuvad selle kestel.

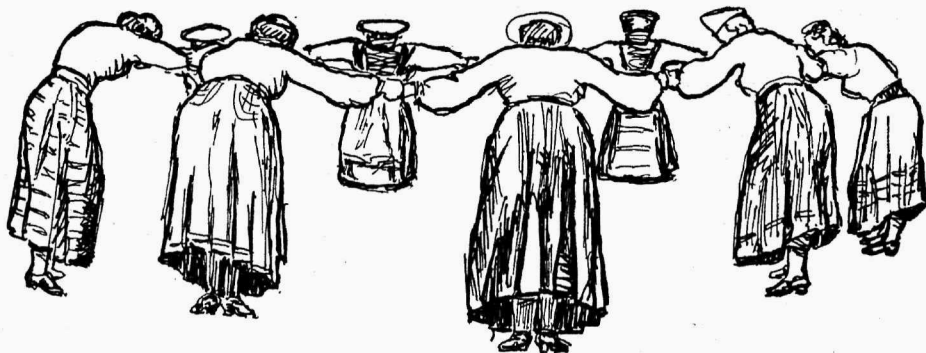
A₂₋₄ Nagu A₁.

B. Tantsijad pöörduvad sõõris järjestikku. Juhtantsija vallandab oma vasaku käe, veab rongi ühe korra vastupäeva ringi ja sulgeb viimiktantsijaga uuesti sõõri.

C₁₋₄ Nagu A-osa, ainult liigutakse äraspidise sõõriga vastupäeva ja kummardatakse väljapoole.

D. Tantsijad pöörduvad sõõris järjestikku. Juhtantsija vallandab oma vasaku käe, veab rongi ühe korra päripäeva ringi ja sulgeb viimiktantsijaga uuesti sõõri.

Pidustustel tantsitakse „Targa rehealust“ 1 kord läbi.

Joonis 9.

PULGATANTS

Meeste tants. Seadnud Anna Raudkats.
Viis Torupilli Peetritl (Peeter Piilpärjilt).

Aeglaselt-raskelt

Kergelt, elavalt

Osavõtjad: Vaba arv tantsijaid.
Algseis: Tantsijad seisavad ühekordses ringis nägudega vastupäeva, igal tantsijal kepp kummaski käes.
Lähteasend: Pillimehe kolme akordi kestel toetutakse keppidele ette, hoides kinni nende ülemistest otstest.
I tuur, A-osa: Laskudes pisut ettepoole liiguvad tantsijad aeglase ja raske, rauga kõndi meenutavate sammudega ringis vastupäeva. Esimene samm astutakse vasaku jalaga toetudes parema käega ette kepile, teine samm parema jalaga, vasakut kätt ette asetades jne. Nii liigutakse 14 sammu, igal akordil üks samm. 15-dal sammul astutakse vasaku jalaga ette, toetutakse mõlemale kepile ja libistatakse käed poole kepini alla, hoides keppe keskkohalt kinni, 16-ndal akordil tuuakse parem jalg vasaku kõrva- ning võetakse algseis (taktid 1—8).
I tuur, B-osa: Astudes parema jalaga sammu ette (takti 1. osal) tehakse sellel (takti 2. ja 3. osal) hüpe, tõstes samal ajal vasakut jala põlvest veidi

kõverdades ette üles, samaaegselt lüüakse kokku (takti 1. osal) esmalt keppide alumised otsad vasaku põlve all, siis (takti 3. osal) pealmised otsad pealpool põlve (takt 9). Sellejärel asetatakse maha vasak jalg, tehakse sellel hüpe, tõstetakse parem jalg põlvest kõverdades ette ning lüüakse kokku keppide alumised ja pealmised otsad ülalkirjeldatud viisil (takt 10). Nii liigutakse ringis vastupäeva veel 6 takti (taktid 11—16). Viimasel hüppel pöördutakse vasakul jalal (näoga ringi seestpoolt) ringi, mispeale B-osa korratakse. Alates parema jalaga liigutakse nüüd ringis päripäeva (taktid 9—16).

II tuur, A-osa: Nagu I tuuri A-osa. (Taktid 17—24).

II tuur, B-osa: Astudes (takti 1. osal) parema jalaga väikese sammu tagasi, tehakse (takti 2. ja 3. osal) hüpe, heites samal ajal vasaku jala sirgena ette (heitel kallutatakse keha tahapoole, tugijalga põlvest kõverdades). Rinnakõrgusele ettesirutatud kätega

Joonis 10.
I tuuri A-osa

lühakse kokku (takti 1. osal) keppide alumised, siis (takti 3. osal) keppide ülemised otsad (takt 25). Seejärel tehakse sama hüpe vasakul jalal, kallutades nüüd keha ette ja heites samal ajal parema jala sirgena tahapoole. Käed seljataha sirutatult lühakse kokku (takti 1. osal) keppide alumised, siis (takti 3. osal) keppide ülemised otsad (takt 26). Nii hüpel-

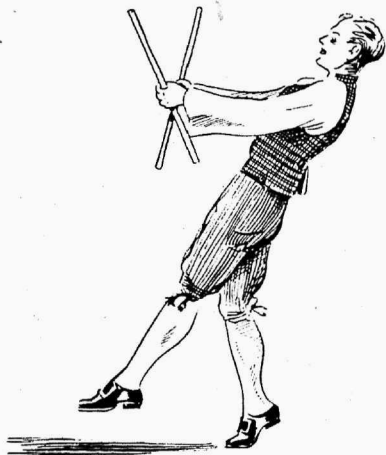

Joonis 11.
I tuuri B-osa

dakse veel 6 takti (27—32). Viimasel hüppel pöörduakse (näoga ringi seestpoolt) ringi, ja korratakse veel kord B-osa (taktid 25—32). Lõpuks pöörduakse jälle ringi vastupäeva ja võetakse tantsu lähteasend.

III tuur, A-osa: (Taktid 33—40). Nagu I tuuri A-osa.

15-dal akordil asetatakse kepid risti maha, 16-dal akordil paremat jalga va-

Joonis 12.
II tuuri B-osa

Joonis 13.
III tuuri B-osa

saku juurde tuues tõustakse püsti ja viiakse käed puusa (joon. 15).

III tuur, B-osa: Viies keha raskuse paremale jalale, tehakse (takti 1. osal) vasaku jalaga hüpe vasakule (ruutu nr. 2) ja tuues (takti 2. osal) parema jala vasaku ette, hüpeldakse põiaga kergelt maha toetudes (takti 2. ja 3. osal) tugijalal (vasak, takt 41). Toetudes vasakule jalale tehakse nüüd parema jalaga hüpe paremale (ruutu nr. 3) tuues takti teisel osal vasaku jala parema ette, hüpeldakse (takti 2. ja 3. osal) paremal jalal (takt 42). Nii sooritatakse veel viis hüpet (järjekorras ruutudesse 4, 1, 2, 3 ja 4. Taktid 43—47. Joonistus 16). 48. taktil (ruut nr. 4) pöördutakse ringi näoga vastupäeva, igal takti osal jalaga maha rõhutades, nii et jäädaks ringi nägudega päripäeva, ning sooritatakse veel kord samad hüpped samas järjestuses, kuid nüüd vastupidises suunas (joon. 17 — taktid 41—48). Lõpetades pöördutakse ümber samuti nagu ruut 4-s.

IV tuur, A-osa: (Taktid 49—56). Nagu esimese tuuri A-osa.

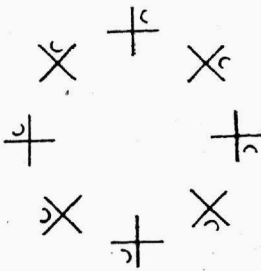
IV tuur, B-osa: Hüpates (takti 1. osal) harki, sirutatakse samal ajal käed kõrvale, hoides kepe sealjuures püstasendis. Sooritanud selle, tehakse (takti 3. osal) risthüpe (vasak jalg parema ette) ning kõverdatakse käsi küünarliigendist, tuues kepid rinna kohale risti (vasak käsi parema ees) (takt 57).

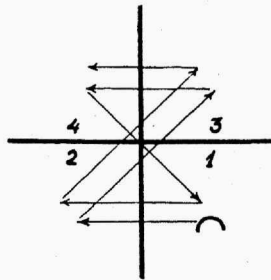
Joonis 14.

IV tuuri B-osa

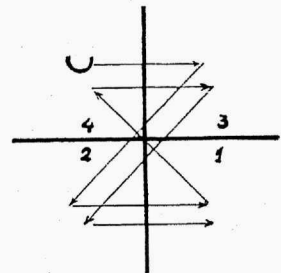
Järgmisel taktil tehakse samad hüpped, kuid nüüd asetatakse ristihüppel parem jalg vasaku ette ning parem käsi viiakse üle vasaku (takt 58). Nii hüpeldakse veel 6 takti (taktid 59—64) ja sellele järgnevalt pöördutakse siis hüppel ringi (nägudega ringi seestpoolt) ja seistes ringis nägudega päripäeva korratakse veel kord B osa (taktid 57—64). Lõpetades hüpped võetakse algseis nägudega vastupäeva.

Joonis 15.

Joonis 16.

Joonis 17.

VÄNDRA POLKA

Tantsu on üles kirjutanud U. Toomi
Vändra viiulimängijalt Adambergilt ja
torupillimehelt Adamsonilt saadud and-
meil 1927.

Parajalt

A 1 2 3 4
9 10 11 12

5 6 7
13 14 15

1. 8 2. 16

B 17 18 19 20
25 26 27 28

21 22 23 24
29 30 31 32

Osavõtjad: Vaba arv segapaare.

Algsend: Paarilised kodarjoonel kõrvuti nägudega ringis vastupäeva.

Lähteasend: Paarilised pöörduvad kodarjoonel näotsi ja võtavad valsi-võtte.

A-osa (taktid 1—16): Alates välimise jalaga (poiss vasakuga — neiu paremaga) pöörduetakse kolme sammuga kohal päripäeva poolringi (1. takt, igal osal üks samm). Sammud sooritatakse täiel tallal koos kehakallutusega vastavalt väljaastunud jalale. Nüüd tõstetakse sisemised jalad ja sirutatakse külgsuunas (joon. 18) ning tehakse 3 külghüpet välimise jalaga (poiss vasakul — neiu paremal) suures ringis vastupäeva (2. takt, igal osal üks hüpe). Külghüpete puhul on kehakallutus tugijala suunas, pea on pööratud hüppe suunas, vaade juhitud ette, kaugemale maha.

Joonis 18.

Järgnev tegevus on sarnane kahele esimesele taktile, s. o. 3. taktil tehakse kohal pööre päripäeva alates sisemise jalaga, 4. taktil on külghüpped sisemise jalaga suures ringis vastupäeva, ja nii vahelduvalt kuni 16. taktini. 16. taktil ei tehta enam külghüppeid, vaid jäädakse seisma nii, et võtet vallandamata paarilised on kodarjoneel kõrvuti ja teevad kohal kaks rõhulist sammu, kusjuures sirutatakse ülakeha ja paarilised vaatavad teineteisele.

B-osa (taktid 17—32): Olles suures ringis nägudega vastupäeva, alatakse välimise jalaga kerget jooksu. Sooritanud 2 jooksusammu (17. takti I ja II osa), tehakse takti III osal sisemisel jalal väike hüpe jooksu suunas, samaaegselt tõstes välimist jalga põlvest kõverdatult ette üles (joon. 19) 18. taktil on tegevus sama mis 17. taktil. 19. taktist alates joostakse viis sammu suures ringis vastupäeva ja tehakse siis hüpe välimisel jalal, seejuures tõstes põlvest kõverdatud sisemist jalga ette üles (taktid 19—20, igal takti osal üks jooksusamm, kuna 20. takti III osal on hüpe).

Alates sisemise jalaga sooritatakse 21. ja 22. takti jooksul sama tegevus, mis oli taktides 17 ja 18 (s. o. 2 sammu jooksu ja nüüd hüpe välimisel jalal tõstes ette üles sisemist jalga). Pärast teiskordset hüpet pöörduatakse nelja sammuga kohal päripäeva ringi (taktid 23—24). Tegevus jaguneb järgmiselt: 23. taktil, alates sisemise jalaga, pöörduatakse kolme sammuga ja 24. takti I osal astub poiss vasaku jalaga ühe rõhulise (s. o. neljanda) sammu, kuna teisel osal viib oma parema jala vasaku juurde, tehes ka sellega rõhulise löögi. Neiu

Joonis 19.

toimib täpselt samuti, vastavalt teise jalaga. Viimase kahe rõhulise sammu juures sirutavad paarilised ülakeha ja vaatavad teineteisele.

B-osas toimival jooksul on kehahoiak veidi ette, kuna hüpe puhul võetakse end sirgeks.

B-osa (taktid 25—32) kordub.

Pidustustel tantsitakse „Vändra polkat“ 2 korda järjest.

Märkus: Kuna „Vändra polka“ tuleb pidustustel ettekandmiselä laulukoori ja orkestri saatel, siis tuleks kõikjal, kus tegutsevad koos laulukoor ja tantsurühm, tantsu ette kanda võimalikult rahvapillide ja laulu saatel. „Vändra polkat“ laulukooridele saab tellida RKIK Näidendite, Lavatarvete ja Nootide Keskkogust, Tallinn, Pärnu mnt. 10—18.

LABAJALAVASS

Tants A. Raudkatsi raamatust „Eesti rahvatantsud“. Viis J. Jürme „Naljalugu“ — eesti rahvalaul.

The musical score consists of four staves of music in 3/4 time. The first staff begins with a treble clef, a key signature of one flat (B-flat), and a dynamic marking of *mp*. The second staff continues the melody with a dynamic marking of *f*. The third staff includes a section labeled 'A' and ends with a double bar line. The fourth staff begins with a treble clef, a key signature of one flat, and a dynamic marking of *f*, followed by the word 'Lõpp.' and a final dynamic marking of *ff*.

Neli korda segnode vahe. 4-dal korral A osa ükskord ja edasi Lõpp.

Osavõtjad: Paarisarv segapaare.

Lähteasend: Tantsijad seisavad paari-kaupa kahekordses ringis, poisil selg, neiu nagu ringi keskkoha poole; vöökohavõtte.

I tuur. a) Paarid tantsivad labajalavassi päripäeva, liikudes ringis vastupäeva, ning peatuvad lõpuks, võtet vallandamata, algseisus, poisil selg, neiu nagu ringi keskkoha poole (1—8).

b) Tehakse koha peal üks valsisamm kõrvale, poiss vasaku, neiu parema jalaga (9) ja siis teine samasugune samm vastupidises suunas (10). Sellejärel ühendab poiss oma vasaku käe neiu parema käega püstvõttes (vabad käed pannakse puusa), ning neiu tantsib päripäeva kahe valsisammuga ühendatud käte alt läbi, kuna poiss kaks valsisammu kohal teeb (11—12). Siis sooritavad mõlemad jälle kaks valsisammu kõrvale vöökohavõttega (13—14), mispeale poiss oma parema käe neiu vasaku käega püstvõttes ühendab (vabad käed pannakse

puusa) ning kahe valsisammuga ühendatud käte alt läbi tantsib, kuna neiu kaks valsisammu paigal teeb (15—16).

II tuur. a) Nagu esimese tuuri a (17—24).

b) Tantsijad sooritavad kaks valsisammu külgsuunas, nagu eelmise tuuri b osa algulgi (25—26), panevad siis käed puusa ning pöörduvad igaüks omaette, kahe valsisammuga kord päripäeva (27—28). Seda kõike korratakse, ainult selle vahega, et nüüd vastupäeva pöördatakse (29—32).

III tuur. a) Nagu esimese tuuri a (33—40).

b) Seistes vastamisi, poisil selg, neiu nagu ringi keskkoha poole, võte endine, tehakse kaks valsisammu külgsuunas (41—42), mispeale kahe valsisammuga, võtet vallandamata, pöördatakse kord päripäeva (43—44). Kõike eelmist korratakse, kuid nüüd pöördatakse vastupäeva (45—48).

IV tuur. a) Nagu esimese tuuri a (49—56).

b) Tehakse kaks valsisammu külgsuunas, nagu teistes tuurideski (57—58). Siis tõstab poiss neiu enese ko-

hale (joon. 20), sealjuures ise pöördudes pool ringi päripäeva (59), nii et nüüd neiu selg, poisil nägu ringi keskkoha poole on juhitud; neiu kergendab tõstmist sellega, et parajal silmapilgul koosjalu ülespoole hüppab. Järgmise (60-da) takti kestel teeb poiss labajalavalssi sammu kohapeal. Sellejärel sooritatakse uuesti kaks valsisammu külgsuunas (61—62), alates neiu parema, poiss vasaku jalaga, ning siis tõstab poiss neiu tema esi-

algsele kohale, ise pool ringi vastupäeva pöördudes (63), ning teeb (64) kaks rõhusammu kohapeal. Pidustusil tantsitakse „Labajalavalssi“ 1 kord läbi.

Märkus: Kuna „Labajalavalss“ tuleb pidustusil ettekandmisele laulukoori ja orkestri saatel, siis on soovitatav, et rahvamajade laulukoorid koos vastavate orkestritega või rahvapillidega tantsurühmi tantsimisel saadaksid.

„Labajalavalssi“ laulukooridele on võimalik tellida Näidendite, Lavatarvete ja Nootide Keskkogust — Tallinn, Pärnu mnt. 10—18.

Joonis 20.

Käesolevas valimikus kirjeldatud 8 rahvatantsu tulevad ettekandmisele 1941. a. augustis toimival Eesti NSV rahva kunstilise isetegevuse olümpiaadil.

Väljaandja: HRK Rahva Kunstilise Isetegevuse Keskmaja, Tallinn, Estonia puistee 11. Kirjastaja: RK Pedagoogiline Kirjandus, Tallinn, Pärnu maantee 10. Vastutav toimetaja: H. Piilmann. Tehniline ja tegevtoimetaja: H. Tarand. Korrektor: M. Kures. Laduda antud: II, III 1941. Trükki antud: 20. III 1941. Trükipoognate arv: 1. Arvestuspöognate arv: 1. Trükiarv: 10.000 eksemplari. Kaust: C5. Paber: 66:94 cm 1/32. Trükikoja tellimise nr. 971. MB-4212. Trükikoda: „Ühiselu“, Tallinn, Pikk tänav 42.

Tasuta.

Печатано на эстонском языке. II издание. ГИЗ Педагогическая Литература, Таллин.
 Типография «Южисэлу», Таллин, улица Пикк 42.